

בעזש"ת

ספר

חק לישראל

פרשת נצבים

בלשון הקודש ואידיש

עם מ"ב פירושים, מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים
מיט אלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא,
מוסר, הלכה, איבערגעזעצט אויף א לייכט אידישע שפראך, מיט
שיינע ליכטיגע אותיות און קלארע דרוק

יוצא לאור על ידי
הוצאת אמונה

ברוקלין יצ"ו

ווייל דא סדרה אקט נצבים וקומים אייביג געלייגט דעם שבת וואס פאר ראש השנה, דריבער וועלן מיר שרייבן וואס גייער דער שבת מיט ראש השנה.

דער במ"ח שרייבט פאר וואס רופט מען דעם שבת וואס פאר פסח שבת הגדול, ווען די יידן זענען גיווען אין מצרים האבן זיי גינומען דעם שעפס צום קרבן פסח דעם צעהנטן טאג אין ניסן. דארף מען דאך אלע יאהר דעם צעהנטן טאג אין ניסן מאכן אים טוב און רופין דעם טאג "יום הגדול", פאר וואס רופט מען אייביג שבת הגדול, אפילו דער טאג איז נישט דער צעהנטער טאג אין ניסן, נאר דער ווער זאגט אלע ברכות וואס קומען צו אפגעטוישן אין מיטען וואך, זענען די ברכות גיווארן אין הימל שבת און פון שבת זענען זיי גיקומען אויף דער ערד אין מיטען וואך. דריבער ווען די יידן זענען אויסגעלייזט גיווארן פון מצרים דאנערשטאג, איז דער גס גיווארן אין הימל שבת און דאנערשטאג איז דער גס גישאן גיווארן אויף דער ערד, און ווייל דער גס פון יציאת מצרים איז גיווארן אין הימל דעם שבת וואס פאר פסח, דריבער רופט מען דעם שבת וואס פאר פסח שבת הגדול, ווייל דער גרויסער גס איז גישאן גיווארן דעם שבת, דאס זעלביגע איז ביי ראש השנה, דער משפט וואס ווערט גיט קאחן אום ראש השנה אויף דעם נייעם יאהר, ווער זאל לעבן ווער זאל שטארבן ווער זאל גליקליך זיין און ווער זאל אונגליקליך זיין, דאס אלץ ווערט געמשפט אין הימל דעם שבת וואס פאר ראש השנה, דריבער דעם שבת וואס פאר ראש השנה לייגט מען די סדרה אקט נצבים וקומים געבן היום בקרבן לפני ה' טאקע היינט אום שבת שרייען אלע מענטשן פאר הקב"ה צום משפט, און דער משפט איז געבן געבן ה' אלהיך זענער יוד זאל מאכן אנדעם פארבינדונג מיט הקב"ה ער זאל אויף דעם נייעם יאהר פרייער זיין און זאל לעבען ווער און טאן פרייער דעם שבת וואס פאר ראש השנה דארף זענער מענטשן שאן השוכה, און ווייל זענער מענטשן האט שוין פאר געסן די געבירות וואס ער האט גישאן דעם יאהר, פון פאר איהרן ראש השנה ביז דעם ראש השנה דריבער דארף זענער יוד ווייניגסטנס דעם שבת לערנען מוסר ספרים אדער זיין אין אשכול הערין מוסר, וועט ער זיך דערמאנען זייע געבירות און וועט אויף זיין טאן תשובה, וועט אים הקב"ה אג" שרייבן צו אונט יאהר, ווי שלמה המלך האט גיאמט ווער זייס הוכחות מוסר די וועג צום לעבן איז צו הערין מוסר, דער מענטש וואס הערט מוסר אדער ער לערנט אלץ מוסר ספרים וועט אים די

מוסר פירען אויף דעם וועג פון לעבן, און עס איז געקער צו לערנען מוסר פון אסאך ווי צו הערין מוסר פון ארשן, ווארום דעם דרשן קען ער חושד פאר די דרשה דריבער זאגט ער מוסר געלט פאר די דרשה דריבער זאגט ער מוסר אדער דעם ספר וואס קען ער איהם חושד זיין, דער וואס האט גימאכט דעם ספר איז שוין לאנג גישטארבן, נאר פון דעם וועגן דארף מען הערין די מוסר וואס דער דרשן זאגט אויף, דאס איז ממש א ארימער שניידער האט גיוואקנט אויף אבירים, און איז גיעסן שפעט ביי נאכט און האט גיט, דאס ווייב זייע האט גימאכט צו אים אויף זיין שלאפן, גריינט אידער וועט גיין שלאפן זאלסטו אים לעשן די ליכט, ווארום מיר וואקנען אונטער דעם דאך און דער דאך איז גיעקט מיט שמיר, קען ווערין אפטרען, דער ווייל וואו זיי האבן אזוי גידעם האבן די שטאט וועקטערס אים געשרייען, דער וויינער האט צונויף גישלאפן, פייער אויסקלעשן, האט דאס ווייב גימאכט צו איהם וועקטער דער וועקטער הייסט אויף אויסקלעשן די פייער, האט דער מאן גילאכט און זאגט צו זיין ווייב ווייל מען זאלט דעם וועקטער ער זאל שרייען מען זאל פארלעשן פייער, דריבער שרייט ער מען זאל פארלעשן פייער, מען זאל אים צאלן ער זאל שרייען מען זאל אנצוגיין פייער וואלט ער געשרייען מען זאל אנצוגיין פייער, ווארום אין אמת איז דעם וועקטער קיין אונטערשייד אויב מען וועט זא ברענען פייער אדער מען וועט נישט ברענען פייער, דער שניידער האט נישט גיברענט וואס דער וועקטער האט געשרייען און האט גילאכט ברענען די ליכט און איז גימאכטן שלאפן, די ליכט האט אויס גיברענט ביז צום טיש האט דער טיש אגנייהויבן ברענען און עס איז גיווארן אפטרען און ער מיט זיין ווייב האבן קיים דאס לעבן גיעקט, ווערן מיר די נארישקייט פון דעם שניידער ווייל דער וועקטער געקט געלט פאר זיין שרייען מען זאל אויסקלעשן די פייער דריבער האט ער אים נישט גיוואלט פאלגן און האט אויף זיך גיבריינגט א אונגליק, דאס זעלביגע איז ביי דעם דרשן אמת דער דרשן געקט געלט פאר דעם מוסר וואס דריבער דארף מען זיין מוסר נישט פאלגן, און גריינגען אויף זיך א אונגליק, דריבער זאגט שלמה המלך איה

יִשְׂרָאֵל : מַלְכֵּךְוּ
 גִּשְׁיֹכֵן וְגִיזְרָה דִּי בְּגוּ
 מִשְׁרִיתָהּ מַלְכָּם אַעֲדָה
 עַד מִי מִיָּדָה :
 לְאַעְלוֹתָהּ בְּקִימָא
 דִּי אֶלְתָּהּ וּבְמִשְׁתִּיה
 דִּי אֶלְתָּהּ גִּזְרָה עֲפָדָה
 יִמָּא דִּין : יִבְּדִיל
 לְאַקְמָא יָתָה יִמָּא דִּין
 קַדְמוּהִי לְעָמָא וְהוּא
 הָאֵל מַחֲסֵב פִּלִּי . יְכֻמֹּת פִּסִּי
 רִשְׁיִי

ישראל : מלכו
 גשיוכו וגזרה די בגו
 משריתה מלכא אעד
 עד מי מיידה :
 לאעלותה בקימא
 די אלטה ובמשתיה
 די אלטה גזרה עפדה
 ימא דין : יבדיל
 לאקמא יתה ימא דין
 קדמויה לעמא והוא
 האל מחסב פילי . יכמות פסי
 רשיי

שפתי חכמים

א"כ אמאי חסידי רשעים ולא חסידי רשעים שבטיס ד"ל לנצט
 דנשיא הדור הוא שקול כנגד כל הדור : ד ולין סכנים לנצט
 שרימו פס עמם כמו שרימו את יוסע ח"ו שרימו את מי שגא'
 עליו בכל דבר ואמון הוא אלף שכלו אליו להשלי' עמי ואל קבלן
 ונחמן לחוטי' ונשוכי' עמי ופי' גם המע וגו' שכל
 לא שכלו רכשו' וכו' : ה ר"ל אהם נעלעך סמך מוכר ולא
 פ"י סמך וכו' שפי' ולא יחזקו כו' פ"י מ"י סמך לא ח"ך
 יסול אחרי' ל' בדרים ס' אסכין כיון שפי' לסעידך ודו' ח"ך
 יסורס לסעידך וסא סיס מודס רבס לקנלס הכריס לנצמ
 אסופיס יסיו' : ו דפי' לנשחוט וסחם כלומס סמך מעמסכ ולא
 פ"י סמך : ו ק"ל כל לנודיענו כלנצמ וס סמך סכרס מעמס
 כריס וס לא יסכל סולל וסכרס אחרי' למס כרס מעמס כריס
 דכריס פ' ס' כסס אס וס אסס וס סמסח וס שסס וס וס'כ
 אמאי קרי למנן סס ל"ס כל כן סוס נכנס לסרסח כו' כלומס
 כלנו דקלס לנצן כלנצמ וגו' שלס פקסס למס סיס סקל'ס

החשוב השוב קודם ואל"כ כל איש וישראל : (ו) מחשב
 עצץ. (נחומא) מלמד שכלו כנענים להתיגור בימי
 משה ד דרך שכלו כנענים בימי יוסע וזה האמור
 כנענים (יוסע ס) ויעש גם המה בערמה ונתנם
 משה חוטי' עמי ושוכי' מים : (יז) לעברך . להיחך
 שוכר ה בדרים ולא יתכן לפרשו כמו לעבדך אלא
 כמו (לעיל ד) לעשותכס אוחס : לעברך בדרים .
 דרך העברה כך היו כורתי בריחות עושין מחילה מכלן
 ומחילה ממלן ועוברים ביניהם כח"ש (ירמיה לד) העגל
 אשר כרתו לשנים יעבדו בין כתרין : (יב) למען
 הקים אותך היום לו לעם . כל כך הוא נכנס
 לנצמ למנן קים אותך לפני לעם : והוא יהיה לך

דעת זקנים מבעלי התוספות

נחמס מליך . אלו סכריס : עד שסכ מליך . אלו סכספוס :
 וסס' קסן וגדול סס סוס . ד"ל קסן וגדול . קסן וס דוד .
 שסכרס ודוד סוס סקסן . וגדול וס מסי . שסכרס וסס' מסי
 גדול מלי . ד"ל וסכרס מסי מלידיו . אלו יוסל . סכל זמן
 סכלרס סוס כריס סוס מליד לנשחוט כלון קוס . וסכסול מסי
 נסס מסי' מן ססוס . ד"ל ססס נכריס סיס כלכס , אפ"ס
 סכללס סללו כלין על סוסל'ס יס נכס עסידס . ד"ל ססס
 נכריס . מסי' מן ססס , מסי' סססס וס סססס וססס לנצמ
 יוסע . וס' יוסע עסלן מליה וססס ססס'ס וסססס סססס
 לפני ס' . ד"ל יוסע סס' נכס סכלס וסססס . סיס כלכס ,

(י) מחשב מליך . אלו סכריס : עד שסכ מליך . אלו סכספוס :
 וסס' קסן וגדול סס סוס . ד"ל קסן וגדול . קסן וס דוד .
 שסכרס ודוד סוס סקסן . וגדול וס מסי . שסכרס וסס' מסי
 גדול מלי . ד"ל וסכרס מסי מלידיו . אלו יוסל . סכל זמן
 סכלרס סוס כריס סוס מליד לנשחוט כלון קוס . וסכסול מסי
 נסס מסי' מן ססוס . ד"ל ססס נכריס סיס כלכס , אפ"ס
 סכללס סללו כלין על סוסל'ס יס נכס עסידס . ד"ל ססס
 נכריס . מסי' מן ססס , מסי' סססס וס סססס וססס לנצמ
 יוסע . וס' יוסע עסלן מליה וססס ססס'ס וסססס סססס
 לפני ס' . ד"ל יוסע סס' נכס סכלס וסססס . סיס כלכס ,

כססיו כלנודס אסס כלכס :

(ט) לעברך בדרים . וססס אסס מוכריס כלכרס בדרים כסרי אסס יסד' ולא יוכל לפסוק איס וססר אסס לא סססי סס וסל
 קכל'ס סכריס עלי' כ' אחרי שססססס כל סססן וססססס'ס איס סיס ססססס'ס איס סיס ססססס'ס יסד' שלס אסס' ססס' ככס וססן
 וס סוסס וס סססר וס סוסס . סכל עסס כלכס יסד' לעברך כלסס אסס :

(ט) לעברך בדרים . וססס אסס מוכריס כלכרס בדרים כסרי אסס יסד' ולא יוכל לפסוק איס וססר אסס לא סססי סס וסל
 קכל'ס סכריס עלי' כ' אחרי שססססס כל סססן וססססס'ס איס סיס ססססס'ס איס סיס ססססס'ס יסד' שלס אסס' ססס' ככס וססן
 וס סוסס וס סססר וס סוסס . סכל עסס כלכס יסד' לעברך כלסס אסס :

ליקוטם על התורה

ויב למען הקים אותך היום על הקב"ה ויול ד"ך אויפ'שפלין
 ניקאמס אסס אסס חס'ס על קלסס וגו' . מושה רבינו האם
 צו אים פאר אפאלק . האם דאך געדארקס שפלין הקב"ה ויול
 אייך אויפ'שפלין צו איהם פאר אפאלק . מושה האם דאך דאם
 גרעס צו אילע ידין , נאר מושה רבינו האם ניקאמס צו ידין
 געדער איינגאגער יוד איז געדערקענס ביי הקב"ה ויז גר ויאלס
 גיווען גאנצן אפאלק איך נוצל אייך ווייזן אז עס איז אוי ,
 נארום הקב"ה האם גיטווארין צו דינען שלשפלין צו אפאלקס
 אליין . צו יצחק אליין , צו יעקב אליין , געזען איז יעקער
 באווענדער איין געווען געדערקענס ביי הקב"ה ווי גאנצע אפאלק
 ווייל גייט האבן געדירקס צו הקב"ה :

פירוש תורת אלהים

הייבט אן טאג צו ווערין ווערס פרגער פינגער
 אונ דער נאך ווערס ליכמיג אויזא האט נאם צו
 אייך גימאכט ליכמיג אונ אויזא וועס השי' אייך
 ליכמיג מאכין אונ דורך די קללות אונ די יסורים
 האט איר אקיום פאר השי' ווארום דורך ווי האט
 איהר מורא צוא וינדריגען אנטקעגין אים : (ו) פסוק
 אייגער קליין גיינד נשיג'ס אייגערע ווייבער וגו' אונ
 ביי גר נאם איז איר'ין כחנה מושה'ס צו פון דיין
 האלץ העקער עד כ"ו דיין נואקער שעפער שמיים
 איר הייגס אלע פאר נאם ביה : (א) לכהן בדרים :
 אליה רוא ואלקס אייגער פארין איר'ין פון דיין
 איז מיס דיר הייגס פורת ברות : (ב) לפני ררס
 ואל דרך באשוערין רוא ואלקס מקנים זיין דיא

אמא וגאלתי היום אין זיין שבועה אשר נואם ביינן נאם
 האם נאם געמוסן מיט דיר פורת ריבית זיין אונ
 הורה הקים פרי , עד זאל דיה אויף ריביתען הייגס

בתו הנסוה לישאל: שהוא בן גרושה או בן חלוצה. ופסול מלאכול בתרומה: רבי אליעזר מחייב קרן וחומש. כנולדו: ורבי יהושע פוסר. כגמרא מוקי לה דוקא כחולל תרומת חמץ כעבר פסח מפני שזמנו כחולל השעשה דמקור (ה) ועומד לבשר המזון על תרומה, והלכה כרבי יהושע: ורבי יהושע מבשר. דכתיב בך ה' חלו ופועל ידיו תלכה, אפי' חלל עכו פעל ידיו תלכה: נודע שהוא בעל קום עבודתו פסולה. אף לרבי יהושע דכתיב חלל כשהוא שלם ולא כשהוא חסר, והלכה כרבי יהושע: ב' וכולם. עבד ואשה שאלו מתחלה כהיתר כהן קאמר רבי אליעזר דינבלו חלל בן גרושה או בן חלוצה. חלוצה דממעול לא חללו כהיתר. מודה ר"א דילולו מדידי דהוה חטמה היית או טמאה הייתה התרומה קודם שמתה לתוך פיו דמוסע

אוכל בתרומה ובאו ואמרו לו מת רבך או מחברך לישראל או נתנך במתנה או עשאו בן חורין. ובן כהן שהיה אוכל בתרומה, ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה. רבי אליעזר מחייב קרן וחומש. רבי יהושע פוסר. היה עומד ומקריב ע"ג המזבח ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה. רבי אליעזר אומר כל הקרבנות שהקריב על גבי המזבח פסולין. רבי יהושע מבשר. נודע שהוא בעל קום עבודתו פסולה: ב' וכולם שהיתה תרומה בתוך פיהם. [ב] רבי אליעזר אומר יבלעו. אמרו לו [ג] נמסאת ונמסאת תרומה. רבי אליעזר אומר יבלעו, ורבי יהושע אומר יפלומו.

גמ' אמרה לכולם כהנים מיד לר"א חס' כי אמרם סתקבל בעקום פלוני ופשוני מודם שמים אמרם ככל ל' גמי ממקום פלוני שמוכלת עד שיגיע אל לאו: פקום שאלו כהנים כאלו: (ה) שאלו כהנים סס: סיוס: [ב] ר"א אומר יבלעו. ויפלומו: זס שכלל לפס שכלל חסר שמוכר יפלומו שכל כהנים' סתומים כפי סתמי ר"א. סתמי: [ג] נמסאת ח'.

מאמר אי דא איינא פון די סבות וואס דא שטייט אין דער משנה ה"ה ע"ד ומקריב על גבי המזבח ונען אפנה האם מקריב גינען קרבנות אויף דעם מזבח ונודע שהיא בן גרושה או בן חלוצה אונ עם איז דערוואקס גינארין אז ער איז גיבארין גינארין פון אנדרישה אדער פון אפליצה ואנס רבי אליעזר פל התקנות שהקריב על גבי המזבח פסולין אלע קרבנות וואס ער האט מקריב גינען אויף דעם מזבח ונענען פסול. אונ רבי יהושע פבשר ואנס זיי ונענען קבשר נודע שהיא בעל קום עבודתו פסולה אדער אז עס איז דערוואקס גינארין אז ער האט אונ אפליצה ואנס וואס ער איז דער חלוצה אין פסול צו די קבנות ווי עס שטייט אין דער הלכה אין פרשה אמרו איז זיין עבודה פסול: ב' וכלם שהיתה תרומה בתוך פיהם אונ די אלע וואס שטייען אין נענער משנה ואאשה אונ אדכדו אז וי"א האבין גיהאם תרומה אין מויל ווען קען האט זיי גינאנס אז וי"א מארין שוין גיט עסין תרומה, ואנס רבי אליעזר יבלעו זיי ואלין אראפ שלינגען אונ אז וי"א וועלן באצאלין דעם קרן מיט דעם חוקש פאר די תרומה וואס וי"א האבין גינעסין בוי איצט וועלן זיי פאר דעם ביטל תרומה אויף באצאלין, אונ רבי יהושע ואנס יפלומו זיי ואלין אראפ וואס תרומה פון מויל אפרו לו נמסאת ונמסאת תרומה אויב קען האט גינאנס צו אפנה ווען ער האט גיהאלטין די תרומה אין מויל דו ביטל איצט קאמ גינארין אדער קען האט אים גינאנס די תרומה איז איצט קאמ גינארין ואנס רבי אליעזר יבלעו ער זאל אדאם שלינגען די תרומה, אונ רבי יהושע ואנס יפלומו ער זאל אויס שפיען די תרומה פסא הית אדער אז קען האט אים גינאנס דו ביטל קאמ גינען פון פריער איידער די האקס נאך גענוקען עסין די תרומה ופסא הית תרומה אדער קען ואנס ער איז איהם דיא תרומה איז קאמ גינארין איידער דו האקס איהר

ואמר לו פתחך אונ אזוי ביי אקענעם פון אפנה וואס ער האט גינעסין תרומה אונ קען האט אים גינאנס דיון בעל הבית דער כהן איז גישקארבין אי פתחך לישראל אדער קען האט צו איהם גינאנס דיון בעל הבית האט דין פאר קיפס צוא אישראל או נתנך במתנה אדער קען האט צוא אים גינאנס דיון בעל הבית האט דין אנוקע גישיינקט צוא אישראל או שפדך בן חורין אדער קען האט צו אים גינאנס דיון בעל הבית האט דין גילאון פריי, האט דאך דער קענעם גינעסין תרומה בשוגג ובן כהן שהיה אויב בתרומה אונ אויב אפנה האט גינעסין תרומה ונודע שהיא בן גרושה או בן חלוצה אונ דער איז דערוואקס גינארין אז זיין מאמר האט גינאנס אנדרישה אדער אפליצה אונ ער איז גיבארין גינארין פון דיא גרושה אדער פון דיא חלוצה, איז ער דאך פסול צוא עסין תרומה אונ ער האט פון דעם גיט גינאנס האט ער דאך גינעסין תרומה בשוגג רבי אליעזר מחייב פון חוקש ואנס רבי אליעזר דיא אלע בארפן באצאלין צום כהן פאר די תרומה וואס זיי האבין גינעסין ווארום דיא תרומה האט קען דאך געבארפם געבין דעם כהן דעם קרן מיט דעם חוקש ווי דער דין איז ביי דעם וואס עסן תרומה בשוגג וכדי יהושע פוסר אונ רבי יהושע ואנס זיי נענען פסור פון קרן אונ פון חוקש, ואין דער מסכת יבמות דף ל"ח ואנס דיא גמרא רבי יהושע שבוניקסם בי"א ערב פסח וואס עס איז גינען תרומה חמץ אונ זיי האבין ויך געהיילט צו מאקן די מצנה אויף צו עסין דעם חמץ וי"א זאלן גיט עובר זיין אויף אים דרייער האבין זיי פארגעסן צו פקענן אויב זיי מעגן עסין די תרומה דרייער ונענען זיי פסור אדער אויף די תרומה וואס זיי האבין גינעסין אין איין אדער צייט האלט רבי יהושע אויף זיי ונענען סייב, ווארום איידער זיי גייען עסין תרומה בארפן זיי פקענן אויב זייא מעגן עסין דיא תרומה,

ד"א דפלוט: או שמעם מעם פשפש. ערן ששמונלן אותו ריחו מאוס ביותר והוא מלוי כנותלים וכמותות וקורין כערביי ב"ק וכלע"י ימיל"א, והלכה כרבי יהושע: ג' היה אוכל באשכול. חלש אשכול מנסה כנגידה והיה אוכל והוכר עד שכלבם לחלץ ואלר קובעת למעשר ואפי' אכילה ערפי אסורה עד שיחרוס ויעשר: רבי אליעזר אומר יגמור, כל שיכלב כהנר חלץ ילא חוץ לחצר ויגמור לאכול האשכול כנייה: לא יגמור. ואפי' כנייה עד שיעשר: החשבה

לר"ל שבת. היה אוכל אכילה ערפי ושבת קובעת למעשר ואפי' אכילה ערפי אסורה: יגמור. למחלף שבת. אכל בשבת עמלו מודה לאסור: לא יגמור. אפי' למחלף שבת עד שיעשר והלכה כרבי יהושע: ד' ישפך. ואין כלן משום אכזר תרומה מפני שאסור לשחוטו שמה שמה ממנו נחת: ושאר כל המשקין מותרין. שאין נהג שותה מהן חלל שהלכז והלר והמוריים ושומים כחוסים כל אלו הוזכרו כגמרא לאסור שהנחם שותה מהן: כמה ישוהו. כמה יעמדו מגולין: הרחש. הנחש. ולפי שהולך על גמגמו קרוי רחש שאינו נראה כמחלף חלל כרוחם ומתנועע: במסוקים קרוב. פירשו בו שלא מתחת חוץ הכלי וישהה ויחלוץ לחמו: ה' שיעור המים. להיות אסורים משום גילוי: כדי שתאבד בהן המרה. אם היו מוכנים כ"כ עד שארם נחשם יפסד ויאבד כהן חין כהן משום גילוי. ויודעין היו כמה ארם נחשם מעיל כפ"א. מרה. הארם שהנחש מעיל קרוי

תרומה, או נורע שהוא מכל ומעשר ראשון שלא גימלה תרומה ומעשר שני והקדש שלא נספר או שמעם מעם [ד'] פשפש לתוך פיו, הרי זה יפלוט: ג' היה אוכל באשכול ובכנס מן הנחנה לחצר. [ה'] רבי אליעזר אומר יגמור, ורבי יהושע אומר לא יגמור. חשבה לר"ל שבת. רבי אליעזר אומר יגמור, ורבי יהושע אומר לא יגמור: ד' יין של תרומה שנתגלו ישפך ואין צ"ל של חולין. ג' משקין אסורין משום גילוי. המים והיין והחלב ושאר כל המשקין מותרין. כמה ישוהו ויהיו אסורין כדי שיצא הרחש ממקום קרוב וישתה: ה' שיעור המים המגולין כדי שתאבד בהן המרה.

מותרין. שאין נהג שותה מהן חלל שהלכז והלר והמוריים ושומים כחוסים כל אלו הוזכרו כגמרא לאסור שהנחם שותה מהן: כמה ישוהו. כמה יעמדו מגולין: הרחש. הנחש. ולפי שהולך על גמגמו קרוי רחש שאינו נראה כמחלף חלל כרוחם ומתנועע: במסוקים קרוב. פירשו בו שלא מתחת חוץ הכלי וישהה ויחלוץ לחמו: ה' שיעור המים. להיות אסורים משום גילוי: כדי שתאבד בהן המרה. אם היו מוכנים כ"כ עד שארם נחשם יפסד ויאבד כהן חין כהן משום גילוי. ויודעין היו כמה ארם נחשם מעיל כפ"א. מרה. הארם שהנחש מעיל קרוי

ג' יום עסין דיא נוינטרויבין אום גיסעשרה, אָבער מוצאי שבת בעג ער ניי עסין אום גיסעשרה און רבי יהושע זאגט לא יגמור נייין ער האט פון דעם צווייג גיעקען זיך שבת ביו שפעט איו גלייך ויאי ער נואלט איהם אן גיגרייט אויף שבת איו שוין חייב גינוארין גיסעשר און אפילו מוצאי שבת קאר קען אויך גיט עסין די קרויבין אויפגעגעשרה, (ועיין בבבלי מסכת ביצה דף ל"ח וברמב"ם פ"ח מהלכות מעשר ובמשנה למלך שם שהאר"ק במשנה זאת מפרשה): ד"ן תרופת שנתגלה ישפך ואין צורך לומר צ"ל חילין נויין פון תרומה נואם איו גישמאגען אפ גיעקעט מוז קען אויס גיסען, מאקער האט געקריגען אשלאנג פון ריא נויין איו אסגנה צוא פריגען ריא נויין, אפילו תרומה נואם קען קאר גיט צוא שאדען מאקען מוז קען אויס גיסען און נויין פון חלזין אז עס איו גיען אפ גיעקעט מוז קען געוים אויפגיטען שלשה משקים אסורים משום גילוי חסום ויבין והחלץ ישאר כל המשקין טהורין דרייא משקים זענען אסור אז ויאי שמייען אפ גיעקעט, נואקער און נויין און מילך, און אנדערע משקים זענען מותר. נוארום אשלאנג טרינקט גיין אנדערע משקה קאר די דרייא בפה ישוהו דייט אסורין ויאי לאנג נאלין ויאי נין אפ גיעקעט און נאלין נין אסור כדי שיצא רחש מקום קרוב וישתה אויב עס דויערט אזויא לאנג אז דער שלאנג וואלט ליגען ביאי דער פלי נואלט ער גיקענט צוקריקען טרינקען, און צוריק גיין אויף נין ארם איו שוין אסור: ה' שיעור המים המגולין כדי שתאבד בהן המרה ויפיל נואקער זאל נין אויף גיעקעט און קען זאל קענין ריא נואקער

גענוגען עסין אז נורע שהוא מכל אָבער עס איו דער נואקעט גינוארין אז דאם איו גיין תרומה קאר קבל נואם קען איו חייב מיתה אז קען עקט דאם נאכער ראשון שלא נפלו תרופת אָבער עס איו דערוואקסט גינוארין אז דאם איו מעשר ראשון נואם קען האט קאך פון ניי גיט גיעבין תרומת מעשר וישפך שני ותקרב שלא נפלו אָבער עס איו דערוואקסט גינוארין אז דאם איו מעשר שני און הקדש נואם ניי זענען גיט אויס גלייך גינוארין אז שפעט מעם פשפש יחד פ"י אָבער ער האט געשפירט אין מויל אז אין ריא תרומה איו דא אנואנג חיי נח יפלוט אויף ריא אלע נאכין מוז ער די תרומה אויס שפיען פון מויל: ג' היה אוכל באשכול ובכנס מן הנחנה לחצר ויגמור יגמור, אפילו מוצאי שבת קאר גיט עסין איו נוינטרויבין איו אנויג: האט גינוגען אצווייג מיט נוינטרויבין איו אנויג: נוינטרויבין איו חוץ און גיעגריג האט ער גיעקעטין ריא טרויבין פון צווייג זאגט רבי אליעזר יגמור אין חוץ קאר קען גיט עסין ריא נוינטרויבין אום גימעשר, קאר אז ער גיט ארום מיט ריא נוינטרויבין פון חוץ וייל ער האט שוין אנגעהויבין עסין פון דעם אשכול בעג ער דעם אשכול אויף עסין אום גיסעשרה, און רבי יהושע זאגט לא יגמור ניי ריא נוינטרויבין זענען נאך איו חוץ און זענען שוין חייב גינוארין גיסעשר אפילו ער גיט ארום פון חוץ קאר קען גיט קער, עסין פון נייא אן מעשר השכה לר"ל שבת אויב איינער האט גינוגען אצווייג מיט נוינטרויבין און האט פון ניי גיעקעטין פריימיג ביו עס איו שוין פיקמער גינוארין צוא שבת זאגט רבי אליעזר יגמור אום שבת קאר קען

מרה: בכלים כל שהן. אפי' מרובין (ב) כל שהן
 כהן משום גלוי כשהמים כלי ובקרקעות עד ארבעים סאה
 (ג) כהן משום גלוי טפי מהני לין כהן משום גלוי שהארץ
 מתחלת בהן, ואין הלכה כר". ומשין המושך אפי' כל

שהוא אין בו משום גלוי.
 ומים מגולים כשם שאסור
 לשחות כך אסור להשתנות
 לכהמתו (ד) ולרחוץ בהן
 פניו וריו ורגליו, ולגב
 בהן את העיט ולהשתמש
 כהן בשום תשמישו ונקור
 תאנים. תלנה שריאה כה
 נקור אסור שמה נקר כה
 נחש והסיל כה ארס: אפי' כה
 כבד. כלומר שכן גדולי
 הרבה והנקור מזל אחד לא
 יאחר הוא אכל מזל אחד

ואפי' מזל אחד: כל שיש בו ליה. הארס מתערב עם הליחה ומתחלחל ככלו, אכל כדבר יבש חותך את הנקור
 וחולל את השאר: נשיבת הנחש. ככה ששכח נחש ושחטת אסורה שהארס מתחלחל ככל גופו: ו' המשמרת
 של יין. אפי' שהכלי התהווה מכוסה במשמרת יש בו משום גלוי שהארס עובר דרך המשמרת והולך לכלי התהווה:
 רבי נחמיה מתיר. לפי שהארס נף ואינו עובר, ואין הלכה כרבי נחמיה: ו' ספק טומאה. כהן שחי כהיות כרשות
 היחיד (ה) ונגע שרץ באחד מהן ולא ידעו להי מנייהו ושחיתו תלויות: במקום תורפה. מקום של ספקר ועומד
 ליפכד סס: יניחנה במקום המוצנע. דעדין מזהר על שמירתה דכתיב את משמרת תרומותי (ו) כשתי תרומות
 הכתוב מדבר אחד תרומה טהורה ואחד תרומה תלויה דתרומותיה גבי עימור: ורבי יהושע אומר וכו'. דסכר

(ב) דגזר מרובין אסור מוטעין, ס"ט: (ג) עד ולא עד
 ככלל דמי' סוף לין כסם משום גלוי דעד דכל מקום מנוסם
 ס"ט: (ד) כדלויס ללכיה לוי סהסולכ מצעס יינק, כ"ט:
 (ה) סוף מטיק ס"ט: דלוא חכית ססר וססר אס נסמאה
 אסו כססר טומאס שסס סוף כרבי' ק"ל דססר ודלי סמא
 וסס סוף כרבי' ססר ססר
 אכר כססר ג' חכיות כרבי'
 לין לסמא ססרס דמס"י חד
 מנייהו ססר דלס ללמי' פסוסס
 אלא כרבי שויבל לסיוס, ומיין
 כרבי' דתיר: (ו) יוס אס
 למקדס כדלויס כסס (וויין)
 כדלויס דף (ז) [ו] יניחנה
 כמקום: ויניחנה
 אינה כלויס ללכיה' שמה שמהס
 יוסר ולא יניחנה שמה ססרס
 וססר ללכיה סלכר ינינג
 המוצנע. ואם היתה מגולה יכסנה. ורבי יהושע אומר אם היתה מונחת
 במקום מוצנע [ו] יניחנה במקום תורפה, ואם היתה מכוסה יגלנה. ר"ג

ואפי' מזל אחד: כל שיש בו ליה. הארס מתערב עם הליחה ומתחלחל ככלו, אכל כדבר יבש חותך את הנקור
 וחולל את השאר: נשיבת הנחש. ככה ששכח נחש ושחטת אסורה שהארס מתחלחל ככל גופו: ו' המשמרת
 של יין. אפי' שהכלי התהווה מכוסה במשמרת יש בו משום גלוי שהארס עובר דרך המשמרת והולך לכלי התהווה:
 רבי נחמיה מתיר. לפי שהארס נף ואינו עובר, ואין הלכה כרבי נחמיה: ו' ספק טומאה. כהן שחי כהיות כרשות
 היחיד (ה) ונגע שרץ באחד מהן ולא ידעו להי מנייהו ושחיתו תלויות: במקום תורפה. מקום של ספקר ועומד
 ליפכד סס: יניחנה במקום המוצנע. דעדין מזהר על שמירתה דכתיב את משמרת תרומותי (ו) כשתי תרומות
 הכתוב מדבר אחד תרומה טהורה ואחד תרומה תלויה דתרומותיה גבי עימור: ורבי יהושע אומר וכו'. דסכר

קרינקען, אויב עם איז דא אויז פיל וואסער אז
 דיא נישט פון שלאנג ואל קענען אין נייא פאר
 לוינען ווערן זיי זאלין שוין גיט האבן בל מויק
 צו זיין דעם קעגנשט וואס נעמט פון זיי קרינקען,
 קעג קען זיין קרינקען רבי יוסי אומר בבליס כל שהן
 רבי יוסי ואגם אויב די וואסער וואס דער שלאנג
 האט פון זיין געמרינקען נענען אין אבלי אפילו
 אין דיא בלי איז דא פיל וואסער קאר קען זיין
 גיט קרינקען ויבקרעט ארבעס פאר אויב דער
 שלאנג האט געמרינקען פון די וואסער וואס איז
 אין דער ערד אויב אין דיא וואסער איז דא גיט
 פערציג סאך קאר קען גיט קרינקען די וואסער
 און אויב עם איז דא וואסער פערציג סאך קעג
 קען: ו' קריי תאנים ונענים גילעקערשע פיינען און
 נויינטרוינען קשאין דלמים הבסיסים התלפפנות
 אנעלדע מינים פירות אפילו הם כפר אפילו זיין
 נענען גרויס וזיין אעזעהנגער נענען זיין אסור
 קאר קען זיין גיט עסין קאקער האט אשלאנג
 גינעסין פון זיי אחד גדול ואחד קטן סייא דיא לעביל
 איז גרויס סייא זיין איז קליין אחד תלוש ואחד מחובר
 סיי די פירות נענען אפ געריסקענע פון בוים, סיי
 זיין נענען נאך אויף דעם בוים כל שיש בו ליה אסור
 נאר אז זיי האבן יין ויך נאפט אפילו זיין נענען
 נאר גילעקערט אין איין זייט נענען זיין אסור אין
 נאנצין. אקער דיא פירות וואס נענען מרוקין און
 האבן גיין נאפט אויב זיין נענען גילעקערט גי
 נוארין, שנייט ער אפ דעם ארס ווא עם איז גי

לעקערט און ער עקט די אייבערנע ישיבה ההש
 אסורה כפני סקנת נפשות אויב אשלאנג האט אביס
 גיטאון אבקהה קאר קען גיט עסין דיא בקהה
 ווארום עם איז סקנת נפשות: ו' התשמרת של יין
 אסורה ששום גלוי אויב די נויין איז גינען צו גידעקט
 מיט דער טוך וואס קען זייט די נויין, איז די נויין
 אסור ווארום דער נישט פון שלאנג קען דורך גיין
 דורך דער טוך, רבי נחמיה ואגם די נויין איז מותר
 ווארום דער גיט קען גיט דורך גיין: ו' חכית של
 תרופה ששולד בה ספק טומאה אויב עם נענען גישטאנען
 צוויי פסקער נויין פון תרופה און אשלאנג האט אן
 געריקט איין פאס און מען נויים גיט נעלדע פאס
 ער האט אנגעריקט איז דאך נערע פאס קאר פון
 ספק ואגם רבי אלעזר אם היתה מונחת בקום תרופה
 אויב די פאס שטייט אויף אארט וואס זי קען צו
 שארין ווערן יניחנה בקום פסוצנע מו ער זיין צו
 געקען פון דעם ארס און ששעלין אויף אארט
 וואס זיין נעמט געקעט ווערן וואם היתה מניחה בקום
 און אויב די פאס איז גינען אפ גידעקט נקען דאך
 אשלאנג פון איהר קרינקען מו ער זיין צו רעקין
 און רבי יהושע ואגם אם היתה מונחת בקום מוצנע
 יניחנה בקום תרופה אויב די פאס איז גישטאנען אויף
 אאפ גיטיטן ארס קען ער זיין ששעלין אויף אאז
 איין ארס וואס זיין נעמט צו שארין ווערן וואם היתה
 מניחה בקום תרופה און אויב זיין גינען צו גידעקט
 קען ער זיין אפ רעקין טייל די פאס וויין מניח גיט,
 קרינקען קאר קען גיט די נויין קאקער איז זיין קאס

תרומתי החיוב כלל וי"ו ויש אם למסורה אל יחשב בה דבר. שאל לשמרה ואף אסור לגרוס לה תומאה, והכלה כר"ג: מן בנת העליונה. מקום שטורים שם: והתחזקה. נור על פני הנח שהיו יורד לחוכו: ממהא. חולין טמאים יש בה ורואין לו דימי טומאתו או למי שאינו אוכל חולין כסדרה ואם תפול לחוכו התרומה ה"ל מדומע טמא ואף לכהן לא חויי: שאם יבול להציל ממה רביעית. אם יכול לחזור אחר כלים ולהציל ממה רביעית כסדרה

קודם שתרד כלה וטמא: אומר אל יחשב בה דבר: מן חבית שנשברה בנת העליונה והתחזקה טמאה מורה ר"א ורבי יהושע שאם יכול להציל ממה רביעית במורה [ק] יציל. ואם לאו, רבי אליעזר אומר תרד ותטמא ואל יטמאנה בידיו: י וכן חבית של שמן שנשפכה, מורה רבי אליעזר ורבי יהושע שאם יבול להציל ממה רביעית במורה יציל. ואם לאו, רבי אליעזר אומר תרד [ק] ותבלע ואל יבלענה בידיו: יא על זו ועל זו אמר רבי יהושע לא זו היא תרומה שאני מוזהר עליה מלשמהא אלא מלאכלה וכל טמא

ימלא כלי סהור וסוף סוף כולה למומאה אולם בהא פליגי דר"י סבר יטמאנה ביד להניל את החולין כדקדמי סיפא ח"י וע"ז ח"י יהושע וכו' ור"א סבר אע"ג דסוף סוף כולה למומאה אולם לא יטמאנה ביד להניל החולין, ואין הלכה כר"א: י וכן חבית של שמן. טהרה שנשפכה וכולה הולכת לאחור פליגי כדלעיל ולהכי קמי גבי שמן נשפכה ולא נקט כמו גבי יין משום דמחית של שמן (שנשברה) בנת העליונה ונתמחה חולין טמאים מורה ר"א וי' יהושע שאם יכול להניל ממה רביעית כסדרה יציל ואם לאו תרד ואל יטמאנה ביד משום דשמן ראוי להדלקה לא חשו להפסד מועט וביני נמי לא נחלקו אלא דוקא בדאיכא בתחתונים פחות ממהא חולין שנשפכו חולין כלן מדומע טמא אבל אי איכא הפסד חל לא איכא מאה חולין כלליה מודה דלא יטמאנה ביד משום דליכא הפסד: יא על זו ועל זו. על זו שטלד לה ספק טומאה ועל זו שכולת לאטוד: אמר רבי יהושע. שאינו מוזהר על טומאתן

צו איין אנדער נאך פאר מען גיט געקען דעם נויין טאמער איז ער סהור, דריקער מען ער דאס צוא שאדין טאכין, רבן גבליאל זאגט לא יתדש בה דבר ער נאל ביי דער פאם גיט טאכין אנים, אויב זיא שטייט אויף אשעלעקטין ארם איז ער גיט מחויב ער זאל זיא ששעלען אויף אנטוין ארם, אונ אויב זיא שטייט אויף אנטוין ארם נאל, ער זיא גיט ששעלען אויף אשעלעקטין ארם אויב זיא איז אפ גיעקט איז ער גיט מחויב איהר צואדעקין, אונ אויב זיא איז צו גיעקט נאל ער זי גיט אפ דעקין: מ דבית שנשברה בנת העליונה נוען אפאם נויין תרוקה איז צו קראכין גיטאין אין אויפערשטיין קעלסער דער קעלסער איז דער ארם וואס מען קרעם רי נויינקרויבין אונ אנדערער רעם ארם איז דא אגרוב וואס איז נויין רינגט אראפ אונ דיא נויין פון דעם צונקראקענעם פאם ניקט זיך אראפ אין דער גרוב נויין ותחתונה פאם אונ אין דער גרוב איז דא נויין חולין וואס נענען טמא אונ אפגעקען נעלעקערעם היט זיך גיט פון טומאה, אדער נוען דער קענקש איז טמא קען ער זיי קרייגען אדער איז ער נויין פון תרוקה ניקט זיך אריין אין דער גרוב נועם דאך נוערין צו מיטש תרוקה מיט חולין, נאנ, עס שמועקט זיך עס איז ניקט אין די חולין הנקדערין שסערע נויין אונ די תרוקה נועם דאך טמא נוערין פון דיא חולין. נועם דאך דיא נויין קיינער גיט קענען קרייגען גיט אפאם אונ גיט אישאלא איז מודה רבי אליעזר אונ רבי יהושע שאם יכול להציל ממה רביעית כסדרה יציל אויב ער קען געקרייגען אפלי וואס זיא איז סהור, אפילו אין דער בלי נועם נאר

אריין גיין אקטאמירל נויין. אונ ביי ער נועם געפינען ריא בלי נועם אריין גיטאין נוערין דיא נאנען נויין אין גרוב אונ די נאנען נועם צו שאדין נוערין נאר די איינע קטאמירל נועם, ער סציל נויין, מוז ער סציל נויין די איינע קטאמירל כסדרה ואם לאו אונ אויב ער נועם גיט האבן אפלי וואס איז סהור נועם דאך דיא נאנען נויין טמא נוערין, נאנט רבי אליעזר תרד ותטמא ואל יטמאנה בידיו נויין ואל אריין גיטאין נוערין אין די חולין אונ נאל אפלי טמא נוערין אונ ער קאר גיט אונ שער ששעלען בליים וואס נענען טמא דיא נויין נאל זיך אריין גיטאין אין דיא בליים קרי די חולין וואס אין גרוב אפלי נישט צו מיטש נוערין מיט דיא תרוקה, ווארום מען קאר גיט כסדרה נויין תרוקה: י וכן דבית של ששן שנשפכה אונ אזוי איז דער דין אז אפאם אפלי איז אונ גיטאין גיטאין איז מורה רבי אליעזר אונ רבי יהושע שאם יכול להציל ממה רביעית כסדרה יציל אויב ער קען סציל נויין ארכיית אין בליים וואס נענען סהור ואל ער סציל נויין ואם לאו רבי אליעזר אומר תרד ותבלע ואל יבלענה בידיו אונ אויב ער האט קיין בליים וואס נענען טמא סהור ואל ער לאויר זיא אפלי אונ גיטאין נוערין אין דער גרוב אונ ער אונ גיטאין נויין אפלי דיא אפלי נער פשט איז נויא אין קענען טמא נועם נועם נועם: יא על זו ועל זו אפלי דער טמא ח' וואס שמועקט פון ספק טומאה אונ אויף דיא פריערדיגע טמא נועם די תרוקה נועם צו שאדין נוערין זאגט רבי יהושע לא זו היא תרומה שאני מוזהר עליה מלשמהא אלא מלאכלה גיט דאס איז די תרומה נאמא מען איז פאר

ואותה שמוזהר עליה ככל
תטמא: כיצד היה עובר
וכו'. דקאמר רבי יוחנן
ימים לפניו אחת על הסלע
כדי שלא יגרום טומאה
לאחרים ואף אותה אחת
ימים על הסלע ולא יתגנה
כיצד היה עובר ממקום למקום וכברות של תרומה
כידו, אמר לו עכו"ם הן לי אחת מהן ואשטמאה
ואם לאו הרי אני כשטמא את כולה. רבי אליעזר
אומר ישטמא את כולה ואליהן לו אחת מהן וישטמא.
רבי יהושע אומר יניח לפניו אחת מהן על הסלע:
יב וכן נשים שאמרו להם עכו"ם הנו לנו אחת
מכם ונשטמא, ואם לאו הרי אנו משטמאים את
כולכם, ישמאו את כולן ואל ימסרו להם נפש
אחת מישראל:

ואנא אויף איהר קען זאל איהר גיט מטמא זיין.
קען איז נאר פאר ואנאס קען זאל איהר גיט עסן
יבדל מטמא נציג און ווערעקע הרומה איז קען פאר
ואנאס קען זאל נישט מטמא זיין הייז עובר פסקים
למקום ובידו כדמות של תרומה ווען איינער איז גינאנגען
פון איין ארט אויף דעם אנדערען ארט און האט
גיהאט ברורים פון הרומה אפילו עובר פוּכְּבִים מִן לִי
אחת ופסקא און אעווער פוּכְּבִים: ואנאס צו איהם נישט
מיר איין ברורים און איה וועל איהר מטמא זיין
ואם לאו דריי און פסקא את טלה און אויב דאס וועקט
מיר גיט געבין איינעס וועל איה מטמא זיין אלע
ברורים, אנאס רבי אליעזר ופסקא את טלה ואל יתן אחת
פון ופסקא געקערט ואל דער עכו"ם אליין אלע
מטמא זיין און ער זאל איהם גיט געבין איינעס
צו מטמא זיין, און רבי יהושע ואנאס גיט לפני אחת

רש"י
עד כאן. כלומר כל זה העזת פניך כפי רצון שמתחלת
ככל אלו: רש"י ושחוק. עס אשתו שיהא בטלה על
רצו השמים: ועשה צרכיו. ויטמא ממנו: כרלא
למרתו שאין נפנין מורח ומערב אלא צפון ודרום.
ולמרתו שאין מקנהין בימין אלא בשמאל. אמר
לו תורה היא וללמוד אני צריך. רב כהנא על
צרכיו. א"ל דמי פומיה דאבא

הניא בן עזאי אומר מיר האבין גילערינט בן עזאי
ואנאס פנים אחת נכנסתי אחר רבי עקיבא לבית הכנסת
איה בין אקאהל צריין גענאנגען צו רבי עקיבא
ניווער, איז גינען אין בית הכנסת ולפניה פגני
שלשה דברים און איה האב גילערינט פון אים דריי
אבין לפניה שנין נפנין פגני ופגני אלא פגני ודרום
איה האב גילערינט דער פגניש וואס גיט
ארויס אויף אליינדיגען פאר קען זאל ער ווען צוויי
שען צפון און דרום, מיט דעם פנים צו צפון און
אינגען צו דרום אדער פאקעקט מיט דעם
פנים צו דרום און אינגען צו צפון נאר גיט
צווישען מורח און מערב ולפניה שנין נפנין מערב
אלא קיינא און איה האב גילערינט קען זאל ויה
גיט אויפגעקין ווען קען שמיים, נאר פריער
ווען קען נאכדעם דעקט קען אויף די גלייכער
ולפניה שנין פגנין ביטן און איה האב גילערינט

נמצא כרבות דף סב ע"ב
סלכס ס' כלס כלי המינין דחמד דמלכות ודכירה אלף למד
תניא בן עזאי אומר פעם אחת נכנסתי אחר ר"ע
לבית הכנסת ולמרתו ממנו שלשה דברים.
ולמרתו שאין נפנין מורח ומערב אלא צפון ודרום.
ולמרתו שאין מקנהין בימין אלא בשמאל. אמר
לו תורה היא וללמוד אני צריך. רב כהנא על
צרכיו. א"ל דמי פומיה דאבא

הכשילא. א"ל כהנא הכא את פוק דלאו אורח
אירע. א"ל תורה היא ולמורד אני צריך. מפני
זה אין מקנחין בימין אלא בשמאל, אמר רבא
ספני שהתורה ניתנה בימין, שנאמר מימינו אש
דת למו. רבה בר בר חנה אמר מפני שהיא
קרובה לפה. ור"ש בן לקיש אמר מפני שקושר
בה תפילין. ר"נ בר יצחק אמר מפני שמראה בה
טעמי תורה. ר"א אומר מפני שאוכל בה. רבי
יהושע אומר מפני שכותב בה. ר"ע אומר מפני
שמראה בה טעמי תורה. א"ר הנחום בר חניליא
הנחשים, ומן העקרבים, ומן המזיקים. וי"א אף חלומותיו מיושבים עליו:

הנחשים, ומן העקרבים, ומן המזיקים. וי"א אף חלומותיו מיושבים עליו:

ק"ן עסין פארוקט, עס נעהא אויס ב"ן פער-
געניגען גלייך ווי דא וואלסט ק"ן מאהל ב"א
א"ן אשה גיווען אפער ליה פהא הא אף האט רב
גיאנט צו רב פהא, פהא דא ב"סמ דא פ"ק ג"י
אריס פון באנען דלא אורח ארעא דאס איז ק"ן
ג"ר ארץ, דאס איז ג"ס ש"ן אפער ליה תורה היא
ולמורד אני צריך האט רב פהא ג"יאנט צו רב דאס
איז אויך תורה און א"ר בארץ דאס לערנען.
פערענט די נקרא ספני סה אין פקנחין ג"סין אלא בשמאל
פאר וואס זאל קען ג"ס אפגוישען מיט די רעכטע
האנט נאר מיט די לינקע האנט אפער דאס ספני
שהתורה ניתנה ג"סין האט רבא ג"יאנט ג"ייל דא
תורה איז ג"יעקען מיט די רעכטע האנט שפאנער
ס"מינו אש דה לטו ווי עס ש"מיט אין פסוק הקב"ה
האט ג"יעקען אפגערדיגע תורה פון ז"ן רעכטע
האנט צו דא יודין דה בר דה אפער ספני שקרובה
לפה רבה. בר דה דה ג"יאנט ג"סין קען איז
געוואהנט צו געקען די רעכטע האנט צום מויל
און סאמער נועט די האנט ג"סין ב"ן ז"ן פון רעס
אפגוישען רב"י שפני בן לקיש אפער ספני שקרובה
תפילין רבי שקען בן לקיש זאגט ג"ייל מיט דא
רעכטע האנט ג"ייל קען דא תפילין דריבער
מאר קען ג"ס אפגוישען מיט די רעכטע האנט
ב"ן ג"סין פ"ר יצחק אפער רב ג"ייל פ"ר יצחק זאגט
דריבער מאר קען ג"ס אפגוישען מיט די רעכטע
האנט ספני שקרובה דה ספני תורה ג"ייל מיט דא

שלאפין רהיג:

וזהר פנחס דף רלא ע"ב ת"ת דלילות יוד הא ואו הא

רבי חלפור פתח (איוכ ח) ויהי היום ויבאו בני האלהים להתיב ע"י ויבא גם השטן בתוכם. ויהי היום דא
ראש השנה דקב"ה קאים למקד עלמא. כנוונא דא ויהי היום ויבא שמה. הווא יומא יו"ט דראש השנה הוה.
ויבאו בני האלהים, אלן דברכין ממין עשית בטלמא לאשנא שובדן דכני נא. להתיב על י"י. כמה דחת אמר
(מ"א כב) וכל זכא השמים עומדים עליו מימיו ומשמאלו. אכל להתיב על י"י כהאי קרא אשכנחא רחמימא
דקב"ה עליהו דישראל בנין דהני שלחן דלחיון ממין לאשנא על שובדן דכני נא אלחין ושלחן דלחיון שובדן
כלא וכוונא דהאי דינא למיקא למידן דהני דלחיון בנין דלחין בנין לקב"ה. וכד לא אשכנחא שובדן דישראל
לא קיימין לאשנא שובדניהו בר דישראל בלחודיהו בנין דלחין בנין לקב"ה. וכד לא אשכנחא שובדן דישראל
דקרא ימות. ככיוול לחיון ממין שלחן. כד בטלן לקיימא על לחיון שובדן דישראל על י"י ודחי קיימין. דהא כד
ישראל שובדן שובדן דלא כשרין. ככיוול ממין חילא דקב"ה. וכד שובדן שובדן דכשרן יבנין תוקפא וחילא
דקב"ה. וע"ד כתוב (תהלים סח) חנו נא לאלהים כמה שובדן דכשרן. וע"ד כהנא יומא כלחא דברכין ממין אשכנחא
של י"י. על י"י ודחי. דהא כיון דעל ישראל אשכנחא עליה אשכנחא. ויבא גם השטן בתוכם נס לאשנא עליהו דכלחא
חתין למהו קיימין עליהו דישראל ודא חתופא עליהו בנין דלחיון דכשרא מכלחא קיימין מכלחא כיון
דקמא קב"ה דכלחא חתין לקטרגא. מיד ויאמר וי' אל השטן מחין תבא. וכי לא הוה ידע קב"ה חזן סוד חת. אלא

מוסר

הר"מ הלכות ברכות פרק ה.
(א) אין מוסיפין אלא על מי שאכל כיתת פת ולמעלה. שכעה שחזקו ושלשה אכלו והוא ידע או ציר וכיוצא כהן, מצטרפין לזמן כשם. והוא שיהיה הכהן ממוכלי הפת. אבל ששה שאכלו פת וארבעה ידע אין מצטרפין עד שיהיו אוכלי רוב התיבאר. כמה רכיים אמורים כעשרה, אבל בשלשה צריך שיהיה כל אחד ואחד מהן כיתת פת ואחר כך מוסיפין; שנים שאכלו וגמרו מלאכוד ואפי' שליש ואכל, אם יכולין לאכול עמו כל שהוא ואכלו כשאר

[illegible]

(א) אין סתניז אלא על מי שאכל בנות פת וילמלא קען
רעכיבט גים צום מווקן נאר דעם פענקש
וואס האט געקעסן ברוים גיט ווייניגער ווי אאיי-
ל' בירט גרויס דאס הייסט בנות אויב ער האט גי-
געסן ברוים מער ווי אפנות איז געווען גוט שני-
שאל פת ושלשה אכל עסן; רק אז צו ויזא ביהו מספרין
גמ' בשם אויב ויבען מענטשין האבין געקעסן ברוים
און נאך דריי מענטשין זעען געקעסן געבין וויא
אז ווי האבין געקעסן קאמפאסעס אדער אש-
טאטע געקעז אדער אנדערע עסינטארע זעלכע
זעען צו יז ואמען זעהן מענטשין צו מווקן וויא
זאלן זאגן גברא לאלינו הוה שיהי הסבר פאכל
פח נאר דער פענקשער זאל זיין אייגער פון דיא
ויבען מענטשין וואס האבין געקעסן ברוים אכל
שש שאל פת ואדער גמ אדער אז נאר זעקס מעג-
טשין האבין געקעסן ברוים און פיר מענטשין
האבין געקעסן אנדערע עסינטארע צו מספרין דע-
ק'ט קען גיט זעהן מענטשין צו מווקן צו זאגן
לאלינו עד שהיו אכלי פח דוב תניב סידין עם זאל
זיין צוא דעקעקען אז דיא מענטשין וואס האבין
געקעסן ברוים זעען מער וויא ד' מענטשין וואס
האבין גיין ברוים געקעסן כסא בירט אסירס ווען
זענען רייד גיזאנט גיזארין אז אפילו גיט אלע
האבין געקעסן ברוים פון דעסמוועגין גענטשט
קען מיט מווקן געזאגט אויב זעהן מענטשין צוא
זאמען גענטשין מיט מווקן אכל בשליש אדער ווען
נאר דרייא מענטשין ווילען גענטשין מיט מווקן
צירק שאכל כל אחר ואחר מהו בנות פת ואחר כד סתניז
מוז יעדער פענקש פון דיא דריי מענטשין עסין
ברוים אפנות ורוים ווי אאיי'ל בירטאקאכעס וועלן
זיי גענטשין מיט מווקן; (ב) שנים שאלו נספר מילאלי
אויב צוויי מענטשין האבין געקעסן און האבן שוין
געגרינגט דאס עסין ווא שיש זאל גאקעס איז
געקומען ארריקער פענקש און האט ויך געזעס

הקובץ עצמו תמיר לשיתו בשלה ודברים בשלים רעד
מענקש וואס באשעפטיגט זיך לשענרג
מיט ליידעג שמועסין און מיט ליידעג בייך
ברוך יושבי קרית אויז וויא דא נאסין מענקשין
מזרען שמים רעת יש בדרך הדת הוה ניי מזהען צוויי-
ערהיי שלעכטיגקייט הארץ כי כל המרבה דברים מכא
המא איון שלעכטיגקייט אוי רעד וואס רעם פיל
ליידעג בייך קוקט ער צו ויגריען. ער רעם לשון
הרע רבילות און נאך נאעקעג בייך וואס מען
מאר גיט ברייטן תשני כי וואס בשל דברי מחורר דאס
צווייטע שלעכטיגקייט אוי רעד ווייל לערינט ער
גיט תורה יש בדרך הדת ודין פה אוי די וואר ועען
דא וועגין וואס פירען רעם מענקש צום שמארבין
כי איד לא יבר ולא שלם על לבו ווארום וויא צוויא האט
זיך רעד מענקש גיט רעדמאנט און האט גיט
גענומען אין הארצין צו בעשראכטין כי בעמים הים
אשר ווא משהיהם אז אוי די צייטען וואס ער פאר-
דארבט וויא און מאכט וויא קאלעג יביל להשיג
הנעיסות קען ער דאך פערקוקען דיא ויסקייט פון
עולם הבא וקנחת הוי טעם ער וואלט דאך געקוקט
קויפען דאס ליידעג לעבן אז נאךעם חתמים ויסקייט
הם לתורה אז ער וואלט אויפקעגעצט די צייטען
צו לערנען אין ווי תורה אשר ווא פניי בהם סמאלא
ונספיו וואס ער איו אין צייא ליידעג פון ציין ארבעט
און פון צייגע גיטשעפטין אין וואס כי אם בוח לבו את
המצוה ואת שבר העולם הבא דאס אוי נאר ווייל ציין
הארץ פארשעקט דיא מצוה און ער גלויבט גיט
אין רעם שבר פון עולם הבא וסלבי אשר אבר מוכה
הרבה און אויפער רעם וואס ער פאלירט פיל
נוסם ישא את עונו וועט ער גיטשמאפט ווערין פאר
צוין ויגד כי אשפת תבסול פון התיקנה צנת תיבולת למסכן
בה ווארום זיך עבירה פון גיט לערנען תורה ווען
מען האט צייט מען זאל נא לערנען שם חייא
אנדון האבל דאס אוי צוויי אפייער וואס ויא פאר-

לו למסות בחורם ואילו מוסק כחשד קדמנו לך ואפילו סוחר
לאקים אשר לסמוך שמה למסות זה הוא מושב לנים ומלוי
ס' גר סכסוך וכוונתו לנים לא ישיב ולמחר למחריו ולס' כסופים
ס' הסלו לפדום כי מושב לנים מביא לידי כסיל חורס ולמחר לא סמ
לכו למסות כסופים כשנמסו סכסוכו ימנעו למסות ולא יאמרו
ויסכוד כס' למסות על קול ולסכין למסותו ולמסות דרכיו
ולקנות מעלות סכס' ולמסות על ס' ס' :

אובלין מצטרף עמהן, וחכם גדול שכתבונן הוא
שסבר לכולן את על פי שלא בא אלא באחרונה :
(ג) שלשה שאכלו כחור אינן רשאים ליחלק, וכן
ארבעה וכן חמשה וששה יש להם ליחלק עד עשרה
כעשרה ולמעלה אינם רשאים ליחלק עד עשרים, שכל
אין שיחלקו וזהו ברבת הימון לכל חלק וחלק בימון
הכל יש להם ליחלק :

נעקען וי' אונ האם איה גינעסין אם יוכלין לאכול עמו
כל שחור אויב די צווי קענטשין קענען גאר עסין
מיט דעם דרישען, אפילו גאר אפעס יאמלי שפאר
אויגן אפילו פון אנדערע עהיגווארג, גיט דרויס, וואלן
ווי אפעס עסין פאפער גיט אונ דער דרישער
באהעקט ויך צו וי' אונ פגענשין מוזן ויךס גדול
שנסטין ווא שפער לנין אונ נעלכער קענטש עס
איז צווישען וי' דער גרעסטער לפרן דער ואל
קענטשין פאר וי' אלע אף על פי שלא בא אלא באחרונה
אפילו ער איז געקויפן דער לעצטער צום עסין :
(ג) שלשה שאכלו כחור אינן רשאים ליחלק אויב דריי
קענטשין האבן גינעסין צו ואפען סארין וי' ויך
גיט אפטיילן איינער פון אנדערין גאר וי' מוזין
קענטשין מיט איינער פון אונ ביי פינף קענ-
איז דער דין ביי פיר קענטשין אונ ביי פינף קענ-
קשין, אויב פיר קענטשין אדער פינף קענטשין
האבן גינעסין צו ואפען סארין וי' ויך גיט אפ-
טיילן איינער פון דעם אנדערין גאר וי' אלע צו
ואפען מוזין קענטשין מיט מוזן וישלש להם ליחלק
אדער אז עקס קענטשין האבן גינעסין צו ואפען
קענן וי' ויך צו טיילן, דריי קענטשין קענטשין
בעוונדער אונ די אנדערע דריי קענטשין קענטשין
בעוונדער ער גיט ביי צעהן קענטשין, קענען וי'
ויך טיילן, גאר גענער טייל ואל ויין גיט ווייניג-
גער וויא דריי קענטשין צוא קענטשין מיט מוזן
פאפער ולמעלה אינם רשאים ליחלק אדער אז צעהן קענ-
קשין אדער קעהר וויא צעהן קענטשין האבן
גינעסין צו ואפען סארין וי' גיט צו טיילן ווערין,
ווייל וי' דארפן קענטשין מיט דעם ווארם אלהינו
ער גיט ביי צוואנציג קענטשין, אדער אז צוואנ-
ציג קענטשין האבן גינעסין צו ואפען מעגן וי' ויך
ויך צו טיילן עס ואל ויין צעהן אונ צעהן שכלס
שחלקי וזהו ברבת הימון לכל חלק וחלק בימון הכל יש
להם ליחלק ווען וי' נעלוי ויך טיילן ווען ויין צוא
גענער טייל דא נעלויגע ברבה פון מוזן וואם
עס וואלם גינען אז וי' וואלמן ויך גיט געטיילט
גאר וי' וואלמן גענעשט אלע

צו ואפען קענן וי' ויך טיילן :

קענען דעם קענטש ביי וי' פארלירט איהם פון
דער נעלש פאר איהר ווי די חקמים האבן גינאנט
עס שטייט אין פסוק כי דבר ה' זה ער האם פאר-
שעקט דא רייד פון גאט, דאס ביינאם קען כל
שחלקי לו למסות ביהודה וי' ער דער קענטש וואם
האם צייט צו לערנען תורה אונ ער לערנט גיט
פארשעקט ער דא תורה וואם וי' אז דא רייד
פון גאט פארשעקט לך וויא מיר האבן שוין
פריער גינאנט ווארם וכוונתו לברכה די חקמים האבן
גינאנט תורה למסות איהר אפילו שחלקי איהם דער
קענטש וואם גיט צו דעם ארם וואם דארפען
האבן ויך פארואמילט קענטשין צו געלעבטערס
אונ צום שפילן ויך ווא מושב לנים דער ארם הייבט
אויצוג פון לנים, וואם לאבן פון תורה אונ
מצות וקלי אפער כתוב וקמול לנים לא ישיב אויף
איהם ואונ דער פסוק אויף דעם ארם וואם לנים
ויצען איהר ער גיט גינעסין ווארם איהר
ואנט דער פסוק כי אם בתורת ה' חסדו ויין בערונג
איז גאר צו לערנען די תורה פון הקב"ה לפרה ביי
מושב לנים מביא ליר כסול תורה לערנען מיר פון דעם
פסוק אז דאס ויצוג פון די לנים ביינען דעם
קענטש ער ואל גיט לערנען תורה ואיהר לא שח לכו
למסות בתורה בשעתיו הנפלות אונ דער קענטש וואם
האם גיט גיטאדן ויין הארץ צו לערנען תורה אין
ויינע ליידיגע צייטן, ווען ער איז ליידיג פון
ארבעט אונ פון גישעפטן, וישלש למסות ולא יאבד
ואל ער ויין נשקה שטארקען וי' ואל גיט פאר-
לארן ווערין ויהיבד דבר לחשוב על קול ולחבין אחריו
ער ואל ויך פאפערערין פון קענטשין צו ויין אליין
אונ ואל בארעקענען ויין סוף אונ ואל פארשטיין
וואם ויין לעצטער קאג וועט ויין וישלש דרכיו ולקנות
פעלות חפשי ולחפזב אל ה' ויהיבד אונ ער ואל ווענען
ויינע ווענין, ויין פירונג, אונ ער ואל קויפן
מעלות גופה מעשים פאר די נשקה אונ ער ואל
ויך לערנענערין צו הקב"ה :

(פו) כִּי תִקַּח יְדֵעְתָּם אֶת אֲשֶׁר יִשְׁכְּנוּ וְוָאֲרוֹם אִיר וְיִיטָסִם
אֶז מִיר עֲנֵנָה לְיִזְעֵסִין אִין לֹאנֵד מִצְרִים וְתֵא אֹנֵם
וְנֹאם מִיר עֲנֵנָה לְעִנְיָנוּעֵן צִוּיִשְׁשֵׁן דִּי פִּעְלֵקֶהֶר
אֲשֶׁר וְנֹאם אִיהֶר עֲנֵם לְעִנְיָנוּעֵן : (פו) וְתִקְרֵא אֹנֵם
אִיהֶר הָאֵם לְיִזְעֵקָן תֵּא לְגִלְהֵם יִיעֲרֵעַ אֹם וְיִירֶד
דְּקִיט דֹּאם הִיטָם יִיעֲרַ עֲבוֹדַת פּוֹכְבִּים וּמְזִלָּה
עַז וְאָן וְנֹאם וְיִיא עֲנֵנָה פֹון הָאֶלֶף אֹנֵם פֹּון שְׁמִיין
כְּפֹה חֶדֶב אֹנֵם דִּיא וְנֹאם עֲנֵנָה לְיִמְאָכֵם פֹּון
וְיִלְבֶּדֶר אֹנֵם פֹּון גֵּאָלֵד אֲשֶׁר עֲמֵם וְנֹאם וְיִיא
הָאֶלְטִין וְיִיא בִּיא זִיָּה אִין וְיִיעֲרֵעַ שְׁמוֹכִין גִּיט

לָבְבוּ פִנְהָ הַיּוֹם מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
 לָלֶכֶת לְעֹבֵד אֶת־אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם
 הָהֵם פֶּן־יִשָּׁ בָכֶם עֲרֹשׁ
 פָּרָה רֹאשׁ וְקַעֲנָה: יי וְהָיָה בְּשִׁמְעוֹ
 אֶת־דְּבָרֵי הָאֱלֹהָ הַזֹּאת
 וְהִתְבָּרַךְ בְּקִבְּבוֹ לְאֹמֶר שְׁלֹם
 יְהוָה־לִּי כִּי בִשְׂרֹת לָבִי אֵלֶךְ
 לְמַעַן סְפוֹת הַרְוָה אֶת־הַצִּמָּאָה:

רש"ב

(יח) למען ספות הרוה. המור, שמתוך שובע הוא חומא: הצמאה. לתאבון, שאינו רשע בעושה להכעיס מתוך שובע: כי בשרירות לבי, אלא בשרירות:

רש"י

לִבְבוֹ ס פנה היום. מלקבל עליו הכרית: שרש פרה ראש ולענה. שרש מגדל עשך מר ע כנידון שם מים כלומר מפרה ומרכה רשע בקרבכם: (יח) וההברך בלבבו. לשון ברכה, יחסוך כלבו ברכה שלום פ לעלמו לחמר לא יבאוינו כללות אף שלום יחי: לי וההברך. בנדיד"ה שוי"ה כלעו [ויוירד ויך וענגען]. כמו והתהלך והתפלל: בשרירות לבי אלך. במרחית לבי. כמו (במדבר כד) אשורתי ולא קרוב, כלומר מה שלבי רואה לעשות: למען ספות הרוה. לפי שאוסף לו פורעניות צ על מה עשה עד הנה כשנגזר ויחי מעביר עליהם וגורם עתה שארפס עט המיד ק ואפרע ממנו הכל. וכן תרגם אונקלוס בדיל לאוספא ליה חטאי שותח על ודנותא, שאוסף לו חטא השגות על הדונות: הרוה. שונג, שהוא עושה כאלם שכור שהוא עושה שלא מדעת: הצמאה. שהוא עושה מדעת ובתאוה: וספוט חסור ויסבול למען יספוט ספוט: ספוט וגם ספוט: מלם כל כח תרגם אונקלוס על הדונות פ"י שיתשבו ודונות כשנגזר או ספוט: וי"י של קלם סוף פמולויו אלו שסוף אחר שירדו לבו סס לו בלסוף לו פורעניות כשנגזר פס פורעניו: סודות, רש"ב

פירוש לתורה אלהים

וואם זענען בימער וויא גאל און ווערביט
 קדושר, עם נועם ויין צווישען אייך איין רשע:
 (יח) ויהי ביקשתי את דברי האלה בואת אונ עם נועם
 ויין וזענער נועם הערין דיא רייד פון דער
 קללה ויהיבן דלגיו אונ ער נועם בראקטיון אין
 ויין הארצין אברקה פון שלום באר אונ ער נועם
 ואגין דיא קללות נועלין אויף כיר גים קושען
 גאר שלום עם נועם צו מיר ויין שלום כי אז איך
 נועל גיין נאך דער ואך וואם מיין הארץ וייל
 דאם נועל איך קאן לפשו פון וועגין ספיה קערין
 דיא זעם מיר דיא דארשט רש"י שרייבט דיא
 נעם היינט, עבירות וואם אקענטשט מוט אום
 גערין ספיקת ער אייז וואם אונ ספיקת שברות
 גים מים ויין ויילען אונ דארשט היינט עבירות
 וואם איין מענטש מוט במויד אזוי וויא איינער
 איז דארשטיג אונ גלוסט צו דער ואך אונ אזוי
 איז דער פשט לפשו פון וועגין דיא שלעכטע
 מעשים וואם ער נועם היינט קאהן במויד
 נועלין וייא נורם ויין אפילו דאם וואם ער
 האט ביי אקער גיטאהן בשוגג אונ איך האב
 איהם מוחל גינען נועל איך דאם קצמרף
 ויין צוא דיא עבירות וואם ער מוט היינט
 במויד אונ נועל איהם שמרפין אויף גאר
 היינו אויף דיא שגנות אונ אויף דיא ודונות:

למשך כח"ה ד"א צבאות נפש צ צב צבא צבאות רוח יהוה נשמה נשמה ארני נשמה דוד ר' יהונתן חיה יחידה נשמה יהונתן חיה יחידה דוד אל שם ב"ן שבעשה:

א כי יבעל בחור בתולה יבעלוה בניה ומשלו חתן על-כלה ישיש עליה אלהיה: ב על-חומותיה ירושלם המקדתי שמרים כל-היום וכל-הלילה חמיר לא יחשו המזכירים את-יהוה אל-דמי לבם: ג ואל-תתנו דמי לו עד-יבונן ועד-ישים את-ירושלם תהלה בארץ: ד גשבע יהוה בימינו ובזרוע עוז אס-אתן את-דגנה עוד מאכל לאיבה ואם-ישתו בני-גבר תירושך אשר יגעת בו:

א ארי קמא דמתחב עולם עם בתולתא בן יתחבון בניה בנייה ובקא דתרי חתא עם כלתא יתרי עקא אלהיה: ב הא על עובדי אדסהה קדאא ירושלם אסגנין ויטירין קדמי כל יקמא וכל דליא תדריא לא סקנין יתאמר דגון סקנותה קדם וי לא סקין לבנות: ג ונלא יפסוק דכרגיהון סן קדמיה ער די סמן נער

דשני ית ירושלם הושבחתא בארעא: ד קמים וי בימיניה וקברע הקפיה אם אפן נת עבורך עוד מיכל לבעלי דבניה ואם ישתו בני עממא סקניה דלאית ביה: מצודת דוד רשי

(א) כי יבעל וגו' ארי כמא דמתחב עולם עם בתולתא בן יתחבון בנייה בנייה: (ב) שומרים. מלאכים: לא יחשו. לא יתקו המזכירים את ה'. על חורבנה לבנות: אל דמי. אל תהיה לכם דומים: כל היום וכל הלילה כי מנהג שומרי החומות לישן ביום ולא בלילה וסמיהם כח'ה ד"א צבאות נפש צ צב צבא צבאות רוח יהוה נשמה נשמה ארני נשמה דוד ר' יהונתן חיה יחידה נשמה יהונתן חיה יחידה דוד אל שם ב"ן שבעשה:

כתובים תהלים כה

למשך כח"ה ד"א צבאות נפש צ צב צבא צבאות רוח יהוה נשמה נשמה ארני נשמה דוד ר' יהונתן חיה יחידה נשמה יהונתן חיה יחידה דוד אל שם ב"ן שבעשה:

א תחת אבותיה יהיו בניה תשיתמו לשירים בכל-הארץ: ב אנפירה שמה בקד-דר ודר על-בן עמים יהודה לעלם ועד: ג למנצח לבני-קרח על-עלמות שיר: ד אלתים קנו מחסה ועז עזרה בצרות נמצא מאד:

א תחת אבותיה יהיו בניה תשיתמו לשירים בכל-הארץ: ב אנפירה שמה בקד-דר ודר על-בן עמים יהודה לעלם ועד: ג למנצח לבני-קרח על-עלמות שיר: ד אלתים קנו מחסה ועז עזרה בצרות נמצא מאד: רשי סעמא בעקמא גשפחא לחרא: (ג) על עלמות. שם כלי שיר: (ד) עזרה בצרות. על הנם שנעשה להם שנלמדו כל סביבותם והם עמדו כאויר ואמרו ישראל ברות הקדש שדומת הנם הוא יהא עשוי להם לעתיד:

עמא דמתגירין ויהודין שמה לעלם ולעלמי. עלמין: ג לשפחא על גיריהון דבני קרח ברוח נבואה בןסן דאתפסי אבוהון מנהון ויהיון אשפחון ואקרו שירתא: ד אלקה לנא רחצנא ועושנא סעמא בעקמא גשפחא לחרא:

מצודת דוד

(א) חסא אכתיך. אל מול המשיח יאמרו חסא אכתיך סמליים יהיו בניך. כל כמו שכל כך סמליות על סיפור מוצק דוד כי בניך ילדשו סמליות מן: חסיתמו. אל מול ס' ואמר חסא ס' חסיה בני מן חסיה לנשים ומשלים ככל סמלין: (ב) אופירה. כעבור כל זמא אופירה שמן כלל דוד: על כן. כעבור סמליות הואש אשכ סמליל אש מן המשיח וידור סוף לנו לעולם בכל לבס ומלוי לנו מול כלל קדלנו סלוי:

פירוש ע"מ

(א) פסח אבותיה יהיו בניה בייגע קינדרע ואלין ויין וויא בייגע עלקערניס קינדרע, ויין ואלין אויף ויין קלבים, אונ ביין צייט וואס דוא לעקסט תשיתמו לשירים בכל הארץ ואלקסט מאכין

היזשן. לא יצא ידי חובתו. וכלכד שתהא המטה נבוכה ו' עתמים דלח היא חשוכה אהל (ה) ונמלא אהל מפסיק בינו לבין הסוכה וטיקור מלוח סוכה אבילה ושחיה ושניה: נוהגין היינו וכו'. דקסבר לא אחי אהל ערלי ומבעל אהל קבע (ב), ואין הלכה כר": עבדים פטורים מן הסוכה. דמ"ע שהזמן גרמא נשים פטורות, וכל מזה שהאשה חייבת בה עבד חייב בה (ג): ולפי דבריו. ב' מדרבנן. א"עם שלח אהר אהל לשיחת חולין בעלמא שבי' משכנה בעבדו למדנו שישן תחת המטה כו': רבי יהודה המורה אס אינה יכולה לעמוד בפני עצמה פסולה. ר"י

כלי אמאי דנבורה דמלכות דלירא אליהם

היזשן תחת המטה בסוכה, לא יצא ידי חובתו. א"ר יהודה נוהגין היינו שהיינו ישנים תחת המטה בפני הוקנים ולא אמרו לנו דבר. אמר רבי שמעון מעשה כמבי עבדו של ר"ג שהיה ישן תחת המטה, ואמר להן ר"ג לוקנים ראתם מבי עבדי שהוא ת"ח ויורע שעבדים פטורים מן הסוכה לפיכך ישן הוא תחת המטה. ולפי דרבנן למדנו שישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו: (ה) היזשן סוכתו בכרעי המטה בשורה. רבי יהודה אומר אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה פסולה. סוכה המרובכללת ושצלחה [ג] מרובה בפני עצמה פסולה. ר"י

(6) סי' נכסל אהל פסוקה שפלים אף פ"ס שיש לה גג ספק לרין ג"כ עתמים נבוכ: (ב) דל"י למעשים חזין דס"י דיכח קבע כעין, נמלא: (ג) לטמר וכל מלוח שחין: ביס כו' וסבי פיומא דשומרא כגמלל דהגנים: [ה] סומקין כו'. פי' כפי' פסם שפלים. וכח סר"ן פי' שפסוקה סוכה על כפי' סוכה וכשמהמס פסולת סוכה מפלמל עמם וכפי' מהלך בין מחניחין דסכס למחניחין ולתמן כדלס סמלס וכח דסכס דלס שניס ספסס קרקע סוכה נסכר לנולס אהל נלמלו מלס כ סכס סקרקע סוכה שפסס לפי שפסס קרקע מולס ולינו פ"ס סמסס. ופח"ס: (ד) ופירש כגמלל מלי מדובללת מכוכלל:

למדתו שישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו: (ה) היזשן סוכתו בכרעי המטה בשורה. רבי יהודה אומר אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה פסולה. סוכה המרובכללת ושצלחה [ג] מרובה בפני עצמה פסולה. ר"י

לשמייה דלחר סוכה דירח קבע כעין, ואין הלכה כר": מדובללת. שלח השכיב הקנים יחד זה אלל זה (ד) אהל

פ"ב א הלשן תחת המטה בסוכה או ער שלאפס אין סוכה אוינטערין קעם לא יצא ידי חובתו איי ער נים ויצא מיט דעם שלאפין וואס ער איז מחויב צו שלאפין אין סוכה, אויב די פיס פון קעם זענען הויך צעהן ספחים אפר ביי יתידה האט רבי יהודה גינאנט נחיתו חייט שחיט ישנים תחת המטה אוינטער פירונג. איז גיווען מיר פלעגין שלאפין אוינטערין קעם ואין סוכה גפני חוקנים פאר דיא אלטע לייט ולא אסור לט דבר אונז ויי האבין אונז גאר נים גינאנט או קען טאר נים אפר ביי שטען האט רבי שמעון גינאנט מעשה כמבי עבדו של רבן גמליאל עס האט גימראפין בייא מבי דער קענקט ואעבר קענען פון רבן גמליאל שהיה ישן תחת המטה ער איז גישלאפין אין סוכה אוינטערין קעם ואפר לט רבן גמליאל לחקים האט רבן גמליאל גינאנט צו דיא אלטע לייט האים האט איהר גיזעהן פני עבדו מין קענקט מבי שחיה מלימ דקס ער איז אלמדר גיזע

שעבדים פטורים מן הסוכה אונז ער ויזים או קענקט גינאנטים זענען פטור פון סוכה לפיכך ישן הוא תחת המטה דריבער שלאפס ער אוינטערין קעם ילפי דרבנן אפר ביי יתידה האט רבי יהודה גינאנט נחיתו חייט שחיט ישנים תחת המטה אוינטערין קעם ואין סוכה גפני חוקנים פאר דיא אלטע לייט ולא אסור לט דבר אונז ויי האבין אונז גאר נים גינאנט או קען טאר נים אפר ביי שטען האט רבי שמעון גינאנט מעשה כמבי עבדו של רבן גמליאל עס האט גימראפין בייא מבי דער קענקט ואעבר קענען פון רבן גמליאל שהיה ישן תחת המטה ער איז גישלאפין אין סוכה אוינטערין קעם ואפר לט רבן גמליאל לחקים האט רבן גמליאל גינאנט צו דיא אלטע לייט האים האט איהר גיזעהן פני עבדו מין קענקט מבי שחיה מלימ דקס ער איז אלמדר גיזע

פירוש

ווערט צו ויין אפלקה, דריבער נים גאר בייא יודין וועקט ויין אפלקה, גאר אפילו פלעקער וועלין דיר לויבן אונז וועלין דיר מאכין פאר אפלקה אויף ויין אויף אייביג: (ג) לנצבים לנצי קח על שלמות שיר פאציאטען בייא יודין איז גיווען דער מנהג ווען דער קלח פלעגט קוקען פון אפלקה אונז ער האט געוואוינען די מלחמה, זענען ארויס געקוקען גענין איהם ווייבער אונז מיידלעך אונז האבין גע' שפילט אונז געטאנצט אונז געוונגען לירער. וויא עס שמיט אין דיא תורה מרים האט גענומען אפויק אונז אלע ווייבער האבין גענומען פויקין אונז האבין געפויקט אונז געטאנצט אונז האבין געוונגען, רבוהר אונז ברק האבין געוונגען, ווען דור אונז שאול זענען געקוקען פון די מלחמה ווען

עברי טיימם דור האט געהרגה גלית זענען אויף דיא ווייבער ארויס גינקען פון אלע יירישע שטעט אונז האבין גיפויקט אונז גיטאנצט אונז גיוונגען, אונז ווייל דער קמייטל שמועקט פון דיא מלחמה וואס דיא זעלנער פון סכרים זענען גיהרגה גיטאנצט געבין ירושלים, זענען אויף ארויס גינקען די מיידלעך צום וינגען, אונז דיא קינדער פון קרח האבין גע' שפילט, דריבער זאגט דער פסוק למנצח לבני קרח. די קינדער פון קרח האבין געשפילט על גלמות שיר, אויף דעם גינאנט וואס דיא מיידלעך האבין גיוונגען די פסוקים: (ה) אלהים לט מחסות ויח הקב"ה איז גיווען צוא אונז אפגעשפיער אונז דיא שטארקייט זעה בזהו נפלא מאד בייא אלע צרות ווערט זיפונען הקב"ה צו אונז מיט אפריקע תהלה:

דיא וזהו גשרה איז דיא סוכה קישר המעשה כמות
 אז דער סכה איז צו גירעקט גראב און אינגויניג
 איז וויא אשטוב אף על פי שאין הכובלים גראב מחלוקה
 געקלייט אז קען איז אין סוכה זעהט קען גיט דיא
 געשטערן, פון געקשטוענין גשרה איז די סוכה קישר :
 הנושא סוכתו בראש השנה אז ער האט גימאכט
 ויין סוכה אויף אונאנין או בראש המסע אדער אויף
 שארש קישר איז דיא סוכה קישר ועלין לה ביום טוב
 אונט קען אריין גיין אין די סוכה אום יום
 טוב בראש המזל אז ער האט גימאכט אסוכה אויף
 שפיץ בוים, ער האט דארט גימאכט ווענט מיט
 סוכה אז על גבי נפל אדער אויף אקעמיל האט ער
 גימאכט ווענט מיט סכה גשרה איז די סוכה קישר
 עין עלין לה ביום טוב אונט קען שאר גיט אריין גיין
 ויין איהר אום יום טוב, נאר חול המועד קען קען
 גיין אויב אנוויי ווענט פון די סוכה זענען
 ווער נאכט ביד אדם און איין וואנט האט אקענטש
 גימאכט און די קאדלאגע פון די סוכה איז אק-
 שפארט אן דיא בוים קישר אונט אן דיא וואנט אז
 שמים ביד אדם אדער אנוויי ווענט האט אקענטש
 גימאכט נאכט באגל און איין וואנט איז אבוים
 גשרה איז די סוכה קישר אויף חול המועד נאך עלין

ייוודע שיטערק לאכול קודם שימאל סוכה א"ל למנוח מטיי זש -
 זיך. גמרא. וטעמא זיינ דרייט דען אלס כסובים הייז
 דער מיכוב אלס טעשו סיגו ישיבה וסיגו דען חזרו. פיינ
 חו"ט: [ס] מעשה כו'. גמרא מעשה לכבוד הסוכה כו' וס"ק
 אלס נא להחמיר על מלוא מחמיר וליה היה משום ויחל
 ומעשה נא ופס"ק וליה ליה ליה

לסוכה: ה' [ה] מעשה
י למען את החבשול
של מים, ואמר העלו
לרבי צדוק [ז] אוכל
נפה ואכלו חוץ לסוכה
ני אליעזר אומר [ט] י"ד
בסוכה אחת ביום ואחת
אין לרבי קצנה, חוץ
בלבך. ועוד אמר רבי
יו"ט הראשון, ושלם
ממים אומרים אין לדבר
שמוע לא יוכל לתקן
ז: מן שהיה [י] ראשו
וך הבית, ב"ש פוסלין,
ס"ב ה"כ"ש לא כך היה

[illegible]

גיט אים גינעצט וויפיל קענדות ער ואל עסין זאל
 ווען ער עסט מוז ער עסין אין סוכה הייז פלייז
 סוב ראשון של חג בלד נאר די ערשטע נאכט יום טוב
 פון סוכות מוז מען עסין אין סוכה ועד אסר רבי
 אליהו נאך האט רבי אליעזר גיזאנט מי שלא אכל ליל
 יום טוב הראשון ווער עס האט גיט גינעסין ריא
 ערשטע נאכט יום טוב שלום בליל יום טוב האחרון ואל
 ער דאס באצאלן די נאכט פון לעצטן מאג יום
 טוב, די נאכט פון שמיני עצרת נאכטס אסרם און
 די חכמים זאגן אז לדבר תשליטין די וואך האט גיט
 באצאלונג, אז מען האט פערט איין קענדות בארף
 מען ווא גיט באצאלן על זה נאמר אויף דעם איז גי
 זאנט גיווארן קעת לא יוכל לקחן דאס איז אסאך
 קרימקע וואך וואס מען קען גיט פאריקשען וחסיו
 לא יוכל לקחת אונ אפעלונג וואס מען קען גיט צו
 ציילן: ז' מ' שקית ראשו ורובו סוכה ווען איינער איז
 גיווען זיין קאפ און דאס מערקשע טייל פון זיין
 גוף אין סוכה ושלטנו בתוך הבית און זיין טיש איז
 גיווען אין ים טוב ואל שמיני פוסלן בית שמיני זאגן
 עס איז פסול מען ואל איווי עסין ביה חלל מן שמיני
 און בית הלל זאגן עס איז עשר מען מיל איווי
 עסין אמרין לתן בית הלל לבית שמיני האבין בית הלל גי
 זאנט צו בית שמיני לא בך חלל מן שמיני האט רען גיט

סוכתו מתחלה במקום הראוי להקטער באכילה או בשניה כגון במקום שמתיירא בו מפני לפטים בשניה ואין מתיירא מפני גנבים או לפטים באכילה אפי' באכילה לא יא' י"ח באותו סוכה הואיל ואינה ראויה לעשות בו כל דרכיו באכילה

ושמיה וסמיה דהא כעין
 דדורו בעיקן (יב) והא לא הוי
 כעין דזריה: אוכלין ושותין
 עראי. דכר מוטע להסיר
 רעטו ודעמו לטעוד אח"כ
 והא מן הדין אלא שהממיר
 על עמלו ומשתיין מינה
 שהממיר על עמלו טעם
 להכלול אפי' אכילה עראי
 מוזן למוסר פ"ו משונה:
 אוכל פחות מכביצה
 נטלו במפה. משום טעית
 ידיס (יג) ומשום דכזי נטל
 פחות מכביצה דאלו משום
 סוכה לא אמרינן ואלכין

[illegible]

בְּרִאשֵׁית הַיּוֹם וּמִסְפָּקוֹתָיו אֵין וְיִצְרֵל בְּעֵדֵיהֶם מִסְפָּרִים
וְיִסְכָּה מִקֵּץ מִסְפָּר פֶּן סוֹכָה אִיכָל וְיִשְׁתֵּי עֲרֵא וְחֵץ
לִסְכָּה מִקֵּץ מִקֵּץ עֲשִׂין אִבְסִיל אֹן מְרִיקֶעֶן אִבְסִיל
יִשֵּׁת אִין סוֹכָה: דָּן מִשְׁטָה תִּכְבִּיאוּ לוֹ לְבִי יִתְּנֶן בָּן זְבֹאֵי עֵם
הָאֵם נִימְרָאפִין מִקֵּץ הָאֵם נִיבְרָאכְט צוּ רַבִּי יִתְּנֶן
בָּן זְבֹאֵי לִשְׁטֵם אֵת וְתִכְבֹּשֶׁל עַר וְאַל פִּאֲרוּכִין דָּאָם
עֲשִׂין וְלִבְנֵן גְּלִיאל אֹן צוּא רַבֵּן גְּלִיאל הָאֵם מִקֵּץ
נִיבְרָאכְט שְׁנֵי בִּתְּבוֹת צִוְוִי מִיִּשְׁלֶען דְּלִי שֵׁל מִסֵּם אֹן
אִיכְרִיגִיל נִוּאסְעַר וְאִסְרִי גְּלִיאל לִסְכָּה הָאִבִּין צוּ יִנְאָגֵט
מִקֵּץ: וְאַל דָּאָם אַרְוִיף בְּרִיִּינֶעֶן אִין סוֹכָה צוּ רַבִּי יִתְּנֶן
אֹן: עֵם אִין אִסְמִיָּה מִקֵּץ וְאַל נִיט עֲשִׂין אֹן
יִשֵּׁת מִרְיֶנְקֶען אִיִּסְעַר דִּיא סוֹכָה וְיִשְׁתֵּי לוֹ
לְבִי צִרוּק אֹן אֹן מִקֵּץ הָאֵם נִיגְעֵפִין צוּא רַבִּי
צִרוּק אִיבֶל פִּתּוֹת מְכַבֵּדֶה עֲשִׂין נִוּאם אִין וְיִינִיגְעַר נִי
אֵ אִי גְרוֹים גְּלִי בְּכַפָּה הָאֵם עַר דָּאָם גִּינְטִמֶען: אִין
אִמְוֶךְ וְאִפִּאמִשְׁשִׁילֶען עַר וְאַל יִיךְ נִיט דִּיאפִין נִוּא-
שֵׁין וְאִבֶּל חוּץ לִסְכָּה אֹן עַר הָאֵם דָּאָם גִּינְעֵפִין מִשֵּׁת
אִין סוֹכָה וְאַל בִּידֶךְ אַחֲרִי אֹן עַר הָאֵם נִיט גִּינְעֵפִין מִשֵּׁת
נִיגְדֶה דָּעַם עֲשִׂין: ׀ רַבִּי יִלְעֶנֶר וְאִיִּם אִיִּבֶט עֲשִׁיחַ
סְעוּדוֹת מְרִיקֶעֶן סְעוּדוֹת חֵיב אָדָם לִגְבֹּה כְּסוּבָה מִזִּין
אִמְעֵנְטֶשׁ עֲשִׂין אִין סוֹכָה חֲתֵת יוֹם: וְאִיִּת בְּלִילֶה אִין
סְעוּדָה בִּי מִזָּא אֹן אִין סְעוּדָה בִּי נִאכְט וְתִכְבִּישֵׁי
אִיִּסִים אֹן דִּיא חֲכָמִים וְאִין אִין לְדֶרֶךְ מְצִיחַ עֵם אִין

נלכס ס' כלס כלי סמייל דנבורה דמלכות דכריס אכרסס

משנן בסוכה. סוכר לימודו ומחתכו על כוריו לעמוד
דחיטו שמעתא דלמורא וסכרל של טעמי משנה
וכרייתא: מקרי ומרני. לקרות סככת ולשנות משניות
הסגורות כפה: במסללתא. כסוכה: ותנווי. התלמוד
הוא סכרל לקרות ולשנן וכן שמעתא דלמורא שאין
כחא חלל מכלל דקדוקי' שהן למידן מתוך דברי משנה:
בר במסללתא. אס ירלס דחוי מלעטר וכדרי מן
הסוכה: הא למגרס וכו'. כלומר חרי גוויי שינוי הוו
למגרס נמרס הכרורה לו ככר ח"ל כונה: לעיוני. בר
מסללתא: מרסטי בגמרא. מה ששמו מסוי דבר
פלוגי סמור דבר פלוגי מותר וסדר מעיינו כסכרל טעמו
מכל דבר: מאני מיכלא. לאחר שאכלו מהן ולרין
להולין: חצבא. כד על חרס שניתנין בו מים: ושחיל.
דלי של טין: שרגא. נר של חרס:

ה"ר כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע
וכיתו עראי. כיצד היו לו כלים נאים מעל
לסוכה, מצעות נאות מעל לסוכה, אוכל ושוטה
ומטייל בסוכה. מנה"מ דת"ר תשבו בעין תדורו,
מכאן אמרו כל שבעת הימים עושה אדם סוכתו
קבע וכיתו עראי. כיצד היו לו כלים נאים מעל
לסוכה, מצעות נאות מעל לסוכה, אוכל ושוטה
ומטייל בסוכה, ומשנן בסוכה. איני והאמר רבא
מקרי ומתני במסללתא ותנווי בר במסללתא.
ל"ק הא כמגרס הא בעיוני. כי הא דרבא ורמי
בר חמא בר קיימא מקמי דרב חסדא מרסטי
בגמרא כהדי הדרי והדר מעייני כסברא. אמר
דבא מאני משחיא במסללתא מאני מיכלא בר
מסללתא. חצבא ושחיל בר מסללתא שרגא

הנורא דא רבנן האבין גילערינן כל שבעת הימים
אדם עושה סוכתו קבע וכיתו עראי אלע ויבען טענ
סוכות ואל יעדר ענקש מאבין ויין עקר
וואהנונג אין סוכה און אין שטוב זאל ער אריין
קוקען מרעפענדיג, אז עס וועט מרעפן. ער
וועט עפעס דארפין ביצד ווי זאל ער טאהן היי
זליס גאט מען לסוכה אויב ער האט שייגע פליס
זאל ער זיין אריין בריינגען אין סוכה מצעות נאות
פען לסוכה אויב ער האט שייגע אויפשפרייטונג
ושייגע קאלדרעס צו איינגען אויף דא ווענט
שייגע מ'שטיקערן זאל ער זיין אריין בריינגען
אין סוכה אויב ושוטה ומסלל בסוכה עסין און סרינ
קען און אפילו ליידיג ויזען זאל אויף ויין אין
סוכה, זאגט דא גמרא מאן היי מילי פון טאגען
ווייסן מיר דעם דין אז אלץ זאל ויין אין סוכה
דעני רבנן ווארום דא רבנן האבין גילערינט עס
שטייט אין פסוק מ'שבו אין סוכות זאלט איהר
ויזען, מיינט קען איהר זאלט ויזען אין סוכה
גדי דודי אזוי ויין איהר וואהנט אין שטוב פון
אזוי פון דעם פסוק האבין דא חכמים גיזאנט כל
לכזה הימים עושה אדם סוכתו קבע וכיתו עראי אלע
ויבען טענ סוכות ואל יעדר ענקש מאבין ויין עקר
וואהנונג אין סוכה און אין שטוב זאל ער אריין
קוקען נאר מרעפענדיג, אז עס וועט
מרעפן ער וועט עפעס דארפין ביצד ווי זאל ער
טאהן היי לו פליס גאט מען לסוכה אויב ער האט
שייגע פליס זאל ער זיין אריין בריינגען אין סוכה
מצעות נאות מען לסוכה אויב ער האט שייגע אויס
שפרייטונג ושייגע קאלדרעס צו איינגען אויף די
ווענט שייגע מ'שטיקערן זאל ער זיין אריין
בריינגן אין סוכה אויב ושוטה ומסלל בסוכה עסין און
מ'רעקען אין סוכה און אפילו וועט ויזען ויזע
ליידיג און שוהט נאר גיט זאל ער אריין ויזען
אין סוכה ויזען בסוכה און לערנען גמרא זאל מען

אויף אין סוכה, פרענט דא גמרא איין עס איז
דא גיט אזוי וואס רבא רבא האט דאך גיזאנט
מקרי ופתיא במסללתא הורה נביאים כתובים און
מ'שניות מוז מען לערנען אין סוכה ויזען
מסללתא און לערנען גמרא מען קען אויסער די
סוכה אויף. ענפענעס די גמרא לא קשיא עס איז קיין
קשיא הא גמרא הא גמרא צו לערנען אזוי אגמרא
וואס ער האט שוין אגמרא גילערינט און חתרת
צום לערנען מוז מען אין סוכה, אבער לעד
זען אזוי אגמרא וואס מען האט זא קיין אגמרא
גילערינט מען קען אויסער דא סוכה אויף.
אין שטוב אבער אין בית המדרש די הא דבא ורסי
די חסא די מ'מסי פמסי דבא ב'מסי גמרא ב'מסי
והדר מ'מסי ב'מסי רבא און מ'מסי בר חסא ווען זיין
פ'לעגן אויפשטיין פון דעם לערנען וואס זיין
האבין גילערינט פאר רב חסא פ'לעגן זיין
איינער מיט דעם אנדערין פ'רעגן איבער חתין
וואס זיין האבין איצט גילערינט, דא זאך איז
אסור די זאך איז מותר אבער די זאך איז קשר די
זאך איז מ'מסי זיין זאלן גיזאנט וואס מען האט
מיט זיין גילערינט, אנדערעס האבין זיין ג'לעגט די
מ'מסי פון יעצער זאך, דאס איבער חתין מוז
זיין אין סוכה, און קלערין דא מ'מסי מען זיין
אפילו אין שטוב אבער אין בית המדרש אויף
און דער וואס קען לערנען גמרא אין סוכה איז
גענוים גוט אסר רבא מאני מ'מסי במסללתא רבא
זאגט פליס וואס מען מ'רעקט אין זיין, אפילו
מען האט שוין אגמרא מ'רעקט און זיין ווען
ליידיג מען זיין שטיין אין סוכה מאני מיכלא בר
מסללתא פליס וואס מען עסט אין זיין פאלד נאך
דעם עסין דארף מען זיין א'מסי מ'מסי פון סוכה
חצבא ושחיל בר מסללתא אקרוג און אהעמער וואס
מען האלט אין זיין וואסער דארפן זיין שטיין
אויסער דא סוכה שרגא במסללתא אבערענער לייכ

במסללתא, ואמרי לה בר במסללתא ולא פליגי
הא כסוכה גדולה הא כסוכה קטנה: משל למה
הדבר דומה וכו'. איבעיא להו מי שפך למי. ת"ש
דנביא שפך לו רבו קריתין על פניו וא"ל אפשי
בשימושך. ת"ר בשביל ד' דברים חמה לוקה.
על אב כ"ד שמת ואינו נספד כהלכה, ועל נערה
המאורסה שצדקה בעיר ואין מושיע לה, ועל
משכב זכור, ועל שני אחין שנשפך דם כחת.
בשביל ד' דברים מאורות לוקין. על כותבי
פלטמר, ועל מעידי עדות שקר, ועל מגדלי
במהם רקב בא", ועל קוצצי אילנות טובות.
ובשביל ארבעה דברים נכסי בעלי בתים נמסרין
ועל שהיה ספק בידם למחות ולא חתמו.
ועל פוסקי צדקה ברבים ואין נותנין. אמר רב
בשביל ד' דברים נכסי בעלי בתים יורדין לממון.
ועל כובשי שכר שכיר, ועל עושקי שכר שכיר.

סוכה קטנה. מלמס ו' טפחים: מאורות. ירק
וכוכבים: דהבוי פלסתר. שטרות מוסיס: מגדלי
בהמה דקה. ממריטין את ההרץ שאין יכולין לשמור
מלרעות גדלות חמרים: ועל קוצצי אילנות
טובות. ואפי' שלהן שממיתין ונראין כנועמין
בהקל"ה וכנכרתו שממית טובות: על משהו
שמתוך פרושים, אלס כדי לחזור ולגבות כס: ועל
מלוי ברבית. וישאל: ועל שהיה. ספק בידם על
נעלי בתים הללו למחות ניד עובדי עבירות שדורס ולא
מיחו: לממון. שטממין וכלס מחליס: כובש.
שמדחה כלך וטוב: עושק. גזול לגמרי שכר שכיר:

זיין בייא ריא הנאנים אנג דאם איז נייען אין
אשקאט. וואס נענען דא פיל קענענשין, אנג די
בלה האט געשיקען קען נאך איהר העלפין פון
זינגע הענט, אנג גס איז גייער געקומען איהר
העלפין, פאר די יונג נערט די ווען שונקעל זאל
שפך זיך אנג אז קען איז קענה מיט אנז, פאר
די יונג נערט אויף שונקעל די ווען זאל שני אחין
שנשפך דם כחת אנג נענען די צוויי ברודער וואס
נענען געהרגט גינארין מיט ציין קאהל, איז
אויף דא ווען שונקעל גינארין וישל ארבעה דברים
קאורות לוקין אנג נענען פיר עבירות נערין שונקעל
די לבנה מיט די ששערין על מלך פלשער נענען די
קענענשין וואס שרייבן פאלשע נעקסלין זאל קינדי
זיית שקר אנג נענען דא קענענשין וואס זאגן
פאלשע עדות זאל מגדלי בהמה דקה בציר ישראל אנג
נענען די קענענשין וואס האנדענען זינגע בהמות
אין ארץ ישראל, טייל זיי זאכין שאדין פערקער
פעלדער זאל קוצצי אילנות טובות אנג נענען דא
קענענשין וואס האבן אפ נוסע פרוקטין פויקער
וישבל ארבעה דברים נכסי בעלי בתים נמסרין למלכות אנג
נענען פיר זאכין נערין איבער גיגעבן דאם פאר
קענען פון בעלי בתים צו דא רעגירונג על משהו
שפסח פרושים טייל זיי האלטן ביי זיך בעצאהאלטע
נעקסלען אנג גיגעבן זיי גיט צוריק צום ליה זאל
פלג דברים טייל זייא דארגין געלט אנג נעקסן
פראצענט זאל שהיה ספק בידם למחות ולא חתמו אנג
טייל זייא האבן געקענט אפ האלטן קענענשין
זייא זאלין גיט זיגריגען איז זייא האבן גיט אפ
געהאלטן זאל פוסקי צדקה ברבים ואין נותנין טייל זייא
האבן צו גיזאנט צו געבן געלט אויף צדקה אנג
פיל קענענשין האבן גיהערט, אנג זיי האבן גיט
גיגעבן אפ רב בשביל ארבעה דברים נכסי בעלי בתים
יורדין לממון רב זאגט נענען פיר זאכין (פיר עבירות)
נערין פאלקענעם דאם פארקענען פון בעלי בתים
על כובשי שכר שכיר אז זייא רינגען אקענענשין צוא

פער קען שטיין אין סוכה נאכר לך בר מסללתא
אנדערע זאגן אנדערע לייקער דאך שטיין
אויסער דא סוכה זאל פליג אנג זיין קריגען
גיט הא סוכה גדולה הא בסוכה קטנה אין אגריקע
סוכה קען שטיין אנדערע לייקער, אנג אין
אגריקע סוכה ווען זיגען שפחים אויף זיגען
שפחים) פאר גיט שטיין אינעווייניג אנדערע
לייקער, אין דער משנה שטייט אז עס רעניגט
אין סוכה זאל קען גיט עסין אין סוכה, זאגט די
משנה אויף דעם רעניגן אין סוכות דאם איז גלייך
וויא אקענעם האט גינאלט געבן אפוס וויין צו
זיין בעל הבית האט ער אויס גיזאסין דעם קריגיל
אויף זיין פנים, זאגט דא גמרא איבער זיט עס איז
ביי זיין גיגערנט גינארין, ביי די רבנן אין בית
הסדרש האט קען גיגערנט מי שפך לוי נער האט
גיזאסין צו נענען, דער קענעם האט גיזאסין אויף
דעם בעל הבית אנער, דער בעל הבית האט גיר
זאסין אויף דעם קענעם, זאגט די גמרא זיט שפע
קום דער וואס איז נועל דיר זאגן דהיינו ונארום
סיר האבן גילערנט שפך לו רבו קיטין על פני דער
בעל הבית האט אויסגיזאסין אגריגיל וואסער
אויף דעם פנים פון קענעם נאכר לו אי אפשי בשימושך
אנג ער האט גיזאנט צום קענעם איז וויל גיט דו
זאלסט מיר פערדענען, בייא סוכה איז אויף אזוי,
הקב"ה האט געהייסען קען זאל ויצען אין סוכה,
אז הקב"ה גיט אפער אנדענן אין סוכות וויינט
הקב"ה אז ער וויל גיט אנדערע מלךה פש נכנן די
רבנן האבן גילערנט בשביל ארבעה דברים חסד לוקה
נענען פיר זאכין נערט גישלאגן דאם ווען וואס
ווען נערט שונקעל על אב בית דין שפט זאגן נספד
בהלכה אויב דער גרעקסער דיין פון בית דין איז
גישלאגן אנג קען האט איהם גיט מספיד גינען
וויא דער הספד האט געדאקט ויין זאל געה
תפארה שצדקה בציר זאין מושיע לך אויב איינער האט
קענה גינען מיט אבתולה וואס קען האט איהר
שוין קערש גינען ופאר צייטן פלעגט קען מקדש

און ווערן די קענענשין וואס זענען גרויס ביי זיך
נאכט דאס זיין און די עבירה פון גרויסקייט
איז אזוי אויך וויא דאס אלע ווער צו זאמען און
זענען זיך אבער ביא די קענענשין וואס זענען
ביא זיך געזערגט זאגט דער פסוק וועט זיך און
די קענענשין וואס זענען ביא זיך געזערגט וועלן
זיין די ערד דאס מיינט מען וויא וועלן לאנג
לעבן אויף די וועלט וועט זיין דאס פיל שטח ווי
וועלן. האבן פערנענע פון דעם פיל פאררען
וואס וויא וועלן האבן :

זכרה חולקתן לדריקיות דידעין לכוננא רעווא לְמִי מֵאֲרִיזִין וידעין לתקנא עגמא בִּהְיוֹת יוֹמָא בְּקַל שׁוּפְרָא וע"ד כתיב (תהלים פט) אֲשֶׁר־הֵם יוֹדְעֵי תְרוּעָה וידעי ולא חוקשי. בִּהְיוֹת יוֹמָא כְּנִי עִמָּה לִּתְסַבְּחָהּ כְּבֵר בַּשְׁלִים מְכַלָּא יוֹדַע תְּרֻחֵי תְּמַלְכָּהּ קִדְשָׁא דִּיעַר בִּיקְרָה תְּמַלְכָּהּ רִבְעִי עֵלְיוֹהּ שְׁעוֹתָהּ בִּהְיוֹת יוֹמָא לְזִמְנָא קַל שׁוּפְרָא בְּכַלְהוּ עֲלֵמִין כְּבוֹנוֹת לְבָבָהּ כִּחְסָמָהּ בְּרֻעוֹתָהּ בִּגִּינִי דִּיסְתַּלְקִי דִּיעָא עַל יְדֵי מִן עֲלֵמָא וְיָא לְזִמְנָא דְשִׁלְיָהּ לְהֵלֶן וְכֵן אֲשַׁכְחֵה כְּדָקָא יוֹדַע דִּהּ חוּבִי עֲלֵמָא (ג"א עמא) לְמִי לְאֲדִרְבָּה בִּגִּינִי. ה"ד (ויקרא ד') אִם הִכְהִן הַמִּשְׁחָה יִהְיֶה. דְּהוּא שְׁלִיחָא דְכָל יִשְׂרָאֵל. לְאַשְׁמַת הֵם הוּא בִּנְיָן דִּירְגָא שְׂרִיָּא עֵלְיוֹהּ. וְכֵן שְׁלִיחָא הוּא זִכְרָה כְּדָקָא יֵאוֹת. זְכַרְיָא אֲרִיזִין עִמָּה דְכָל דִּיעִין מְסַתְּקִין מִיְדֵיהּ עַל יְדֵיהּ. כ"ש כְּהֵנָּה דְעֵלְיָה מְתַבְּרָכִין עֲלֵיהּ וְתֵאוֹת. וְכֵן אֲלַעֲזֵר יוֹמָא כְּהַן וְלֹוי עַד לֵא סֵלֵק לְפִלְחָנָה כְּדָקָא יוֹדַע אֲבַתְרֵיהּ וידעין אורחוי וְכֵן סֵלִיק לְפִלְחָנָה. וְכֵן בְּסִפְּהֶדְרִין וע"ד כהן וְלֹוי עַד לֵא סֵלֵק לְפִלְחָנָה כְּדָקָא יוֹדַע אֲבַתְרֵיהּ וידעין אורחוי וְכֵן סֵלִיק לְפִלְחָנָה. ה"ד (דברים לג) וְלֹוִי מְלִדְךָ דִּיעָא לְאֲשַׁכְחֵה כְּדָקָא יֵאוֹת הִכְהִין הוֹמַרְתָּ מִקְדָּשְׁךָ וְיָא לֵא סֵלִיק לְפִלְחָנָה. ה"ד (דברים לג) וְלֹוִי אִמֵּר תוֹמֵךְ וְאוֹרֵךְ לְאִישׁ חֲסִידְךָ. מִסִּי מֵה זִכֵּה (אהרן) לְאוֹרִים וְתוֹמוֹסִים וְלַמְּסַחָה פוֹלְחָנָה. הוּא אֹמֵר (שם) אֲשֶׁר נִסְתָּרוּ וְגו' הָאוֹמֵר לֵאבְדֵי וְלִמְחֹו לֵא מִתְּחִיל וְגו'. וְכֵן זְכַחֲשִׁכְתָּהּ בְּלֵילִין דִּרְגִין. כְּדִין יוֹרֵו מִשְׁפָּטֶיךָ לִיעֲבֹךְ וְגו'. יִסְיֹמו קְסוּרָה וְגו'. כִּסְכַּכ רֻגְזָא וְלִזְמַנָּה שְׁלָמָא. וְכֵלִיל עַל מַחֲסֵמִין בִּגִּין דְּלִשְׁכִּימֻסִּין כֻּלָּא וְיִשְׁתַּכְּחוּן בְּרַכְּתָן כְּכַלָּא עֲלֵמִין. כְּדִין (שם) בְּרַךְ יי' חִילֹו וְגו'.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ה.
(א) שלשה בני אדם שבאו מלידה חבורה של
שלשה שלשה אינן רשאים ליתחלק, ואם כבר ויזנו
כל אחד ואחד מהן בחבורה שלו רשאי ליתחלק ואינן
(א) שלשה בני אדם שבאו משלש חבורות של שלשה אינן
רשאים ליתחלק אויב. עם האבין גיגעמין
רביי מענטשין אונ נאך רביי מענטשין אונ נאך
רביי מענטשין, אונ געזעק רביי מענטשין האבין
גיגעמין בוינדער, אונ נאך דעם געסן אוי פון
געזעקע רביי מענטשין אונזעק גענאנגען איינער,
פארין גיט דיא רביי מענטשין געזער בוינדער
גענטשין, נאר געזער מוז גיין צו וויינע צוויי ווי
נאלין גענטשין מיט מווקן ואם צבר ויפן צל אחד ואחד
מקח בחבורה שלו אויב געזער פון וויא האט שוין
גיגענטשט מיט מווקן בויא ווין קאמפאניע, מען
האט שוין גיאנט גבבה שאכלנז משלו אונ מען
האט שוין גיגענטשט גרוך שאכלנז משלו נאר
האט געזעקע רביי מענטשין האט איינער נאך
גיט גיגענטשט אונ האט ויה אפ געמיינעט פון
ווינע צוויא רשאי לידעל מעגין רביי מענטשין
ויה אפ מילעז איינער פון אנדערין אונ בענטשין

בוונדער וואס מינין ביסטו און ווייז דארפן שוין
 גיט בענטשן מיט מווקן שפּיט ויסט ערלעך ווארעם
 מען האט דאך שוין מיט ווייז גיבענטשט מווקן
 שלשט שפּיטע לאכול פת אים שלל אהר ואהר אוכל משלו אינעם
 ראשון לחלל אויב דריי מענטשן האבן וויל גינעצט
 עסן ברויט אפילו געדערעכט פון ווין ברויט. פון
 דעסטונעגן סארטן ווי וויל גיט אפטיילן. גאר ווי
 מוזן בענטשן אלע דריי מיט מווקן; (ב) שפּיט ברויט
 שפּיט אוכלן בבית אהר אויב אין איין שטוב האבן גיט
 געסן צווייז קאספאנעס בענטשן צום שפּעקטן
 וואס אלע אהר אלע מצטרפן צוםן אהר אויב אפילו גאר
 אביסיל בענטשן פון די קאספאנע; ערן אביסיל
 בענטשן פון די אנדערע קאספאנע און גיט אלע
 ערן איינע די אנדערע פון דעסטונעגן בענטשן
 אלע מיט איין מווקן. איינער פון איין קאספאנע
 זאגט גרר שאלכטן משלו ואדער גרר לאהינע
 שאלכטן משלו און די בענטשן פון בירע, קאמף
 קאספאנעס געמפערן אלע לאז אויב וויל ערן גיט איינע
 דיא אנדערע אלע מוזן געסן וואס מוזן געסן דיא
 קאספאנע בענטשן באונדער און די קאספאנע
 בענטשן באונדער נאכט שפּיט אהר בינעם שוואח חלל
 שפּיטע מחברת ו לחברת ו און אויב די ביידע קאמף
 קאספאנעס האבן איין בעדינער נאכט ער גיט פון
 איין קאספאנע צו די אנדערע און בעדינע וויא
 מצטרפן צוםן אהר ווערן ביידע קאספאנעס וויא
 איינס און ביידע קאספאנעס בענטשן איין מווקן
 אים שפּיט מקצת אלע וואס אלע אפילו די קאספאנעס
 ערן גיט איינע די אנדערע, און אפילו אביסיל
 בענטשן פון די קאספאנע; ערן אויך גיט איינע
 דיא אנדערע פון דעסטונעגן בענטשן וויא איין
 מווקן וואס שפּיט שפּיטן. כל דברי חפזך בביתך גאר
 ביידע קאספאנעס ואלן גיט חפזך דאס בענטשן
 פון דעס מענטש נאכט וועט בענטשן:

איש תפלה אזוי וויא עס שטייט אין פסוק ואני תפלה
פעלט אווארט אונ מען מיינט ואני איש תפלה,
איך בין אפגענוש וואס געט שטענדיג, אזוי ביי
לץ הכון הוכה שער, פעלט אויך אווארט, מען
מיינט לץ איש הכון, דער מענטש וואס מ'רעכנט
שטענדיג וויין לאכט פון אלץ הוכה איש שער דער
מענטש וואס מ'רעכנט שטענדיג אלעין וויין ברוקט
ער אונ עטש שטענדיג ודעה כי משתה חנו נרם לשלש
דברים דעם שלמה הקהל וויל ואני אז דאס וויין
מ'רעכטן בריינגט צו דרייא שלעקטע ואכן תהיה
לחיות האיש מתליצץ איינס איז דער מענטש וואס
מ'רעכט וויין נועט לאכט פון אלץ תשנה לחיות הוכה
ויבט דברים דאס צווייטע איז דער וואס מ'רעכט וויין
עטש פיל ואמר ויל כל המכה דברים מבוי ליד חסא אונ
די חכמים האבין ויזאנט דאס פיל ריידין בריינגט
דעם מענטש צום וינדיקט, עס מ'רעכט איש ער
ואל ריידין אזעלעך רייד וואס מען קאר גיט רייד
תאמר וקל גדול דרוב דברים נאך זאגט דער פסוק די
שמיטקע פון דעם נאר דערקענט מען פון ווין
פיל ריינען תשליש כל שונה כי לא תחס דאס דריטע
איז דער מענטש וואס האט ויך איינגעוואהנגט
אין וויין מ'רעכטן נועט גיט קלוג נוערין דעם בי לא
תהיה מבנה תליצות קבוע בגוש האדם עד שהוא פורק עול
שמים מעלי דאס לאכט פון ענדער ואך קען גיט
וויין אשטענדיגע ואך ביי אפגענושן מיינען דער
מענטש האט אין נאציץ אראפ גענומען פון ויך
דיא מורא פון הקב"ה ע"כ ענש לחת עליו עול היסורין
פחד בגוד מה דריקער נועט ער נישטארפט נוערין
מען נועט אויף איהם געבן דעם לאכט פון
יסורים, מדה קנך מדה, איין קאס געבן דיא
אנהערע, ער האט אראפ גיווארפן פון ויך דיא
מורא פאר הקב"ה נועט מען אויף איהם ארויף
געבן די משא אונ די מורא פון יסורים גאנצער ווי
עס שטייט אין פסוק דער גביא וישעה האט

ג'וואנט צו די יודן נעמט אל תהלוצנ פון יחזקו מוסרימס איר וואלט גיט לאכין טאמער נועלין יוד שטארקן אויף אייר איינערע יסורים ותקנים די מוהרים תלמידיהם שלא תהלוצנ גם על דרך מקרה ויחזי און די חכמים ראבין אגנינאנס וייערע תלמידים וייא ואלון גיט לאכין פון יודישע זאכן אפילו גיט אטאהל דאס ואל יוד בייא וייא גאר גיט טרעפן ועל החלק הזה הוצרכו לתקן און אויף דעם טייל לאכין האט מען ווא געראפט אגנינאן, טאמער נועלין יוד אטאהל שטארקט נויט ואלון יוד געהיט ווייניג גיט אלייט צורירדין אשלעכטן ווארט אפילו אויף אנלעכטן אויף גיט יודים וקייט בו על דרך מקרה וייר טרעפענדיג ווערן פיל מענטשן געשטורבלט און די עבירה צו לאכין אויף עפעס

לחשיך מליל יתה נפשי יה יהוה יהוה רחוק יה ואו הא נשמת יהוה חיה יחידה ה דמלי הה אל שם בן
שבעשית בניקוד חולם:

י לא יאבה יהוה סלה לו כי אז
יעשן אפי יהוה וקנאתו באיש
הוא ורבה בו כד האלה
הכתובה בספר הזה ומחה יהוה
את שמו מתחת השמים: יוהבדילו
יהוה צרעה מפל שבטי ישראל
כל אלות הברית הכתובה בספר
התורה הזה: בא ואמר תדור האחרון
בניכם אשר יקומו מאחריכם
והנכרי אשר יבא מארץ רחוקה
וראו את מכות הארץ הוא
ואת תחילתה אשר חקה יהוה

ת"א לא יאבה: סנסדרין פו:

רשבים

בער המורים

(יט) כי אז יעשן, לא יאבה ה' סלה לו אלא אז יעשן
על אשר עובד, ולא יאמר מכלי וכולת ה', במו שפירשתי
אצל ואחפול אל ה' ואומר וגו' בפרשת עקב תשמעון:
פלגד שחור סקדוש ב"ס חסידס חסד הכיד וקבלו כחשבוס, וסיונו מה חלה דסכל ל' שצירס בלרן סף חלס
דגני מנשס לשון חסידס שגנשס לו חסידס כדכרפ:

שפתי חכמים

רשי

ר כלנו בוס דלון שיין לומר סנקסם לשון קנסס.
ועיין לעיל כדש ספסס ספסס וסס מכולל סיטס:
לפני המקום הכתוב משמע את הארון כדרך שהיה רגילה ויכולה לשמוע כפי דרך הארץ: וקנאתו, לשון חמה.
אנפרטמל"ס [אסיער] אחיות לבישת נקמה ר ואינו מעביר על המדה: (כ) הכתובה בספר התורה הזה, ולמעלה
הוא אומר (לעיל כח) בספר התורה הזאת גם כל חלי וכל מכה וגו'. הזאת לשון נקבה מוסב על התורה. הזה לשון
זכר מוסב על הספר. וע"י סימון הסעמים הן נחלקים לשתי לשונות בפרשת הקלות העפסח נתונה תחת בספר
והתורה הזאת דבוקים זה כזה לכך אמר הזאת וכאן העפסח נתונה תחת התורה נמלל ספר התורה דבוקים זה
לזה לפיכך לשון זכר נוסל אחרייו שללשון נוסל על הספר:

פירוש לתורת אלהים

(יט) לא יאבה נאם נועם אים גים נועליו פאר געבין גי
איווארום רענקטמאל יעשו נועם פרענען דער צארין
פון נאם בלוקר נאם נועם צעקענען אויף דעם
קענקשין קנאזי און ויין בעס נועם ויין אין דעם
זעלבנען קענקשין ורבה בו און עם נועם ויה
באהקעטין אין אים גל תהא נאר דין קללה תחבבה
נואם ויא איז נישריבען אין דעם ספר וקחה און
נאם נועם אפ מעקין ויין נאמען פון אינגער דעם

היקעל דאם הייקס פון דער גאנצער נועלס:
(כ) ותבדילו אונ נאם נועם אים אפ שיידין צו בייוין
מפל פון אלע שקבטים פון די ישראל כלל אוואי וויא
אלע קללות פון דעם ברית תחבבה נואם איז גישר
ריבען אין דער ספר התורה: (כא) ואמר און ער נועם
אנזין הייר דער דור נואם נועם קעקען נאך גי נעכס
אייבער קעגנער נואם נועליו אויף שמיין נאך אייה
ותבדילו אונ דער פרעקנער אש: יא נואם נועם קעקען

בה: כב וּפְרִית וּמִלֵּחַ שְׂרָפָה כָּל־
אַרְצָה לֹא תִזְרַע וְלֹא תִצְמַח וְלֹא־
יַעֲלֶה בָּהּ כָּדָר־עֵשֶׂב כְּמִהְפֹּכֶת
סָדָם וַעֲמָרָה אֲדָמָה וְצִבְיִים
אֲשֶׁר הִפָּךְ יִהְיֶה בְּאָפּוֹ וּבְחִמָּתוֹ :
כג וְאָמְרוּ כָּדָר־הַגִּזְיִים עֲדִי־מָה
עֲשֵׂה יִהְיֶה כָּכָה לְאֶרֶץ הַזֹּאת
מָה חֲרֵי הָאָף הַגָּדוֹל הַזֶּה :

בה: כב גופריתא ומלחא
יקריא כל ארעא לא
תזרע ולא תצמח ולא
יסק בה כל עשבא
כמהפכתא דסדום עמרה
אדמה וצביים די הפך
יי ברונגיה ובחמתיה:
כג וימרון כל עממא
על מה עבד יי קדין
לארעא הדא מה תקוף
ורנגיה כבא קדין :

דעת וקנים מבעלי התוספות

קבלו שטר אומות . וכן אמר יחזקאל סטולם על רוחם
ס'ו לא חסו סטולם אומות נסו כנאים וכעשטחוס סטולם
לשרת ען ואכן מי אני נלס ס' סל לא ביד מוקס וכחטס שפוס
למלוך מליכס וסידס חטכס כפסורס סכניס . כלומר כי חטס
עמי תנייטס ככניס לא סס , וס'ל כל כי סל ריחטס לרסס
כחטסל מלן וליסריטו :

(כג) על מס פשט ס' . סס כעון כליתס ויטורף סרי יס ג"כ
כשכר סלומות וסין סרלס סמטס כולס . וסגרו כלומר
וססיכו כדון פשט לס כך כי כולו ככניסו על סכ"ס מרלונס
ולסכר עזוסו . סכל שטר ס' אומס לא כולו עמו ככניס וסינו חוטס
פשט וסמון כך ידקו מליס סרין וידו כי כשטסיכ כחטס
ס' מלל סרסס לפי סככרו על סכניס שטר קבלו מס סלס

פירוש לתורת אלהים

שום גראו נקמפכת אצוי וויא דאס פאר קערונג פון
דיא פיר ששטעס סדום עמורה אדמה און צבויס
אשר הפך נואם נאם האם פארקערט מיט ציון
צארין : (כג) ואמרו און אלע פעלקער נועלין
נאגין אל מה פאר נואם האם נאם אצויא ניקאן צו
דעם לאנד מה הרי נואם איו דער גרויסער צארין :

פון אנויים לאנד וראו און ציון נועלין נעקן די מכות
פון דעם לאנד וסח תחלית און איהרע קרענק אשר
נואם נאם האם ניקמאכט קרענקען אין איהר :
(כג) נפרת שנועביל וסלח און נאלץ שכת האם פאר
קרענט איר נאגין לאנד לא תרע ויא קאן נים ציונים
נוערין ולא תסימי און עס נועם דרויף נים שפראצין
ולא יעלה און עס נועם נים אויף ציון דרויף קיין

נביאים ישעיה סב

תרגום

לחמשוף מנח דרא צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנחא ארני נשמה דדוד יהוה חיה
יחידה דנחא יהוה חיה יחידה דדוד אל שם ב"ן שבעשתי :

א ארי רכנשוהי לעבדא
יכלגויה וישבחון קדם וי
ודעצוהי לחסמא ושתגיה
קברת קדשי : ב אמר גביא
עקרו ותרבו דמקצא אפגו

מסורת דוד
(א) יאכלהו . מוסב על דנגד : ישתדו . מוסב על תירושף :
(ב) סולו פנו . סקלו המסלה מלכן : הרימו נס .
(ג) יושלים מיר סקדס ולא יסחוסו סלומות ככרלונס : (ד) מכרו
סכדס וסני סככסול סח סדכר אסר ילכו בו יסכלל ללוב לללס : ס'ו סלו במסלס . כרישו וסגיסו סח סכסלס לסשווס
סגומות לסיוס טוס ללכס : סקלו סככסן . ססליכו פשט סלככס
דעס פירוש עברי סייטש געמינט כען בייא דער חפסורה פון דער וואך .

גם על־העמים: **י הנה יהוה השמיע ארר־קצת הארץ אמרו לבת־ציון הנה ישעה בא הנה שכרו אתו ופעלתו לפניו: וקראו להם עסי־הקדש־גאולי יהוה וְלֵךְ יִקְרָא דְרוּשָׁה עִיר לֹא־נִעְזְבָה: ה מִי־יֵהוּ בֵּא מֵאֲדָם חֲמוֹץ בְּגָדִים מִבְּצֹרֶה זֶה הַדּוֹר בִּלְבוּשׁ צִנִּיָּה כָּרִב כָּתוּ אֲנִי מְדַבֵּר בְּצֹדֶקְהָ רַב לְהוֹשִׁיעַ: וְכָל עוֹבְדֵיהֶן בְּלֹ קָדְמוּהֶן: ד ויקרן להן עמא קדושה פריקא רין וְלֵךְ יִקְבְּרִי תִבְנִיעָתָא בְּרִיתָא דְלֹא אִתְרַבַּת: ה מן אמר אלון עתיד לאיתאח קחא על אדום פורענותא מקיפא עד בצורה למעבר פורענות רין עמיה בְּמֵא רָגִינִי לְחַן בְּמִימְרֵיהָ מֵמֵר הָא אָנָּה מִתְגַּלֵּי בְּמֵא דְמַלְלִית בְּגוֹבֵי מְנִיא מְדַמִּי חֵיל לְמַפְקֵב:**

רש"י

חות הוא שיקבלו אלי ויביאו לי את הנשים אללם: (ג) הנה שברו. המוכן לתת לעבדיו: ופעלתו. שכן הפעולה שפעלו עמו לפניו הוא מוכן לתת: (ה) מי זה בא מאדום. בני ישראל חומרים מי זה וגו' וזה חמוץ בגדים כבועים כדם מבשר: וזה. שהיה הדור כלבשו: צנעה. ונאור. והקב"ה משיבו אני וגו' אנגליתו להיות רב להושיע:

כלל ישללו מי סוף זס סכא מחזים מולגים בנדיס סלל זס הים הדור כלבוש ספסולר ומס זס נחלכלו בדם: זסס ברכ קכו. סלל ברכו כחו מניס ומסללל חל כל סרולס מנחוס נחקוס ולון מי פומד נגדו ומס'ס סרס על כלבוש: חטי חרולס בלדקס. סלל סמקוס נלכר לופר מי סוף זס סרדכר וסמככיס לנפוס בלדקס ולסלל וסני סוף סמככיס לטושיס כלסכר סכעסחי:

מצורת דוד

לרמו חל סלומות לסכיס חל יסרלל ללרלס: (ג) סעספיס. סכא זסן סנלולס: יסער בל. ר'ל כל ססעסער: סכרו. גמול סכר ססליו ללסל ללסרלל סכס מוכן חלו: וסעסלו. סכר ססעסלו סעסלו לסרמו סוף לספיו מוכן לסמו. וסוף כסול כמ'ס: (ד) לסס. לכני ליון: גמוליס ס' ס' סגמוליס סל ס' וְלֵךְ. סל ליון ילסחי דרושה. ס' דרוס סעסלוס ולס נלכוס סמט: (ס) מי זס כל מלדוס. סככיס ססככס סעסחי סקכ'ס נפסוח נחקס בלדוס וסכר סל סעסל מלדוס יסכר מלסל וסככר סעסחי כ'ל סטוס סעסל חלס לכושי בנדיס לסכר סככנס חל מי נח ססס על בדם מוכר סכולס סוף ככר גולכ'ס: זס סדור כלבוש. סלל זס הים הדור כלבוש ספסולר ומס זס נחלכלו בדם: זסס ברכ קכו. סלל ברכו כחו מניס ומסללל חל כל סרולס מנחוס נחקוס ולון מי פומד נגדו ומס'ס סרס על כלבוש: חטי חרולס בלדקס. סלל סמקוס נלכר לופר מי סוף זס סרדכר וסמככיס לנפוס בלדקס ולסלל וסני סוף סמככיס לטושיס כלסכר סכעסחי:

כתובים תהלים עז

לחשוד מטר ומלכות ד"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהרונה גשמה דיסדא אד אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת גון יוד גשמה דמלכות יו דו דו הו חיה יחידה דיסד יתה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשים:

א למנצח על־ירוחו לאסף מזמור: ב קולי אל־אלהים ואצעקה קולי אל־אלהים ותאזין אלי: ג ביום צרתי אדני דרשתי די: ד לילה נגרה ולא תפוג מאנה הנחם נפשי: ד אצברה אלהים ואהמיה אשיחה ותתעמף רוחי סכה: ה אחזת שמרות עיני נלעמתי ולא אדבר:

ולא הפוג קריבת לאתגמא נפשי: ד אדבר אלהא וארגוש קדם יו אמלל ותשתלחי רוחי לעלמין: ה אחרמא תמוריהא דעיניי אטרפית ולא אמלל:

רש"י

(א) על ידותון. על הדמות והדין שעברו על ישראל: (ג) ידי. מכתי: לילה נגרה. כללות שיהא סלילה: נגרה. חלוש ומרה: ולא אדבר. דממה: (ד) אצברה אלהים. הסד סהיה רגיל לעשות לי: אשיחה. כלותן ססדיס וטכות: (ה) שמרות עיני. לשון אשמורות הלילה: נלעמתי. רוחי מקשקש בקרכי ולא אוכל לדבר: כדכך סיסן:

מצורת דוד

(א) על ידותון. סככר סרסוח וסדינין סטוככיס סל יסכלל חל סוף סל כלי גנין: (ג) ידי. חכיס קולי חל סלסיס וילעק חליו וסכסר חכיס קולי יליון כלבושי לסעס חלי: (ד) ביום לרתי. כסח סוף סככר דרשתי חל ס': ר'ל. כ'ל סכחי חל עני כל סילולס וסליס נחלסל ולכן סעסחי נכסי לקכל סכססוח: (ד) אצכרס. סככלי ווככ בכויד סגולס לבי סומס: אשיחה. סכסר סלחחי ורסחי כספוס סעסוס זס וסן רכ: (ס) אחרמא. סגולל ססכנס חל אוכל ליוס כלל חסוח מכסי ססין ססומכיס חסוח סן סלכך ולא אוכל ל'כ לסכרס

פירוש ע"מ

(א) למנצח על ידותון לאסף מזמור האם עזונגון עד פסוקים און די שפילערס וואס ווייער קאפעל מייקסער היינט ידותון האבין געשפילט: (ב) קולי אל אלהים ואצעקה נוייל מיין שטימע גייט צו נאם. דרפקער וועל איה שרייען קולי אל אלהים

דברי רבי אליעזר. ואין הלכה כר"א אלא שחוקי מציאות עגלה אחת בשותפות. והכי אמרינן בגמרא בבכורות : ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה . דכתיב באדמה אשר ה' אלהיך נתון לך נמלה לרשעה פרט לירושלים שלא תחתלה לשבעים ; ג נמצא ראשו במקום אחד. השתא לא מיירי חנא לענין מדידה מדקמיני טישא מאן יהו מודדין מכלל דטישא לאו במדידה עסקינן אלא בזה מזה קנה מקומו עסקינן (ה) דהיכא דנמצא ראשו במקום

גמלו: [ט] דברי רבי אליעזר. ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה: ה' נמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר. מוליכין הראש אצל הגוף. דברי ר"א, ר"ע אומר הגוף אצל הראש: ד' אומר היו מורדין. רבי אליעזר אומר מסיבור. ר"ע אומר מהחושמו. ר"א בן יעקב אומר במקום שנעשה חלל מצוארו: ר"א נפטריו וקני ירושלים וחלבו להן. וקני אותה העיר מביאין עגלה בקר [וישלחו] אשר לא עכר [בה] אשר לא משכה בעול. [ו] ואין המום פוסל [בה]. ומורידין אותה לנחל איהן. ואיתן במשמעו [ב] קשה. אע"פ שאינו איהן בשר. וערופין אותה בקופין מאחוריה. ומקומה אסור מלרוע. ומלעבוד. ומותר לסרוק שם פשתן ולנקר שם אכנים: ו' וקני אותה העיר רוחצין את ידיהם במים [ב] במקום ערפתה של עגלה. ואומרים ידיו לא שפכה את הדם הזה ועינינו לא ראו.

לדיון קריו חלל חלל מלך הנוצר כדכחיו על צווארי חללי
רעשים ידך ממנו היו מודדיו כדכחיו אל החלל, והלכה
כרעם"ה" הנפטר וקני ירושלים. שאין כלום חלל
לגדוד כדכחיו ואלו נאמירוסטופר ומדור: אע"פ שאינו
איתן כשר. שלא נאמיר חיתן לעכוכל אל המזה
(ג): בקופין. סכין גדול: כמחוריה. מחול
מחכה (ד): ומכונה מחכה למלך: ומכונה

למרוק שם פשתן. עבודה שניה
שהיא בנוסף של קרקע אף כל
עבודה שהוא בנוסף של קרקע ולקצר שם אבנים. לנחת שם אבנים:

געהאָקטער ווייז די אנדערע שותפין מביאות שתי מללות
 ביידע שטעט בריינגען צוויי קעלכער די שטאט
 בריינגט אקאלב און די אנדערע שטאט בריינגט
 אקאלב רבי רבי אליעזר אזוי זאגט רבי אליעזר וואו
 ירושלים מביאה ענלה צופה אויב קען געפינט
 אנהערקען געהערט צו ירושלים דארף נישט ירושלים
 בריינגען אענלה ערדש : ג נפצא ראש בקיסם אחד
 וטעם בקיסם אחר אז קען האט גיפונען דעם קאפ אויף
 איין אָרט און דעם נוף אויף איין אנדער אָרט
 מליצין תראש אזל תוף קראנט קען דעם קאפ צום
 גוף און דארט וואו דער גוף ליגט באקראכט קען
 אים רבי רבי אליעזר אזוי זאגט רבי אליעזר, רבי
 עקיבא זאגט תוף אזל תראש קען דארט דעם גוף
 צום קאפ און דארט וואו דר קאפ ליגט באקראכט
 קען אים : ד פאזי הי מדינו פון טאנען עקסט קען
 צו דער געהעקטער שטאט, רבי אליעזר זאגט
 מביא פון נאפיר, רבי עקיבא זאגט מחטט פון
 נאז, רבי אליעזר פונעקב זאגט פקיס שטעטת חל
 פון דעם אָרט וואו ער איז גיהרת גינארין פאזי
 זאגט האלדו : ו נפצא ירושלים ויטל לחו די אלטע
 לייט פון ירושלים האבן ויה אפ גיפונט מיטגטן האבן
 אפ גימאסיון און זענען אונזע גימאנען זאגט וואו
 קייד די אלטע לייט פון דא שטאט וואס זיא איז

ו שלא בא לירינו
ופשרנוהו. כלא מזונו ולא
זמנו והנחנהו כלא לוי:
רחצאו ותרעו בעדר. כשאר
חולין: כיפרה מסיקה.
הוא עשה את שלה: ואח"כ
נמצא ההורג נח. זה
ירצה. לכתוב כמין פרט
עגלה ערופה וזהה תנער
הס הנקי מקרבן: ח עד
אחר אומר ראיתי ועד
אחר אומר לא ראית.
וכגון שכל עיניה כנת אחת
(לא) היו עורפין. מלל אס
כח) אחד תמלה ואחר יאמתי
את ההורג והזמנוהו ככני תרי
שהורה להמיתהו לכתוב

וכי על דעתנו עלתה שוקני כ"ד שופכי דמים הן.
אלא שלא בא לירינו ופשרנוהו [ט] כלא מזון
ולא ראיתו והנחנהו [י] כלא לוי. והבהנים
[כ] אומרים כפר לעמך ישראל אשר פרית ה'
ואל תחת דם נקי בקרב עמך ישראל. [ג] לא היו
צריכין לומר ונכפר להם הרים, אלא רוח הקדש
מכשרתן אימתי שתעשו בכה הרים מכפר להם:
ז נמצא ההורג עד שלא נעפרה תעגלה, תצא
[מ] ותרעה בעדר. משנתעפרה העגלה, תקבר
במקומה. שעל ספק כאתה מתחלתו כיפרה
מסיקה והלכה לה. נעפרה העגלה ואח"כ נמצא
ההורג, הרי זה יורג: ח עד אחר אומר ראיתי את
ההורג, ועד אחר אומר לא ראית. אשה אומרת
ראיתי, ואשה אומרת לא ראית, היו עורפין. עד
אחר אומרים לא ראית, לא היו עורפין: ט משרבו הרצחנים
דאינו, ואחר אומר להן לא ראיתם.

לא נודע מי הכהו ה' נודע אפי' על פי עד אחד אין עורפין אפי' שזה עד אחד אפי' ח"כ
אילו לאמנ השני שאלו דבריו של אחד כמקום שנים: עד אחד אומר ראיתי ושנים אומרים לא ראית ה' היו

[פ] כלא מזון. וסליק ללסס
פס סכניו לך ככר. רש"י:
[י] כלא לוי. יחזיקי כלא
הסור. רש"י: [כ] אומרים:
לכתוב לוי ונגשו סכניו כני
לוי ולא פ"י על מל סס נגשים
רש"י: [ג] לא היו כ"ו. כלומר
זככר דכתיב בקרב לא פועלו
ואמרו קרי שיהא פ"י זה בכלל
מאכלה לא מלח כלפי נכס
פ"י מסיקה מנכסה כ"ו. רש"י:
[מ] ותרעה. מרש"י:
לס"י מל דלין וירעה ללח
פ"י מסיקה מל מסיקה.
וסכ"פ ח"י דירעה מסיקה
בכחם ופ"י מל כ"ו דלדעם
דכתיב לא אקדש. ופס"י:

נאסין דיא בלום. מיר האבין איהם גיט גיהרנת
וענינו לא ראו אונ אונקעקע אויגן האבין גיט גינעהן
ועד עס האט איהם גיהרנת, פרענט ביה איהם
וכי לא גינעהן עגלה איהם אויף אונקער רעה אויף
גינאנגען. האבין מיר דען פון מיינעם שיקע בית דין
שויקי דמיס מן דין ונקים פון בית דין האבין פאר
נאסין דאם בלום. זיין האבין איהם גיהרנת אלא
נאר אויף מיינען ווי שלא בא לירינו ופשרנוהו בלא מזון
עד איז גיט גינקען צו אונז אונ מיר זאלין איהם
אונקעקע דאזין אן עסין מיט צוא געבען אויף דעם
נוענ ער, ואל בארפין גילגלן עסין פון קענקשין אונ
קען זאל איהם הרגן אלא ראינוהו והנחנוהו בלא לוי
אונ מיר האבין איהם גיט גינעהן מיר זאלין איהם
לאזין לאזין אין נוענ אן אקאפאנע צו געלייטן
איהם ויהאנים אומרים זי פהנים זאגין צו קאם כפר
לעמך ישראל אשר פרית ה' ונכפר להם הרים צו דיין
פאלק ישראל ונאם דו האסט ווי אויס גלייט ואל
תמו דם נקי בקרב עמך ישראל אונ דוא נאלקט גיט
געבען רינגע בלום זאל פאר נאסין ווערין צווישין
דיין פאלק וידין לא חיי צריכים לומר ונכפר להם מדים
ווי האבין גיט גינאנקען זאגין די וועקשער ונכפר
להם הכה נואם שמיים אין פסוק אפי' ירח תקבל
במשנתו נאר דאם הייליגקייט פון דיא תורה זאגט
זיין אפי' שתעשו ככה נוען איהר נועם אויף קאהן
תם כמכפר לקם נועם איהר דיא בלום פאר געבין
ווערין: ז נכפא תהיה אז קען האט מיינען דעם
קענקש ונאם האט איהם גיהרנת עד שלא נעפרה
העגלה איידער קען האט אפי' גיהאקט דעם קאם
פון די קאלב מצא ותרעה בעדר זאל די קאלב גיין
זיך מיטערין אין קאמערע שנתעפרה העגלה אויב
דער רוצח איז גיפונען גינוארין דער נאך ויין
קען האט שוין אפי' גיהאקט דעם קאם פון דיא

נאסין דיא בלום. מיר האבין איהם גיט גיהרנת
וענינו לא ראו אונ אונקעקע אויגן האבין גיט גינעהן
ועד עס האט איהם גיהרנת, פרענט ביה איהם
וכי לא גינעהן עגלה איהם אויף אונקער רעה אויף
גינאנגען. האבין מיר דען פון מיינעם שיקע בית דין
שויקי דמיס מן דין ונקים פון בית דין האבין פאר
נאסין דאם בלום. זיין האבין איהם גיהרנת אלא
נאר אויף מיינען ווי שלא בא לירינו ופשרנוהו בלא מזון
עד איז גיט גינקען צו אונז אונ מיר זאלין איהם
אונקעקע דאזין אן עסין מיט צוא געבען אויף דעם
נוענ ער, ואל בארפין גילגלן עסין פון קענקשין אונ
קען זאל איהם הרגן אלא ראינוהו והנחנוהו בלא לוי
אונ מיר האבין איהם גיט גינעהן מיר זאלין איהם
לאזין לאזין אין נוענ אן אקאפאנע צו געלייטן
איהם ויהאנים אומרים זי פהנים זאגין צו קאם כפר
לעמך ישראל אשר פרית ה' ונכפר להם הרים צו דיין
פאלק ישראל ונאם דו האסט ווי אויס גלייט ואל
תמו דם נקי בקרב עמך ישראל אונ דוא נאלקט גיט
געבען רינגע בלום זאל פאר נאסין ווערין צווישין
דיין פאלק וידין לא חיי צריכים לומר ונכפר להם מדים
ווי האבין גיט גינאנקען זאגין די וועקשער ונכפר
להם הכה נואם שמיים אין פסוק אפי' ירח תקבל
במשנתו נאר דאם הייליגקייט פון דיא תורה זאגט
זיין אפי' שתעשו ככה נוען איהר נועם אויף קאהן
תם כמכפר לקם נועם איהר דיא בלום פאר געבין
ווערין: ז נכפא תהיה אז קען האט מיינען דעם
קענקש ונאם האט איהם גיהרנת עד שלא נעפרה
העגלה איידער קען האט אפי' גיהאקט דעם קאם
פון די קאלב מצא ותרעה בעדר זאל די קאלב גיין
זיך מיטערין אין קאמערע שנתעפרה העגלה אויב
דער רוצח איז גיפונען גינוארין דער נאך ויין
קען האט שוין אפי' גיהאקט דעם קאם פון דיא

נאסין דיא בלום. מיר האבין איהם גיט גיהרנת
וענינו לא ראו אונ אונקעקע אויגן האבין גיט גינעהן
ועד עס האט איהם גיהרנת, פרענט ביה איהם
וכי לא גינעהן עגלה איהם אויף אונקער רעה אויף
גינאנגען. האבין מיר דען פון מיינעם שיקע בית דין
שויקי דמיס מן דין ונקים פון בית דין האבין פאר
נאסין דאם בלום. זיין האבין איהם גיהרנת אלא
נאר אויף מיינען ווי שלא בא לירינו ופשרנוהו בלא מזון
עד איז גיט גינקען צו אונז אונ מיר זאלין איהם
אונקעקע דאזין אן עסין מיט צוא געבען אויף דעם
נוענ ער, ואל בארפין גילגלן עסין פון קענקשין אונ
קען זאל איהם הרגן אלא ראינוהו והנחנוהו בלא לוי
אונ מיר האבין איהם גיט גינעהן מיר זאלין איהם
לאזין לאזין אין נוענ אן אקאפאנע צו געלייטן
איהם ויהאנים אומרים זי פהנים זאגין צו קאם כפר
לעמך ישראל אשר פרית ה' ונכפר להם הרים צו דיין
פאלק ישראל ונאם דו האסט ווי אויס גלייט ואל
תמו דם נקי בקרב עמך ישראל אונ דוא נאלקט גיט
געבען רינגע בלום זאל פאר נאסין ווערין צווישין
דיין פאלק וידין לא חיי צריכים לומר ונכפר להם מדים
ווי האבין גיט גינאנקען זאגין די וועקשער ונכפר
להם הכה נואם שמיים אין פסוק אפי' ירח תקבל
במשנתו נאר דאם הייליגקייט פון דיא תורה זאגט
זיין אפי' שתעשו ככה נוען איהר נועם אויף קאהן
תם כמכפר לקם נועם איהר דיא בלום פאר געבין
ווערין: ז נכפא תהיה אז קען האט מיינען דעם
קענקש ונאם האט איהם גיהרנת עד שלא נעפרה
העגלה איידער קען האט אפי' גיהאקט דעם קאם
פון די קאלב מצא ותרעה בעדר זאל די קאלב גיין
זיך מיטערין אין קאמערע שנתעפרה העגלה אויב
דער רוצח איז גיפונען גינוארין דער נאך ויין
קען האט שוין אפי' גיהאקט דעם קאם פון דיא

נאסין דיא בלום. מיר האבין איהם גיט גיהרנת
וענינו לא ראו אונ אונקעקע אויגן האבין גיט גינעהן
ועד עס האט איהם גיהרנת, פרענט ביה איהם
וכי לא גינעהן עגלה איהם אויף אונקער רעה אויף
גינאנגען. האבין מיר דען פון מיינעם שיקע בית דין
שויקי דמיס מן דין ונקים פון בית דין האבין פאר
נאסין דאם בלום. זיין האבין איהם גיהרנת אלא
נאר אויף מיינען ווי שלא בא לירינו ופשרנוהו בלא מזון
עד איז גיט גינקען צו אונז אונ מיר זאלין איהם
אונקעקע דאזין אן עסין מיט צוא געבען אויף דעם
נוענ ער, ואל בארפין גילגלן עסין פון קענקשין אונ
קען זאל איהם הרגן אלא ראינוהו והנחנוהו בלא לוי
אונ מיר האבין איהם גיט גינעהן מיר זאלין איהם
לאזין לאזין אין נוענ אן אקאפאנע צו געלייטן
איהם ויהאנים אומרים זי פהנים זאגין צו קאם כפר
לעמך ישראל אשר פרית ה' ונכפר להם הרים צו דיין
פאלק ישראל ונאם דו האסט ווי אויס גלייט ואל
תמו דם נקי בקרב עמך ישראל אונ דוא נאלקט גיט
געבען רינגע בלום זאל פאר נאסין ווערין צווישין
דיין פאלק וידין לא חיי צריכים לומר ונכפר להם מדים
ווי האבין גיט גינאנקען זאגין די וועקשער ונכפר
להם הכה נואם שמיים אין פסוק אפי' ירח תקבל
במשנתו נאר דאם הייליגקייט פון דיא תורה זאגט
זיין אפי' שתעשו ככה נוען איהר נועם אויף קאהן
תם כמכפר לקם נועם איהר דיא בלום פאר געבין
ווערין: ז נכפא תהיה אז קען האט מיינען דעם
קענקש ונאם האט איהם גיהרנת עד שלא נעפרה
העגלה איידער קען האט אפי' גיהאקט דעם קאם
פון די קאלב מצא ותרעה בעדר זאל די קאלב גיין
זיך מיטערין אין קאמערע שנתעפרה העגלה אויב
דער רוצח איז גיפונען גינוארין דער נאך ויין
קען האט שוין אפי' גיהאקט דעם קאם פון דיא

אכל שירות ותשבחות וזכרון חסדים של הקב"ם השגשג כל
 וישראל למצור ביום חסותו ויבית השמשותף בקול נגינה
 ויבדול שבעה (ו) משום ותשבעם סהסדילי תביר
 גדולתו בגבורה וישום דבסי קרל לא בביד יד לאור חלל
 משום דשבעה מליו להרי מית' מתי' קרל בשיד לא

[ק] וגו': יב משתמו נ
 אורים ותומים. משה
 השמיר ונזפה צופים ופס
 הושיעה יח גמר חס
 נמליאל אחר משום רבי
 המקדש אין יט שאין
 לברכה, ונישל מעם הפי
 נשל שובן הפירות: (חמס
 הטהרה נטלה את (חמס
 נטלו את שובן הרגן. נ
 כלו את הכל: יד כפול
 על עשרתו חתנים. ועל
 שימוש גזרו על עשרתו

[illegible]

אויף גיהערט דאס גיואנג פון אלע ניין היינען
שטאנדיג בשר לא ישתו בן תר' נוי עס שטייט אין פסוק
מימים גיואנג נעמט מען גיט טרינקען ניין: יב שטייט
גביאים תראשונים וויא ריא ערשטע גביאים זענען
גישטארבן באל אירם וויסן האבן אויף גיהערט
די אורים ותרמים צוא זאגן וואס עס נעמט זיין
שטערב בית המקדש אז דער בית המקדש איז חרוב
גיווארן גלל השמי האט מען גיט מעהר געפונען
דעם ווארעם וואס הייבט שטאר וואו אשמיים האט
גער' עהר דעם ווארעם שטאר איז ער צו שטארק
גיווארן פאר איהם אונ מיט דעם ווארעם האט
מען אויס געקריצט די געמען פון די שטייט אויף
אלע שטיינער פון אפוד אונ פון חושן ונטת צופים
אונ מען האט גיט מעהר געקוקען די האגני פון
עצורים ויסקו אנשי אטנה אונ עס האבן אויף גיהערט
די אמתה קענמיון שטאנדיג וויא עס שטייט אין
פסוק וישמע ח' כי נפר חסיד פמי אמינים מכני אדם העלף
גאט ווארעם עס האבן ויה אויס גילאזן די פרוקע
עס האט ויה אויס גילאזן דיא גלייביגקייט פון
קענמיון, רבן שטען רב גמליאל זאגט פון רבי
היושעים ווערן מיט שטערב בית המקדש פון דעם טאג
וואס דער בית המקדש איז חרוב גיווארן זיין יום
זאגן בו קללה איז גיטא אטאג וואס אין איהם זאל
גיט זיין אקללה ואל יד חסל לברכה דער טויה

רבי פנחס בן יאיר אומר משחרב בית המקדש כושו חברים ובני חורין חפז ראשם וגרדלו אנשי מעשה וגברו כעלי רדפו ובעלי לשון ואין דורש ואין מבקש ואין שואל על מי לנו להשען על אבינו שבשמים רבי אליעזר הגדול אומר מיום שחרב בית המקדש שרו חכמיא למהוי בספריא וספריא כחונא וחונא כעמא דארעא ועמא דארעא אולא ורדלדה ואין שואל ואין מבקש על מי יש להשען על אבינו שבשמים בעקבות משיחא חוצפא יסני ויוקר יאמיר הגפן תתן פריה ודורין ביוקר והמלכות תהפך למנות ואין תוכחה בית ועד יהיה לזנות והגליל יחרב והגבול ישום אנשי הכול יסובכו מעיר לעיר ולא יחוננו והכמת סופרים תסרה ויורא חמא יקאסו והאמת תהא נעדרת נערים פני זקנים ילבינו וזקנים ועמרו מפני קטנים כן מנול אב כה קמה באמה כלה בחמותה אויבי איש אנשי ביתו פני דור כפני הכלב הכן אינו מתבייש מאביו ועל מי יש לנו להשען על אבינו שבשמים ונקיות מביאה ליד מורה ומהרה מביאה ליד

חברים ר"ל פלגיו חכמים שנקלעו כן פ"ס שחברם חכמם נלפנזו ובני חורין מיוחסים ר"ל חפז ראשם שנקרסו ידו מיו פניו פתחו ססס מעירים וכל פניו וגרדלו כל ואין פס לסס ואין דורש לנשכס ואין מבקש מליס חכמים כפ"ל רש"י ואין שואל כעלום חכירי ל"ל גרדול סוס ר"ל כן סוקקטו חלמיד ריכ"ז שרו חכמיא ספריא סחכמיס מפרא מפרא מפרק דארעא כעמי ספרי כעממיס כעלויס רש"י מבקש וליק דלס אמר ולין דרוב כיון דרבי חנני יכירי לסינא דבר סין וליסנא דבר סין בעקבות כל כסוף סוקקו לפני יוליס פניס רש"י יאמיר כספס חלן גרס יסוס ופכסי פלס יכדו וס לס וס ל"ס מוכד כספס יסל סוקקו ורמסי פ"כ לו יאמיר כספס כספס כ"י ויסיס פניו סוקקו יגדל פד לעסול כלס סלופס יס יקוסט פלין לעסול סינא וסיין מו"ס ביוקר סכסל סוקקין כעמסלס והמלכות סולפס כעלום ואין תוכחה פלין לו דרס סוקקו לסוכיס כעלום כעלסיס כעמסלס וכעמסלס ל"ל לסס כעלויס בית ועד סל חכמים יס"ל לזיס וזוס כעלויס סחכמיס ולין לוגד סורס ויהל סרד פלין לס וכעלי ירעס פסגורדיס סס מפני סמין למיר יס כסי פדסרוס לסס רש"י וריווח כ"י ס"י וריווח ססול יסיר וספיר כעלום כד"ל וריווח פקדיון לעלות וכן כעלוי ססול וסיר לספסר כעלוי סלס סלס מפרס לידו רש"י וס"י יקוסט נקי כלין ססס סרדס רש"י לס ולוכן וסדקי פניס

רבי פנחס בן יאיר אומר משחרב בית המקדש כושו חברים ובני חורין חפז ראשם וגרדלו אנשי מעשה וגברו כעלי רדפו ובעלי לשון ואין דורש ואין מבקש ואין שואל על מי לנו להשען על אבינו שבשמים רבי אליעזר הגדול אומר מיום שחרב בית המקדש שרו חכמיא למהוי בספריא וספריא כחונא וחונא כעמא דארעא ועמא דארעא אולא ורדלדה ואין שואל ואין מבקש על מי יש להשען על אבינו שבשמים בעקבות משיחא חוצפא יסני ויוקר יאמיר הגפן תתן פריה ודורין ביוקר והמלכות תהפך למנות ואין תוכחה בית ועד יהיה לזנות והגליל יחרב והגבול ישום אנשי הכול יסובכו מעיר לעיר ולא יחוננו והכמת סופרים תסרה ויורא חמא יקאסו והאמת תהא נעדרת נערים פני זקנים ילבינו וזקנים ועמרו מפני קטנים כן מנול אב כה קמה באמה כלה בחמותה אויבי איש אנשי ביתו פני דור כפני הכלב הכן אינו מתבייש מאביו ועל מי יש לנו להשען על אבינו שבשמים ונקיות מביאה ליד מורה ומהרה מביאה ליד

רבי פנחס בן יאיר אומר משחרב בית המקדש כושו חברים ובני חורין חפז ראשם וגרדלו אנשי מעשה וגברו כעלי רדפו ובעלי לשון ואין דורש ואין מבקש ואין שואל על מי לנו להשען על אבינו שבשמים רבי אליעזר הגדול אומר מיום שחרב בית המקדש שרו חכמיא למהוי בספריא וספריא כחונא וחונא כעמא דארעא ועמא דארעא אולא ורדלדה ואין שואל ואין מבקש על מי יש להשען על אבינו שבשמים בעקבות משיחא חוצפא יסני ויוקר יאמיר הגפן תתן פריה ודורין ביוקר והמלכות תהפך למנות ואין תוכחה בית ועד יהיה לזנות והגליל יחרב והגבול ישום אנשי הכול יסובכו מעיר לעיר ולא יחוננו והכמת סופרים תסרה ויורא חמא יקאסו והאמת תהא נעדרת נערים פני זקנים ילבינו וזקנים ועמרו מפני קטנים כן מנול אב כה קמה באמה כלה בחמותה אויבי איש אנשי ביתו פני דור כפני הכלב הכן אינו מתבייש מאביו ועל מי יש לנו להשען על אבינו שבשמים ונקיות מביאה ליד מורה ומהרה מביאה ליד

יחזור ויבדק בתמ"צ לעצמו . אבל עשרה שאכלו ויצאו
אחד מהן לשוק , אין מזמנין עליו עד שיחזור למקומו
וישב עמו ; (ב) שלשה שאכלו כאחד וקדם אחד מהם
וביקר לעצמו מזמנין עליו ויצאו השנים ירי חובת ויוצא
והוא לא יצא בזמנו זה שאין יומן למספר ;

בצעתו עד שקר ונאמר לו רמס ברך עד מקד. וכלל זה
הסמכיה והסולמות בעמקים ובנאמנות ונאמר לו תנו לי
אם תעשו ונאמר וכל וסוף מרחובות ורמס ונאמר ונאמר
איש און ונאמר ונאמר וסוף כדון כמאות סמכיה כלל
סמכיה כלל ונאמר וסוף ונאמר וסוף ונאמר וסוף ונאמר
בנינו מולל כלל ונאמר וסוף כלל ונאמר וסוף ונאמר
קורן בנינו ונאמר וסוף ונאמר וסוף ונאמר וסוף ונאמר

הַיְהוּדִים הִבְדִּיל בְּרַבֵּת מִמּוֹן לְעַצְמָם אִם אֵל עַד וְעַתָּה קוֹמְעֵן
וְצוֹרֵרִים צוֹ זֶה אֲהִיִּים נִעְמֵם עַד גְּעֻמָּשׁוֹן פֶּאָר וִידָה
אֲמַלְיִין אֲבָל עֲשֶׂה שְׂאֵבִי וְיֵצֵא אֶחָד מִן לִשִּׁי אֲבָקֶר אֲנִי
עֲצֵהוּ קֻעֻמָּשׁוֹן הָאֲבִין לִנְעֻמָּסִין צוֹ נֶאֱמָעֵן אֲנִי אִידִי
קֶעֶר מִן זֵי אִיו אֲרִוִים לִנְאֻנְעֵן אִין נֶאֱסִי מִמִּנְיִן
לְעֵלְיִ עַד שְׁחֹחֵר לְקֻסְמוֹ וְיִשֵּׁשׁ מִסָּחֵר וְאֵל קֻעֵן אִיהֵם נִימֵס
צִיִּילְעֵן צוֹ מוֹקוֹן בִּין עַד קוֹמֵס צוֹרִיק צוֹ וִיוִין אֲרִים
אֲנִי וְעַתָּה זֶה מִיט וְיִיא צוֹ נֶאֱמָעֵן : (ב) שְׁלֵחַ שְׂאֵבִי
אֶחָד וְיִקָּם אֶחָד מִן יִבְדִּיל לְעַצְמָם דְּרִיִּי קֻעֻמָּשׁוֹן הָאֲבִין
לִנְעֻמָּסִין צוֹ נֶאֱמָעֵן אֲנִי אִידִי עַד מִן זֵי הָאֵם אֲפִסְרִי
קֻעֻמָּשֵׁם פֶּרִיעֶר פֶּאָר רִיא צִוְיִיא מִמִּנְיִם עֲלֵי מִן
לְעֻמָּקְמוֹנִים לְעֵנְעֵן רִיא צִוְיִי קֻעֻמָּשׁוֹן קֻעֻמָּשׁוֹן
מוֹקוֹן מִיט אִים צוֹ נֶאֱמָעֵן וְיֵצֵא חֲשֵׁנִים יִידִי חֲבַת יִישׁוֹן
רִיא צִוְיִיא קֻעֻמָּשׁוֹן הָאֲבִין וְיֵצֵא לִיוֹעֵן מִיט דֵּעֵם
מוֹקוֹן וְהֵאֵל אֲבָל מִיטוֹן הָ אֲנִי עַד הָאֵם נִימֵס וְיֵצֵא
לִיוֹעֵן מִיט דֵּעֵם מוֹקוֹן אִישׁוֹן יִישׁוֹן לְפִסְדֵּר אֲבָקֶרֵם
קֻעֻמָּשׁוֹן אִין נִימֵס בִּין מוֹקוֹן :

אונגער זאגט ער האט איהם נאך געזאגט שטארק
אונגערע שטייט אין פסוק לא תפשו ולא תשקרו איש
עצמותו איהר זאלט גיט לייקענען אונ גיט זאגן
אזאלשקייט איין מענטש צו זיין סבך ובו הענה
השט ער שיק אדער ער זאגט פאלשע עדות
אזאוי וזיין סבך נאכער אונ עס שטייט אין פסוק לא
תענה ברעך עד שקר דוא זאלט גיט זאגן פאלשע
עדות אזאוי ביין סבך ויכלל זה תפרכית ותאנאות
במסחרים ובשומות אונ נעמין דיא פאלשקייט אונ
דיא גארונג וואס עס נערט שטארק ביי סוחרים
אונ בייא שוהפים ונאכר לא תנו איש את ימיתו אזאוי
דעס זאגט דיא תורה עס זאל גיט נאכער איין
מענטש וזיין סבך ונאכר לא ימיש פרתוב תוד
פיה דוד סלק או ער האט גיוואלט פארשעקען
זיינע שונאים האט ער גיוואלט פון זייער גאס
נערט גיט אפניסאחן פאלשקייט ונאכר איש און
דער פאלשער מענטש נערט גערופען איש און
דער מענטש וואס שוהם איסקרעכט ונאכר גלייב
אונ ער נערט גערופען שלעכטער מענטש ווא
ינד אזוי ווא זאלע רשעים פאךר הקבטם בשער דאט
איגהאלט אין דעם שער דאט סמא וסדה זה חאיש
אזאוי געניי ער ווינקט מיט דא אונגער סולל באצעהט
אזאלשע נעמשיין ווינקט זאלין פאלשקייט וואס
דעס גלייב איש און קורב געניי סולל ברליי סידה באצעהט
עכט ער ווינקט מיט דיא אזוי אונ טרעט מיט
נעמשיין וויא זאלין פארשמיין דא

אונקלוס **נצבים יום ד תורה**

לחמשה שנה. חת"ת ד"א יהודה נפשי י יה יהו יהודה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהודה חיה יחידה ו דמלוי וו אל
שם ב"ן שבע שנים בניקוד חולם :

כִּי וַיִּמְרוּן עַל דִּי שְׁבָקוּ
 תִּקְמָא דִּי אֱלֹהָ
 דְּאַבְרָהָם וְדִי גֵר עֲמֹהֵן
 דְּאַפְסִיקוּ בִּיהוּ יִתְהוּן
 מִפְּרִיעָא דְּמַצְרַיִם :
 וְאַפְרִי עַל :

כִּי וַאֲמָרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת־כְּרִית
 יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֲשֶׁר כָּרַת
 עִמָּם בְּהוֹצִיאֹ אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם :

פירוש לתורת אלהים

(כד) ואמר וועלן זיין ואנן איבער דעם האט גאט
אזא לעקאדען על אשך ווייל זיין האבען פארלאזט
דעם קרית פון זייערע עלטערען אשך קרית האט
אט האט מיט זיין פורת קרית גיווען בחיציא
ווען ער האט זיין אים געצויגען פון דעם
לאנד מצרים פלוסר וואס גאט האט פורת קרית
געווען מיט זייערע עלטערען זיין זאלען איהם
זינען

כה ואילו ופלחו למענות
עממיאוסגידו להוהחלן
די לא ידעונון ולא
אמיבה להון: כי ותקוף
רונגא דיי בארעא הדיא
לאיתאחא עלה ית כל
לומיא דהתיבין בספרא
הדין: כי וטלמלינון יי
מעל ארעהון ברנז
ובחמקא ובתקוף רב
ואגלינון לארע אוחרי
כיומא הדין: כח דממקון
קדם יי אלהא ודגלן

ת"ת ויפסס ס' סס קי: סנספסס.
סס סס:

בעל המורים

(כס) ויפססו. מלכ וי". ס'ס מלכ מלכס מלכס כמין
פניס: (כז) סלף וכמס: ובקלף. כניעפריס כניעפריס. כנז
כניעפריס כניעפריס מלכ מלכ: ויפסס. כנז מלכ מלכס ויפסס ויפסס.

רש"י

(כח) לא ידעום. לא ידעו כסס כסס גבורות אלהות: ולא
חלק להם. לא נחנס לחלקס. ואונקלוס חרנס ולא
אמיבה להון לא הטיבו להם שום מוכה. ולשון לא חלק
אחור אלוה שכתרו להם לא חלק להם שום נחלה ושום חלק:
(כז) ויתשם ד'. כתרונמו וטלמלינון. וכן (ירמיה יב)
הנני נושם מעל אלמחם: (כח) הנסתרת לה' אלהינו.

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כח) סנספסס לה' אלהינו. לפי שמכין וסכנינו ס' לנפס
ואח"כ סוכר סלמקון דשפסס דכל סלמקון ספסל ס' פ' פ' פ'
מלכ פו פספסס פסס לך כניעפריס סנספסס לה' אלהינו וסלמקון דין

פירוש לתורת אלהים

דינען אונ וייא האקען עובר גיועון: (כח) ויגלס
אונ וייא זעען געזאגן אונ האקען געדינע
פרעמדע אפ געשער ויפססו אונ האקין ויה צו
וייא גיבנקט אלהים אונעלע אפ געשער אשר לא
וואס ויי קענען גיט וייא האקין אין ויי גיט דער
קענמ אשום גבוקר פון אגאם ולא חלק להם אונ
נאמ האמ צו עוברת פוקביס גיט אפ גיטיילט
צו זייער חלק וייא נאלין וייא דינען, אדער אזויא
אין דער פשט אלהים דיא אפ געשער האקין וייא
גיט גימאהן קיין שום מוכה ולא חלק להם אונ וייא
האקען צו וייא גיט אפ גיטיילט אפגל אונ גיט
א נחלה דריבער: (כז) ויגלס אונ עס האמ גיבנקט
גבנקען אויף איהר אקע קללות וואס שטייט
אויפגערשען פון זייער ערד בלא ויבחה מיט צארין
האמ וייא פאר ווארפען אל אפגא איהר צו אפגעקד
דיא עבירות וואס אפגעשט מוהמ אונ גייער

וַיִּגְלוּ וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים
וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לָהֶם אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא-
יָדְעוּם וְלֹא חָזַק לָהֶם: כו וַיַּחֲרֹאֲף
יְהוָה בָּאָרֶץ הַהִוא דְּהָבִיא עֲלֶיהָ
אֶת-כָּל-הַקָּלָה הַכְּתוּבָה בַּסֵּפֶר
הַזֶּה: כי וַיִּתְּשֵׁם יְהוָה מַעַד אֲדָמָתָם
בָּאָף וּבַחֲמָה וּבִקְצָף גָּדוֹל וַיִּשְׁלַחֵם
אֶרֶץ-אֲחֵרָה אַחֶרֶת כִּי־וַיִּגְלוּ
כח הַנִּסְתָּרֹת לִיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלֹת

רשב"ם

ל רבתי

(כח) הנסתרות לה' אלהינו. כבר פירשתיים אצל
האמורים על הנסתרות (כז) על הנסתרות דתי הכרבות
וחקלות שאין הדיבר לעזש ביר בית דין אלא ביר
שפתי חכמים

ש וסל דמספר דש"י מלכ על מלכ סקלס פניס דכל
לסוכימ פס דכסי בקלס לא ידעום סינו לא ידעום כסס גבורות
אלהות מדכסי לא חלק להם שום נחלה ויפסס אפ פניס
סל מלכ ידעום לא ידעום ל". מלכ מלכ כנז לא ידעום כסס
גבורות אלסוס. וסל"ס פ'י אפני פניס לו נועל אשר לא חלק
להם ולא ידעום כד נועל חמלס שטיקן אלסוס כסספססו להם
לויס פממס שחמס להם פסס לחלקס ואח"כ כל נועל נס לא
כסלס פוסס כסס פממס פממס פססירי כסס גבורות אלהות:

(כס) ולא חלק להם. כלומר אין זס חלק פסלס כי פני
פסלס. כנלמל חלקי ס' אפסס נפס". וכסיס ס' פמס
חלקי וסוכי:

ליקוטים על התורה

יבחה הנקשרות לה' אלהינו וגו'. אין יעדער מצינו אין דא
מדות אונ עס אין דא די מצינו ווי ויא אין
געשריען, רחמיס תפילין האמס אונג דער שאלון ערד געליריגס
ווי די תפילין נאלין ויין געמאכט, פון דעספונעגין אין די מצינו
תפילין נאר מדות, פאר וואס נאלין דיא תפילין ויין שונארץ
אונ פאר וואס פיר קאנטונ אונ פאר וואס פיר פנים אין של
ראש, אונ אין בית אין של, דאס אין אונל מדות, אונ אזוי
אין דא אין יעדער מצינו, פאפער נועס אפגעשט וועלן זאגן
ווייל איך ווייס גיט די מדות פון די מצינו וועל איך די מצינו
נייס סאחן, ווארום וויא אזוי מוהמ אפגעשט אונדא אונ ער
ווייסט גיט וואס ער מדות, דריבער זאגט די תורה הנקשרות
לה' אלהינו, וואס הקב"ה האמס פון אונג געהאלטן אונ זאגט
אונג גיט, דאס נאלין מיר גיט וועגן צו וויסען ווארום גענויס
אין דער שאל פון מעקשין צו קליין צוא וויסען דאס געלביגע
דער צארען פון נאמ אין דעם לאנד להביא צוא
אין דעם ספר: (כז) ויחשם אונ נאמ האמ וייא
יבקצו אונ מיט גרויסען גרים צארין ויפסס אונ ער
לאנד גיט הוה אזוי וויא דעם קאנ: (כח) הנסתרות

ואשתומוס ואין סומך ותושע לי זרעי וחסמתי היא
 כמכתגי : " ואבוס עמים באפי ואשפרם כחמתי
 ואחריד לארץ נצחם : י חסדי יהוה | אזכיר תהלות
 יהוה בעל כל אשר-גמלנו יהוה ורב-שוב לבית
 ישראל אשר-גמלם כרחמי וכרב חסדיו :

והקמתינו בדרך חקמי
 וקמטר רעותי מערתינו:
 " ואקמל עממי ברוגזי
 ואירוששנינו בחמתי וארמי
 לארע ארעא חסי'
 וגבריהוויאמר גברא טיבוקא
 בוי אגא מדבר תושבוקא
 בוי בעל כל דנקלגא וי
 וסני מוריה

ושנאלינו בקמסיה וקסניה טובה :

מצורת דוד

ולפסוס סנקס : (ד) ולפסוס : פיימי מסכל לס אלמל מור
 כלל אין מור : רלל מסכלמי לס יס זכוס כיסרלל שסיס
 פור וספר כל סנולוס ולל מללמי כסס זכוס : ולסוסוס :
 עמדיי כפססוס וססכונכוי לס אלמלל כסס זכוס : לסיס סינר
 לס סנולוס : ולין סינר : וכסל סנרלל עש' : וסוסע לי זכוי'
 סכוסע מלי פוסע לי ולס אין כסס זכוס : וסמתי : כסססע מלי
 לי כל סכוסעס סיס סססור לויס לגולל לס יסרלל ולססוס כסס
 זכוס חסמי : סססיל חסס : סססוס ילין ססססכר סססכלל דסס
 (א) ססוי : לס זכוי' : לסר סנניל מלכיר לס יסרלל חססוי : ס
 ספסס ספסס לסר סססלל לסססוס סססוס : כסי ססלוי לסלל על כל ססוסס לסר סנניל : וכל ססוס סססוס יסרלל לסר
 סססל כססמיו וככוס סססוי ולל כלדקסיונו :

כתובים תהלים צו

לחסידי סיסור וסלכות דיא שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהרונה נשמת דיסור א אד
 אדנ אדני נפש אדני רוח אללי דלת גון יוד נשמת דסלכות יו הו דו דו חיה יחידה דיסור יהוה חיה יחידה דסלכות
 אלסם ב"ן שבעשיח :

אשתעיו בעסמיה אקריה : ספרו בגוים קבודו בקל-העפים נפלאותיו : ב פי גדול
 בקל עסמיה פרשניה : יהוה וקהל מאד נרא הוא על-קלאהים : ג פי כל-
 ב ארום רב וישובח : אדתי העפים אלילים ליהוה שמים עשה : ד יהוה-הדר
 לחדא דחיל הוא על כל : לפיו עז ותפארת במקדשו : ה הבו ליהוה משפחות
 אלסיה : ג ארום כל דלת : עמים תבו ליהוה קבוד ועז : ו הבו ליהוה קבוד שמו
 עסמיה מענוקא וי שמי : עקב : ד שובח ושבחה
 עקמו עושנא ותושבחה בבית סקדשיה : ה הבו זמר קדם וי חוסי עסמיה הבו קדם וי
 אקמר ועושנא : ו הבו קדם וי אקמר ודקמו שמיא אובילו וסוברו תקרובקא ועולו לקדמו לכרתו :
 רש"י

מצורת דוד

על כל כלסס : סס ססססס סיסריס יכל כלל ססססס ססס
 ססססס סוכדיס לסס וקלסס לסלססוס : (ג) סלסס :
 כי לעול ס' כסוסס כלסין : וס' : כלל ס' ססס לס סססס
 וסססר וסססס סוכי לס' ככוד וססו : רלל סססוי ככודי : וססו :
 (ו) ככוד ססו : ככוד ססלוי לסססו : ססו : סססו סססס על סססס וכלל ססס לססססוי וססל סיס סססס :

פירוש ע"מ

פון הקב"ה זעהם קען אין בית המקדש, פון דיא
 נסים ונאם זענען גיטאחן גיטאחן אין בית
 המקדש האם קען גיטען דיא שטארקייט און
 דיא שיינקייט פון הקב"ה : (ה) הבו לח' כספיהם
 אלע משפחות פון דיא פועלקער נאלין געבין צו
 הקב"ה, ונאם זאלין ויאי געבין צו הקב"ה הבו לח'
 כבוד ועז איהר זאלט געבין צו הקב"ה, איהר
 זאלט מודה זיין און בעקענען אז צו הקב"ה איז
 דער כבוד ונייל נאר צו איהם איז דיא שטאר-
 קייט : (ו) הבו לח' כבוד שמו איהר זאלט געבין
 כבוד צו דעם זאמען פון הקב"ה שאי סתיה וזוא
 לחצותיו איהר זאלט סראגין אמתה ואספסיה
 און איהר זאלט קוסען אין נייגע הויפן אין בית
 (א) ספרו בגוים קבודו זאלט ואלט דערציילן דעם
 קבוד פון הקב"ה צווישען די פועלקער
 בכל העמים וזאלינו צווישען אלע פועלקער זאלט
 איהר דערציילן דיא וואונדער פון הקב"ה :
 (ב) די גדול ח' וססלל ססר וססוסס הקב"ה איז גרויס
 און איז שטארק געלויבט נרא הוא על כל אלסס
 הקב"ה איז פירקענרליך אויף אלע זאכין ונאם
 דיא פועלקער האלסין ויאי פאר נאסער : (ג) די
 כל אלסס העססס אלילים וססוסס אלע נאסער פון דיא
 עבדים זענען נאר גיט וי' שמים עשה און הקב"ה
 האט גימאכט דיא היסלען : (ד) ויוד יהודי לפיו פאר
 הקב"ה איז דיא שיינקייט, דאס פירונג פון דער
 נעלם דערציילט דיא שיינקייט פון הקב"ה שו
 וססססר במקדש דיא שטארקייט און דיא שיינקייט

ב מפני שיכול לחזור ולהורות. אחר כפירה, נמצא שכל שנועה הוא כופר ממון: ג שנועה באחרונה. אין לך בידו ולא לך ולא לך בשנועה והשטא קיימא שנועה אכלהו, ואין הלכה לא כר"א ולא כר"ס: אפילו אמר חתה ושעורה ובוסמת. דסבר ר"מ השוען את חתירו חסה מין חסה קאמר וכן שנועה וכן כוסמת דכתיב חסה והכוסמת והיו כללו קוטעו חטיון ושעורין וכוסמין, ורשנן סברי גרירי אהל חסה חסה ושל שעורה ושל כוסמת קאמר ואין הלכה כר"מ

אליעזר אומר שיואמר שנועה באחרונה, ר"ש אומר עד שיאמר שנועה דכל אחד ואחד. תן לי פקדון ותשומת יד גול ואברה שיש לי בידך. שנועה שאין לך בידך, אינו חייב אלא אחת. שנועה שאין לך בידך, פקדון ותשומת יד גול ואברה, חייב על כל אחת ואחת. תן לי חסין ושעורין וכוסמין שיש לי בידך. שנועה שאין לך בידך, אינו חייב אלא אחת. שנועה שאין לך בידך חסין ושעורין וכוסמין, חייב על כל אחת ואחת. ר"מ אומר אפילו אמר חסה (ס"ט ושעורה)

ג"ה א"ה שנוער דוא האקסט גיט בייא מיר. איה שנוער דוא האקסט גיט ביי מיר ואזוי פירט קאדען גריינגען ער פירט קרענות, אָבער אז ער נאָנט נאר איין קאהל שבועה, גריינגען ער נאר איין קרען, מן לי פקדון והשטא יד גול ואברה שיש לי בידך אויב ראובן נאָנט צו שמעון גיט מיר נואם איה האב בייא דיר געהאָלטן, אונ וואס דוא האקסט בייא מיר גיבארנט, אונ וואס דוא האקסט בייא מיר גינגלע, אונ וואס איה האב פאקלארין אונ דוא האקסט גיפונען, אונ שמעון ענפערט שבועה שאין לך בידך איה שנוער דוא האקסט בייא מיר נאר גישט, אונ עס איז ליגען, ער האט בייא איהם יא די אלע זאכן איז מיט אלא אחת דאָרף ער נאר גריינגען איין קרען, אָבער אז שמעון ענפערט שבועה שאין לך בידך פקדון והשטא יד גול ואברה איה שנוער דוא האקסט בייא מיר גיט געהאָלטן, אונ האקסט מיר גיט גיבארנט, אונ איה האב בייא דיר גיט גינגלע, אונ איה האב גיט גיפונען וואס דוא האקסט בייא מיר, אונ עס איז ליגען ער האט יא אלץ מיט על אמת ואמת דאָרף ער גריינגען אָקרבן אויף עֶדֶר נאָך בונדער מן לי חסין ושעורין וכוסמין שיש לי בידך אויב ראובן נאָנט צו שמעון גיט מיר די נוייץ אונ ענפערט אונ כוסמין וואס איה האב בייא דיר, אונ שמעון ענפערט שבועה שאין לך בידך איה שנוער דוא האקסט בייא מיר נאר גישט אונ עס איז ליגען ער האט יא אלץ מיט אלא אחת דאָרף ער נאר גריינגען איין קרען, אָבער אז שמעון נאָנט שבועה שאין לך בידך חסין ושעורין וכוסמין איה שנוער דוא האקסט גיט בייא מיר, אונ עס איז ליגען מיט על כל אמת ואמת דאָרף ער גריינגען אָקרבן אויף עֶדֶר נאָך בונדער, רבי מאיר נאָנט אפילו אָר אָר חסה ושעורה ופוסקת חייב על כל אמת ואמת אפילו שמעון נאָנט איה שנוער דוא האקסט גיט בייא מיר, גיט אַווייץ אונ גיט ענפערט אונ גיט

ג"ה א"ה שנוער דוא האקסט גיט בייא מיר. איה שנוער דוא האקסט גיט ביי מיר ואזוי פירט קאדען גריינגען ער פירט קרענות, אָבער אז ער נאָנט נאר איין קאהל שבועה, גריינגען ער נאר איין קרען, מן לי פקדון והשטא יד גול ואברה שיש לי בידך אויב ראובן נאָנט צו שמעון גיט מיר נואם איה האב בייא דיר געהאָלטן, אונ וואס דוא האקסט בייא מיר גיבארנט, אונ וואס דוא האקסט בייא מיר גינגלע, אונ וואס איה האב פאקלארין אונ דוא האקסט גיפונען, אונ שמעון ענפערט שבועה שאין לך בידך איה שנוער דוא האקסט בייא מיר נאר גישט, אונ עס איז ליגען, ער האט בייא איהם יא די אלע זאכן איז מיט אלא אחת דאָרף ער נאר גריינגען איין קרען, אָבער אז שמעון ענפערט שבועה שאין לך בידך פקדון והשטא יד גול ואברה איה שנוער דוא האקסט בייא מיר גיט געהאָלטן, אונ וואס דוא האקסט בייא מיר גיט גיבארנט, אונ איה האב בייא דיר גיט גינגלע, אונ איה האב גיט גיפונען וואס דוא האקסט בייא מיר, אונ עס איז ליגען ער האט יא אלץ מיט על אמת ואמת דאָרף ער גריינגען אָקרבן אויף עֶדֶר נאָך בונדער מן לי חסין ושעורין וכוסמין שיש לי בידך אויב ראובן נאָנט צו שמעון גיט מיר די נוייץ אונ ענפערט אונ כוסמין וואס איה האב בייא דיר, אונ שמעון ענפערט שבועה שאין לך בידך איה שנוער דוא האקסט בייא מיר נאר גישט אונ עס איז ליגען ער האט יא אלץ מיט אלא אחת דאָרף ער נאר גריינגען איין קרען, אָבער אז שמעון נאָנט שבועה שאין לך בידך חסין ושעורין וכוסמין איה שנוער דוא האקסט בייא מיר, אונ עס איז ליגען מיט על כל אמת ואמת דאָרף ער גריינגען אָקרבן אויף עֶדֶר נאָך בונדער, רבי מאיר נאָנט אפילו אָר אָר חסה ושעורה ופוסקת חייב על כל אמת ואמת אפילו שמעון נאָנט איה שנוער דוא האקסט גיט בייא מיר, גיט אַווייץ אונ גיט ענפערט אונ גיט

כר"מ: ד שאינו משלם קנס ע"פ עצמו. וכיון דכי אזיד לא מהיב כי כפר נמי ללא ממונה כפר ליה: אבל משלם בושת ופנס. הלכך ממונה כפר ופלוגהא דרבנן ור"ט דר"ט סבר כי אומר לו אינסת או פתית את כתי קנסא קא תבע מיניה שדמי קלובים חמש כסף ולא קא תבע מיניה בושת ופנס שאין דמיו קלובים דלא שביק חייבם דקין ותבע מידי דלא קין הלכך קנסא כפר. ליה ופסור ורבנן סברי בושת ופנס קא תבע ליה דלא שביק חייבם מידי דכי מודה ביה לא מיסער ותבע מידי דכי מודה ביה מיפסר הלכך כי כפר ליה ממונה כפר ליה ומיב. ואין הלכה כר"ט: ד המית שורך את עברי. קנסא הוא דמשלם שלמים סלעים אפי' לינו שזה חלל דינר:

וכוסמת חייב על כל אחת ואחת: ד אנסת ופתית את בתי, והוא אומר לא אנסתי ולא פתיתי. משיבוע אני ואמר אמן חייב. רבי שמעון פוסק, שאינו משלם קנס ע"פ עצמו. אמרו לו אע"פ שאינו משלם קנס על פי עצמו, משלם בושת [ט] ופנס ע"פ עצמו: ד [ט] נגבת את שורי, והוא אומר לא נגבתי. משיבוע אני ואמר אמן חייב. ולא מברתי. משיבוע אני ואמר אמן פסור. המית שורך את שורי, והוא אומר לא המית. משיבוע אני ואמר אמן חייב. המית שורך את עברי, והוא אומר לא המית. משיבוע אני ואמר אמן פסור. א"ל חבירו חבלת

אונ או ער לייקונט דארף ער גיט בעצהליון. האם דאך שמעון גיטאון שארין געלט צו ראובן מיט זיין לייקענען, אונ פאלש שטענען. דרייער דארף שמעון גריינגען אקרבן אויף די פאלשע שבעה: דא גנבת את שורי אויב ראובן צוא שמעון דוא האסט גינגט מיין אקס והוא אומר לא גנבתי אונ שמעון זאגט איך האב גיט גינגט משבוע אני זאגט ראובן צוא שמעון איך בשנוער דיה ואמר און שמעון זאגט אמן, אונ עס איז ליגען ער האט יא געגנבת מיין דארף שמעון גריינגען אקרבן אויף דיא פאלשע שבעה גנבתי אב לא פתיתי ולא סברתי אויב ראובן זאגט צו שמעון דו האסט גינגט מיין אקס, אונ שמעון ענטפערט איך האב גינגט, נאר איך האב גיט גישאכטין אונ גיט ראובן פאקויפט משבוע אני זאגט ראובן צוא שמעון איך בשנוער דיה ואמר און שמעון זאגט אמן, אונ עס איז ליגען ער האט איהם יא גע' שאכטין אדער פאקויפט פסור דארף גיט שמעון גריינגען אקרבן אויף די פאלשע שבעה ווארום אפילו שמעון וואלט מודה גיווען אז ער האט גע' שאכטין אדער פאקויפט, וואלט ער אויך גיט געראפט בעצהליון, האט דאך שמעון קיין שארין גיטאון צו ראובן מיט דעם וואס, ער האט גילייקונט המית שורך את שורי אויב ראובן זאגט צו שמעון דיין אקס האט גיברגט מיין אקס והוא אומר און שמעון זאגט לא המית ער האט גיט גיברגט משבוע אני זאגט ראובן צו שמעון איך בשנוער דיה ואמר און שמעון גיזאגט אמן, אונ עס איז ליגען שמעון'ס אקס האט יא געגנבת ראובן'ס אקס מיין דארף שמעון גריינגען אקרבן אויף דיא פאלשע שבעה המית שורי את עברי אויב ראובן זאגט צו שמעון דיין אקס האט גיברגט מיין קנעקט והוא אומר לא המית אונ שמעון זאגט ער האט גיט גיברגט משבוע אני זאגט ראובן צו שמעון איך בשנוער דיה ואמר און האט שמעון גיזאגט אמן, אונ עס איז ליגען ער

אפוקסט, אונ עס איז ליגען, דארף ער אויך גריינגען אקרבן אויף נעכער וואו בונגער, אונ מיר זאגן גיט אז ער מיינט נאר איין קערן נוייץ, אונ איין קערן נעכשט, אונ איין קערן פוסקט, נואס דאס איז נאר גיט נעכשט, האט ער דאך איהם נאר גיט גילייקונט, פאר וואס זאל ער גריינגען קרננות, נאר מיר זאגן, ער מיינט דעם מין נוייץ אונ דעם מין געלשטין אונ דעם מין פוסקט, אונ פון נעכער מין לייקונט ער אזוי פיל צו ראובן קאנט איהם דרייער דארף ער גריינגען דרייא קרננות: ד אנסת ופתית את בתי אויב ראובן זאגט צוא שמעון דוא האסט גינגט אדער דוא האסט איבער גיברט מיין אכאכער אונ האסט מיט איהר קנזה גיווען, דארפסטו מיר בעצהליון פופציג טאלער, וואו אונ שמעון זאגט לא אנסתי ולא פתיתי איך האב איהר גיט גינגט אונ האב איהר גיט איבער גיברט משבוע אני זאגט ראובן צו שמעון איך באשנוער דיה ואמר און שמעון זאגט אמן, אונ עס איז ליגען ער האט יא מיט איהר קנזה גיווען מיין דארף שמעון גריינגען אקרבן אויף די פאלשע שבעה רבי שמעון פוסקט דריי שמעון זאגט ער דארף גיט גריינגען אקרבן שאני משלם קנס על פי עצמו ווארום מען צאהלט גיט קנס דיוקן זיך אליין, אז מען איז מודה אויף אעלעך געלט וואס דאס איז קנס, בעצהליון מען גיט, האט דאך שמעון גיט גיטאון גיטאון צו ראובן מיט דעם וואס ער האט איהם גילייקונט, אז ער וואלט מודה גיווען וואלט ער דאך אויך גיט גע' דארפט בעצהליון אפיר לי האבן די חכמים גיזאגט צו רבי שמעון אף על פי שאינו משלם קנס על פי עצמו אקט אז ער וואלט מודה גיווען וואלט ער גיט גיזאקסט בעצהליון קנס די פופציג טאלער משלם בושת ופנס על פי עצמו אבער פאר דיא קרפה אונ וואס יא איז אונז נעקנעלער ווי גרייער, וואלט ער גיזאקסט בעצהליון אז ער וואלט מודה גיווען

א"ל עבדו הפלת את בי ועשית בי חבורה, והוא אומר לא חבלתי ולא עשיתי כך חבורה. משביעך שיני. קנסא הוא שטותא אני ואמר אמן חייב. א"ל עבדו הפלת את שיני וסימית את עיני, והוא עבדו לחרות נשכיל אחד אומר לא הפלתי ולא סימיתי. משביעך אני ואמר אמן פטור. זה הכלל כל המשלם ע"פ עצמו חייב, ושאינו משלם ע"פ עצמו פטור:

איה האב דיר גיט אויס גיהאקט אצאן, אונ גיט בלינד גימאכט אאויג משביעך אני ואגט דער קגעקט צו ראובן איך באשטוער דיר, ואמר אמן, אונ ראובן האט גימאכט אמן. אונ עס איז ליגען פטור בארף גיט ראובן בריינגען אקערן. נוארום אז ראובן נואלט מודה גינען נואלט ער איהם אויף גיט גער באקסט פריי סאכין, ווייל דאס פריי מאכטן איז קנס אונ אז מען איז מודה אויף קנס איז מען פטור וואס בלאגל דאס איז דער בלאגל כל המשלם על פי עצמו דער וואס בלאגל דאס דורך ויה אצליין, אז ער איז מודה בארף ער בלאגל, אויב ער האט גיט מודה גינען, נאר ער האט געלייקנט, אונ ער האט גישווארן מיך בארף ער בריינגען אקערן אויף די שבועה ושאני משלם על פי עצמו אונ דער וואס בלאגל גיט דורך ויה אצליין, אז ער נואלט מודה גינען נואלט ער אויף גיט גיהאקט בלאגל, אויב ער האט גיט מודה גינען, נאר ער האט געלייקנט, אונ האט גישווארן פטור בארף ער גיט בריינגען אקערן אויף די שבועה:

אקס פון שמעון האט יא געהערקט דעם קגעקט פון ראובן פטור בארף גיט שמעון בריינגען אקערן. נוארום אז שמעון נואלט מודה גינען נואלט ער אויף גיט גיהאקט בלאגל, ווייל דאס דאס ברייכט קאלער נואס מען בארף בלאגל פאר דעם קגעקט איז קנס אונ אז מען איז מודה אויף קנס בארף מען גיט בלאגל דעם קנס אפר לי חבורה חבלת בי ועשית בי חבורה אויב ראובן ואגט צוא שמעון דאס האקט מיר גישלאגן אונ האקט מיר באקסטן וואס אויב אונ אפליי, באקסטן מיר בלאגל ויה אפר אונ שמעון ואגט לא חבלתי ולא עשיתי כך חבורה איה האב דיר גיט גישלאגן אונ האב דיר גיט בלייב גימאכט משביעך אני ואגט ראובן צוא שמעון איה באשטוער דיר ואמר אמן האט שמעון גימאכט אמן, אונ עס איז ליגען מיך בארף שמעון בריינגען אקערן אויף דאס שבועה אפר לי עבד אויב דער קגעקט פון ראובן האט גימאכט צוא ראובן חבלת את שיני וסימית את עיני דאס האקט מיר אויס גיהאקט אצאן, אונ בלינד גימאכט אאויג, בארף איך ארויס גיין פכיי פון דיר ויה ואמר אונ ראובן ואגט לא חבלתי ולא עשיתי

נמרא שבועות דף לר ע"ב

רש"י

פלוס ס' כלל כסותו נדנח דמלוט דכרילס בם אנסת ופיהית את בתי וכו'. א"ר חייא בר אבא אמר רבא משל דר"ש למה הרבר אונ רבי שמעון ואגט ער בארף גיט בלאגל דא פופציג קאלער אונ בארף גיט בריינגען אקערן אויף די שבועה, ואגט די נמרא אפר בי חייא בר אבא אפר בי יוחנן רבי חייא בר אבא האט גימאכט פון רבי יוחנןס וועגן פאי פטמא דרבי שמעון נואס איז דער טעם נואס רבי שמעון ואגט ער בארף גיט בלאגל דא פופציג קאלער אונ בארף גיט בריינגען אקערן אויף די שבועה ויהאלי ויעקב קנס חייא טיפז ווייל דער עיקר וואס ראובן קאנט איז קנס, אונ אז מען איז אליין מודה אז מען איז שולדיג צוא בלאגל גיט בארף מען דעם קנס גיט בלאגל, בארף ער דא פופציג קאלער גיט בלאגל, דריבער נואס שמעון האט געלייקנט הייבט דאס גיט קפירת כמון, געלד געלייקנט, ווייל ער קען פון דעם געלט אלע קאהל פטור ווערן אונ אז מען לייקענט אועלכע געלט אונ מען שווערט איז מען גיט מיט אקערן שבועה אפר דאס משל דרבי שמעון לסת תדבר חוסה רבא ואגט דער דין פון רבי

ועיקר קנס הוא טובע. עיקר תביעתו על הקנס הוא ואל"נ נכנסת ופנס נמי ככלל כפירה נטוה לא אמר רבי יוחנן מ"מ דר"ש הואיל ועיקר קנס הוא טובע. אנסת ופיהית את בתי וכו' אין דער משנה שטייט אויב ראובן ואגט צוא שמעון דאס האקט גענייט מיין טאכטער אונ האקט מיט איר מונה גינען, אדער ראובן ואגט צוא שמעון דאס האקט איבערגענייט מיין טאכטער אונ האקט מיט איהר מונה גינען, אונ שמעון ואגט צו ראובן איה האב גיט גענייט ביין טאכטער אונ האב זי גיט איבער גינען, ואגט ראובן צו שמעון איה באשטוער דיר ודו נאלסט אזוי לעבין אויב עס איז אקט וויא דו ואגסט אז דו האקט גיט מונה גינען מיט מיין טאכטער אונ שמעון האט גימאכט אמן, איז גלייך וויא שמעון נואלט אליין גישווארן, אנדערעס האט שמעון מודה גינען אז ער האט מאקט מונה גינען מיט ראובןס טאכטער איז שמעון מיט צו בלאגל לען דיא פופציג קאלער נואס דאס מודה האט געהייסן בלאגל, אונ נאך צעהן קאלער ואדער צוועלף מיט אהאלבין קאלער דאס הייבט אפ"פ מעל קעהר אונ אקערן פאר די פאלשע שבועה,

מחייב עלייהו כדמפרש וזיל: הכא בבולא מלחא
בפר ליה. דהא לא אנסתי קאמר והנסתה ופנס ככלל
כפירה: הא לא דמיא. קושא דלכזי היל דקמסין
למלתי:

אחמינ אקושמא שמוכע. אמר ליה אבוי מי רמי
התם בחיטין קא כפר ליה בשעורין וכוסמין לא
כפר ליה, הכא כבולא מלחא הוא דקא כפר ליה. הא
ושעורין וכוסמין שיש לי בידך, שמוכע שאין לך
שעורין וכוסמין אית ליה דמחייב. אלא כי אתא רבין א"ר
יוחנן לרבבי ר"ש קנס הוא תובע ולא
בושת ופנס, לרבבי חכמים אף בושת ופנס הוא תובע.

פון דיר און יהודה נאָמט שמוכע שאין לך גידי כלל איה
שעורין דו האקסמ ביי מיר נאר גיט וואספאך דחסינ
הא דלית ליה נאכרעס איו געפונען געווארין און
נאר נוייץ איו יהודה גיט שולדיג צו לוי הא שטערן
וואספאך אית ליה געקלעבן מיט פוסקמין איו סאקי
יהודה שולדיג צו לוי דסחיב איו יהודה חייב אויף
דיא פאלשע שמוכע וואס ער האט גישווארין
אויף דיא געקלעבן מיט דיא פוסקמין, דאך דאך
בייא ראובן מיט שמעון אויף און ויין, אויף דיא
פופציג מאלער איו, ער פסור ווייל דאס איו קנס.
אָבער בושט מיט פנס וואס דאס איו גיט קנס
האט, ער דאך אויף ויין פאלש גישווארין אלא פי
אָהא רבין פסור דבי ויהונו ווען רבין איו געקוקען האט
ער גיזאנט פון רבי ויהונוס וועגן לוידי רבי שמעון
קנס האט תובע ווא בושט ופנס רבי שמעון נאָמט ראובן
האט פון שמעון נאר גיזאנט די פופציג מאלער
קנס אָבער דעם בושט און פנס האט ער נאר גיט
גיזאנט, און דעם קנס האט ער פֿרעגער געלייקניגט
און נאכרעס מודה גיזען, איו ער פסור פון קנס.
ווארום אז קען איו מודה אויף קנס איו קען פסור
און פון בושט מיט פנס איו שמעון פסור ווייל
ראובן האט ויין בייא איהם נאר גיט געקאנט
דריבער איו, ער גיט חייב אויף דיא שמוכע
לדבר חכמים אף בושט ופנס האט תובע דיא חכמים
ואגין ווען ראובן האט גיזאנט צווא שמעון דוא
האטס מונה גיזען מיט סיין סאכטער, האט
ראובן בייא שמעון אלץ געקאנט, בושט און
פנס אויף, און שמעון האט אלע רייעלייקניגט,
נאכרעס האט ער מודה גיזען, איו ער האט
מונה גיזען, האט ער אלע רייעלייקניגט מודה
גיזען, דיא פופציג מאלער וואס וועגן קנס
איו ער פסור, אָבער בושט און פנס וואס וועגן
גיט קנס דאס מוז ער בציאלהין, דאך ער דאך
חייב ויין אויף דיא שמוכע דמיא אקסמליין אין וואס
קריגט רבי שמעון מיט דיא רבנן דאס רב פא האט
רב פא גיזאנט רבי שמעון פֿיר לא שביק אינט מיר
דמיא ופנס מיר דא. קמ רבי שמעון האלט אקסמליש
וועט גיט אונזעק לאזין צו קאנען אחוב וואס
ביידע ווייסיין וויפיל דער וואב איו, און וועט
מאנען איו אחוב וואס ביידע ווייסיין גיט ווי פיל

שמעון איו גלייך לאָמט שאָפֿר לחבירו פֿון לי חסינ ווערין
וואספאך שיש לי בידך, אמר לו שמוכע שאין לך
בידי חסינ, ואשתכח דחסינ הוא דלית ליה, הא
שעורין וכוסמין אית ליה דפטור, דכי אשתכח
אחמינ אקושמא שמוכע. אמר ליה אבוי מי רמי
התם בחיטין קא כפר ליה בשעורין וכוסמין לא
כפר ליה, הכא כבולא מלחא הוא דקא כפר ליה. הא
ושעורין וכוסמין שיש לי בידך, שמוכע שאין לך
שעורין וכוסמין אית ליה דמחייב. אלא כי אתא רבין א"ר
יוחנן לרבבי ר"ש קנס הוא תובע ולא
בושת ופנס, לרבבי חכמים אף בושת ופנס הוא תובע.

שמעון איו גלייך לאָמט שאָפֿר לחבירו פֿון לי חסינ ווערין
וואספאך שיש לי בידך דהיינו לוי האט גיזאנט צו יהודה
מיר קוקט ביי דיר נוייץ און געקלעבן און פוסקמין
גיב ויין מיר וואס לי האט יהודה גיזאנט צווא לוי
שמוכע שאין לך גידי חסינ איו שמעון און דו האקסמ גיט
בייא מיר צו קאנען נוייץ, ווארום ווייץ האב איה
בייא גיט גענומען וואספאך דחסינ האט דלית ליה
נאכרעס איו געפונען געווארין אז לוי האט גיט צו
קאנען בייא יהודה נוייץ הא שטערן וואספאך אית ליה
אָבער געקלעבן און פוסקמין האט לוי צווא קאנען
ביי יהודה פסור איו יהודה פסור פון אקלעבן שמוכע
דמיא שמוכע אקסמליש וואספאך ווארום יהודה פסור דאך
נאר גישווארין אויף ווייץ אז ער איו גיט שולדיג
נויץ צו לוי און דאס איו דאך אקט ער איו דאך סאקי
גיט שולדיג נוייץ צו לוי. ביי ראובן מיט שמעון
איו אויף און דער עיקר קאנט ראובן דיא פופציג
מאלער פון קנס און דעם קנס ווערען קען דאך
פסור אז קען איו מודה, דריבער אפילו ער האט
געלייקענט דעם קנס און האט גישווארין אז ער
איו נאכרעס מודה איו ער פסור פון דאך שמוכע
ווארום דאס הייסט גיט אשמוכע פון געלט לייקער
קען ווייל פון דעם געלט קען ער אייביג פסור
ווערין אפילו ער וועט גיט לייקענען אפֿר ליה אפֿר
פי דמי אפֿר האט גיזאנט צו דאס די רינים וועגן
גיט גלייך איינס צו דאס אָבער דעם דחסינ קא פֿר
ליה שטערין וואספאך לא קא פֿר ליה לוי קאנט דרייא
ואכן נוייץ געקלעבן פוסקמין, און יהודה האט
געלייקענט דיא נוייץ און דיא געקלעבן מיט דיא
פוסקמין האט ער גיט געלייקענט און ער האט גע
שווארין אויף די נוייץ אז עס קוקט שמוכע, עס קוקט
און דאס איו גיזען אקסמליש שמוכע, עס קוקט
סאקי גיט פון איהם די נוייץ הא כבולא מלחא הוא
דמיא פֿר ליה אָבער דא קאנט ראובן בייא שמעון
דריי ואכן דעם קנס (דיא פופציג מאלער) און
בושת מיט פנס, און אז שמעון נאָמט איה האב גיט
מונה גיזען האט ער אָפֿעלייקענט אלע רייעלי
ואכן מיט איון אהא הא לא רמיא אלא דאס איו
גיט קערה גלייך נאר לאומר לחבירו פֿון לי חסינ ווערין
וואספאך שיש לי בידך לוי וואס צו יהודה גיב מיר דיא
נויץ און געקלעבן און פוסקמין וואס מיר קוקט

[illegible]

ומצאן סוכרינן כברכת הזיוון אם מצא המכרך אומר נכרך הוא עונה ברוך הוא וסבורך ואם מצא האוכלין ענין ברוך האכלנו בשלו הוא עונה אחריהן אמן :

אמן אויף יעדער ברכה, איז גלייך וויא ער נואלט אליין גיבענשטעט (הנכם אצל אחרי) יעדן פערדן בברכת פוימן אויב איינער גייט אריין אין אשמוב און האט גיטראפן קענטשין קענטשין מיט מווימן אס פאדא פערדן אויפ געדן ער האט געטראפן דער נאם קענטשטעט נאנט געדן

נצבים יום ה תורה

אונקלס

להפשיך כח"ה ד"ה יתרה נפש יתהיה יתרה ד"ה וואו הא נשמה יתרה חית יתרה ה דמילוי הה אל שם ב"ן שבעשים בניקוד חולם :

וַיִּשְׁבֹּתָ עַד־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל פְּקֹד אֲשֶׁר־אֲנֹכִי מֵצִוְּךָ הַיּוֹם אַתָּה וּבְנֶיךָ בְּכָל־לִבְבְּךָ וּבְכָל־נַפְשֶׁךָ : וְשָׁב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב וְקִבַּצְךָ מִכָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה : אִם־יִהְיֶה נִדְחָךְ בְּקִצֶּה

ב ויתחבב לדחלתא ד"י אלהיה ותקבל למימריה פבל די אנא ספקד לה יוסא דין את ובנה פבל לה ובכל נפשה : ג ויחביב יי אלהיה ות שבי גלותה וירחם עליה ויתוב ויקבצנה מפל עממיה די יבדרינה יי אלהיה לחבן : ד אם ת"א ושב ס' אלהיה. פנילס כס ספר סוכר שרש חלול :

שפתי חבמים

ב על גות ככל נאמס כנולס :

ג) ושב ה' אלהיך את שבותך. היה לו לכתוב והשיב את שבותך, רבותיו למדו מכלל כביכול שהכניסו שרייה עם ישראל בלרת גלותם וכשנגלוין הכתיב גאולה לעצמו שהוא ישוב פהם. ועוד יש לומר שגדול יום קצון גלויות ובקושי כאלו הוא עצמו צריך להיות אחוז בידו ממם איש איש ממקומו כענין שנאמר (ישעיה כז) ואחס תלקטו ב לחדד אחד בני ישראל. ואף בגלויות שאר האומות מנינו כן (יחזקאל כב) ובכתי את שבות מזרים :

רעת וקנים מבעלי התוספות

שפתי חבמים נח"ל לפי שיש שלש מחלות לפני סקב"ס. ראשונה רעש. ואחר סרעש אש. ואחר סרעש דם. ואחר סרעש קול דמפס דקס. ששם פנימו של סקב"ס. וככל מחלס יש לה מלחיס. וכאשר יחפס חפס הרפסון וזה נחמילס סרעשוין סן מעכין אותו ואין מליחין אותו לעבור ונחמל. וכן שפתי נחמל כמחילס שלישי. וכאשר חפס רביעית שאל לפני סקב"ס עד מחילסו אינו נחמל. וזה סוי סמכפסיס אחי על פני סוי שכעסין

(ב) ושבת עד ס' פלחך. וכתיב ושב ס' פלחך את שבותך ודחפך וגו'. כ"כ נחמל כדל"ר יוסא כפ' תרלס דיוסא גדולס פשוט סמכפריכ את כנולס. שנאמר וכל גליון גולל מס סמס פשוט ולפי סמס ניעקב וגו'. מענין גדולס תשובס כדליתס סמס. מני כ' וסוי כל' יסודס אומר אדם טובב עזיס סמס כמסוס סוחלין לו כ' רביעית אין סוחלין לו שנאמר כס פמר ס' על שלסס פשטי יכדלס ועל ארנכסס לא יכטיבו. וספסס כמס סמכפסיס עד שכל ספסס למי :

פירוש לתורת אלהים

נאנצן לעבין : (ג) ושב יי אלהיה נועם נאם ויידער קערין את שבותך דיין ויידער קערין ויהפך און ער נועם דער בארעמען דיה ושב ונצב און ער נועם ויידער קערין דיה פבל תפסיס פין אלע די פלעקער (ואם נאם האט דיה ראנצמן פאר שפרייט : ד) אם

(ב) ושב און דוא נועם תשובה נאם ושמעת בקולו און דוא נועם פאר געמען זיין קול פבל אנוי וויא איך גיקאט דיר סיינט אהא יעדן דוא און דיינע קינדער נועם איהר אלע תשובה נאם פבל לבדך מיט דיין נאנצן הארצן פבל נפשה און מיט דיין

הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יִקְבְּצֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ : " וְהִבִּיאֶךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יִרְשׁוּ
אֲבֹתֶיךָ וִירְשָׁתָהּ וְהִיטְבֶּךָ וְהִרְבֶּךָ
מֵאֲבֹתֶיךָ : " וּמִן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
אֶת־קִבְּכָךָ וְאֶת־לֵבִי וְרַעֲךָ
לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־
לֵבֶךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ :

בעל המורים

(1) את לבבך ואת לבב ר"ם כלול. לבך נטו להסכים להסכנא לולא אפיוס כלול שפאלול ואליך חדתי נגד ס' : את לבבך ואת. פלימות עכ"ם כלול ואליך. וכן לולא סלמנחי כלאות כסוב ס'. נביתמירל זס לימות סמיס וסמין לים וססס פסוב וגו'. וסומיך. סלס פסוב כסובס שלמס מיר ססל נגלל :

פירוש לתורת אלהים

נוען דא ישראל וועלן אפילו ויין פאר שטויסין
בזי אין עק וועלס שסס נקבד נועם דיין נאם ריך
זיין נאקלען פון דאמיין וססס נקבד אונ פון דאמיין
נועם ער ריך פירן : (ח) נקבד אונ דיין נאם וועם
קרענגען ריך אל הארץ צו רעם לאנד וואס דייע
עקלענען האבן גרשט ודשמה אונ דא וועקס
דאס ירשן וססיד אונ עד נועם דיר נוקס מאהן

תרנום

נביאים ישעיה סג

לחשיק מנח דא צבאות נפס צ צב צבא צבאות רח ייהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהור ייהוה חיה יחידה
דנצח ייהוה חיה יחידה דהור אל שם ב"ן שבעשית :

" וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים עֲמִי חֲמָה בָּנִים לֹא יִשְׁקְרוּ וְיִהְיֶה לָהֶם
לְמוֹשִׁיעַ : " בְּכָל־צָרָתָם לֹא צָר וּמִלֶּאךָ פָּגִיו
הַיּוֹשִׁיעַם בְּאַהֲבָתוֹ וּבְחַמְלָתוֹ הוּא גֹאֲלָם וְנִגְמָלָם
וּמִלֶּאךָ שְׁלִים כִּן קְדָמוֹהִי פְּרִיגִינוֹן בְּרַחֲמִיּוֹה וּבְחַמְסִיּוֹה עֲלֵיהוֹן הָא שִׁינְבִינוֹן וְנִשְׁלִינוֹן וּסְבִירִינוֹן כִּל

רשיי

מצודת דוד

(א) אך עמי וכו'. אע"פ שגלוי לפני סינגדו כי מ"מ
עמי הם וכו'. וסבדס וגו' : (ב) בכל צרתם. סקבד
עליהם : לא צר. לא הילך לס כפי מעשוים : ומלאך
פניו. הוא מיכלל שר הפנים : הושיעם. חמיר כסליחוס

פולס

מסוס כל ימי

(6) ויאמר. כסוליס מעלסס אמר כך ססס לבד עמי ססס
וססס כסרסס מכל סלומוס ונצנצס יסססו לו וכל יסססו
צו סלומוס וכל ססס לסס נעססס : (ב) בכל צרתם. בכל זמן
סססו כססס ססס לו כס. כ"ל לא ססס ססססס לסס ססססס :
ומלאך פניו. מלאך סססססס לסססו ססססס כסליחוס ססססס :
כסססס. כסססו אסססו לסס וססססו עליססס גללסס ססס מן
סססס סססס : ויסססס. ססס ססססס לסס די

דעם עידוש עברי מיישש נעפנים כען ביא דער הספורה פון דעו וואך .

וינשאים בל ימי עולם : ג והמה מרו ועצבו את--
 רוח קדשו ויהפך להם לאויב הוא נלחם--בם :
 י ויזכר ימי--עולם משה עמו איה המעלם מים
 את רעה צאנו איה השם בקרב את רוח קדשו :
 ה מוליד לימין משה זרוע תפארתו בוקע מים
 מפניהם לעשות לו שם עולם :

עמ"ש

יקא אן דברנינו בקרבא פרעא לעניה אן ראשבי ביניהן נת מימר נבי קדשיה : ד נבר
 לנטיגא דמשה דכה הושבחהיה בנע מי יקא דסוף מן הקמיהו לטעבר ליה שום עלם :
 מצורת דוד

עולם ככל שני סדורות : (ג) וימאס מרו . ר"ל לא כן סיס כפי
 מה שמעב אשר לא יסקרו בו כי סיס מרו בו ועליו לפני
 רוח קדשו : ויסקר . לו נספר לסס לאורכ לכסלי פליטס כרמוס
 וסוף נלחם כס ונלס כלו כפאקס : (ד) ויזכר . גמולס ויזכר
 יסכאל את ימי עולם ססיס מקודס כשפלא את משה לעמו .
 וחסרס למ"ד ססמנעס כמלא עמו : לסיס סממנעס מסי . ר"ל
 יאמרו לסיס סוף סממנעס אומס מן סיס סס רוסס לללו . ר"ל
 פ"י משה ססיס מסיני את עמו וכסלו יאמרו מדוע לא יפסס
 עמנו כזאס למ"ד סיס : לסיס ססס יגור . לסיס סוף ססס כקרב
 יאמרו לסיס סמונדי גמולס את זרוע תפארתו . ר"ל חזקס ס' סיסס
 סיסס כזאס ככל עת סמלו : בוקע . לסיס סכוקע ססיסיס מ' סיס וסכרלס לעמוס לעמלו סס נטרס מד מולס :

של מקוס : וינמלס . כמו וינמלס : (ג) והמה מרו .
 סקייטו : (ד) ויזכר . עמי : את ימי עולם . ימי משה .
 וזמריס גמולס איה משה רועטו סממנעס מסי סוף :
 השם בקרב . כקרב ישראל : רוח קדשו . של הקב"ה :
 (ס) מוליד . הקב"ה סיה מוליד לימין משה את זרוע
 גכורתו ככל עת סהיה לריד לעזרתו :

עמס את רוח סמנעס : (ס) מוליד . מסיכ מל מלא לסיס לנור לסיס סמונדי גמולס את זרוע תפארתו . ר"ל חזקס ס' סיסס
 מייכנט לעמס ככל עת סמלו : בוקע . לסיס סכוקע ססיסיס מ' סיס וסכרלס לעמוס לעמלו סס נטרס מד מולס :

כתובים תחלים קט

לחמשיך מיסוד ומלכות דו"א עין דלת יור נפש עין דלת עין דלת יור רוח יאהורנרדי נשמה דיסוד א אר
 ארנ ארני נפש ארני רוח אלף דלת נון יור נשבה דמלכות יו הו דו חיה יחידה דיסוד יקוה חיה יחידה דמלכות
 אל שם ב"ן שבעשים :

* תהיילי כבגד יעמה ולמח תמיד יחגרה : ב זאת ו
 פעלת שמני מאת יהוה וידברים רע על-גפשי :
 ג ואתה יהוה אדני עשה אתי למען שמה כיי-טוב
 חסדה תצילני : ד כיי-עני ואביון אנכי ולפי חלל בקרבי :
 ה בצל כנמותי תחלכתי נגערתי כארבה :

* סמני ליה סיה לבושא
 יתעמף ולקמור סריד
 וקרויגה : ב דא עורבא דשמיני
 מן יו דמליון בישמא על
 גפשי : ג זאת אלהי יו עכיד
 עמי מן גלל שמה סיה
 טובד וססדה פצי יתי :

ד ארם עניא ובישיבא אמי ולפי שפי כנווי : ח סיה מולא כצליחיה אתגמריה אמליליה
 סיה גובאי :

מצורת דוד

(א) כבגד יעמס . סקללס לסיס מל גומו ססיסיס כבגד סמנעס
 כל סוף : ולמח . ימחור סקללס תמיד ססיסיס לו לעמו :
 (ב) זאת פעלת . זכו גמול פעולס סופי סמל ס' וגמול
 סוכריס רפ על נפסי : (ג) משה סמני . ססר וסמנ : גמול
 עמך . גמולס ויגד סמך : כי טוב ססר . לכאס ססר סוב
 כפלי וסכיון ולכי נשכס . חלל בקרבי גמולל ססרל סמנעס :
 (ד) כיי-עני ואביון אנכי . כלס סממנעס עמנו לי סס פ"י נטייס ססרל סמנעס סלל
 כן נסכסלי סני . ר"ל ססכלי לא כלס סממנעס עמנו וככרליסיס אס פ"י סכריסיס סככתי גולס וסמנעס : ננפסי כלכס . ננפסי
 כממנעס חזקס עמקוס לעקוס כמו סככס סני מן קן מיוחד ונכסר מנדר גנדר :

(א) תהי לו . סקללס מעסס כבגד : ולמח . ולמחור :
 (ד) ולבי חלל . מוכס : (ה) כצל כנמותו . לעת
 ערכ : ננעריה . סיהי מענעס , לשון נע ונד :

לכל כן סיליני גס סני : (ד) כי עמי . אמי נכנע וסמסל
 (ס) כלל כנמוס . כמו סלל . סמוסלס וססרס כמו כפייס סלל סללס
 כן נסכסלי סני . ר"ל ססכלי לא כלס סממנעס עמנו וככרליסיס אס פ"י סכריסיס סככתי גולס וסמנעס : ננפסי כלכס . ננפסי
 כממנעס חזקס עמקוס לעקוס כמו סככס סני מן קן מיוחד ונכסר מנדר גנדר :

פירוש ע"מ

על גפשי אונ ריא סענמנשין וואס ביידין אויף מיר
 ש'לעךבסם : (ג) ואתה ה' אלהים עשה אתי למען ש'לעך אונ
 דוא גאמ ואלקסמ מיר סאהן מוכות וועגין דיין
 גאמקען כי טוב חסדה תצילני אזוי וויא ביינע חסדים
 ועגן גוט צו אלע סענמנשין . אזוי ואלקסמו מיט
 מיר אויף סאהן ססר אונ רעסמקע מיה : (ד) כי עני
 ואביון אנכי ווארום איה בין ארעם ולפי חלל בקרבי אונ
 מיינ הארץ איז אין מיר דערשלאקען : (ה) בצל כנמותי

(א) תהי לו כבגד יעשה די קללות ואליו עין בהעפמ
 צו דעם רשע , אזוי וויא עם איז בהעפמ
 צו איהם דאס קלייד וואס ער וויקלט ארום זיך
 ולמח סמיר יתגרה אונ אזוי וויא דער גאמקיל וואס
 ער איז מיט איהם שטענדיג ארום געגאמקילט ,
 אזוי ואליו די קללות שטענדיג ויין מיט איהם :
 (ב) ואח עמית ש'לעך מאת ה' דאס ואל ויין דער ש'לעך
 וואס הקב"ה נעמס געבין סיינע פייגמ ויחידים דע

(א) כ"ה, קה מני ואילו עדרום לנפון. ובגמרא דזבחים פ"ח ד"ס ד' הו' דסחין דב" פ"ג לנפיל כבש ה' דברות של מזה אורח ל"ב ומשני נאכל סורס על היסוד ואומס על סוכה: [6] למנהגה ד' כו'. פ"ה מ' דמקום למנוח מלחן נמי ארבע לפי ססיו שמנס ובשחם ויחל' ד' כרס' ד' נאכל

ס א אל אלה אלהים
מאה ושנים ושבע על
חמש. מן המזרח למערב
דרומית ונלי ישראל ו"א
הנים ו"א אמה. המזבח
מזבח כ"ב אמה. ההיכל
דרי בית הכפרות: כ"ב מן
אמות. המזבח (א) ס"ב מן
אמות. מקום המעבדות
לחנות ד'. מן השלחנות
ותל העזרה שמנה אמות.
לכותל ומקום הגנים:
ז' ג' בצפון, וג' כדרום.
(6) לשבת [3] המלך.
מדיחים. לשבת המלח

אָלס מל לופס משנס ע"ש. ומחוי"ס: (א) ור"ס כיומא
(דף יט) וכן ספחיק סר"מ וכן למס ואלס נ"כ כשערס שסכר
סכס וכמזרס שסכין סכדרוס כרש"ל כמ"ג וד' דפ"ק וגי'ר'
מלח. מפורח למערב
קחשיב

כל העזרה. כל היקף העזרה שנתוך אותו היקף נכנס הכית ללד מערכו וההכר והמוכח כמוכח: אורך מאה ושמונים ושבע. מן המורה למערכ: על רוחב מאה ושלושים וחמש. מן האפון לדרום: מקום דריסת

רגלי ישראל . והוא
הקראת פורת יסאל ומוקס
דריסת רגלי הכהנים קרויה
עורת כהנים : המזבח
ל"ב . מפורס למיל ריש פ"ג
הדוביל ק"א . אמה . עובי
כותל חלום ותלני של חלום
ושובי כותל הריכל ותלני
וזמה ערקסין ותלני בית קרס
הקש"ש יכוחל האכל לעשר
ותחל וכותל התל הכל ק'
אמה כמורס כפרקין
למיל : וי"א אמה אחורי
בית הכפורות מחול
החילון של היכל לזכ מרס
כד היתח מערני של עורה
כד י"א אמה של תל עס

עובי הכותל קרוי אחורי בית הכסורית: ג' לשבת
הפרוה. אדם מכסף ששמו פרוה צנה אותה לשכח ע"י
סס' נשתכחס כו'. עתוי"ס: [ג]

ג'ינױען אַרמט אײלדן קוקט פּענעטע אַלשױס נאָרעך דער
אַרמט פון דיא רױנגען האַמט פאַר נוקמען פיר אונ
צװאנציג אײלדן מן תּפּענעט לַשְׁתַּלּוּת אַרבע פון דיא
רױנגען בױ דיא מײַשען אױ ג'ינױען פיר אײלדן מן
תּשְׁלַחַת וּלְנַגֵּם אַרבע פון דיא מײַשען בױ צוא דיא
ג'ינערניע נײלדן אױ ג'ינױען פיר אײלדן מן הַנִּסָּן
לְעוֹלַת הַעוֹלָה שְׂמוּנָה אַמזת פון די ג'ינערניע נײלדן בױ
צו די טאגט פון די ענדֶה אױ ג'ינױען אַרמט אײלדן
תּחַמֵּת דױ תּבְּכֶם לְעוֹלַת יַסְקִים תּבְּנִים אונ די אַרבערניע
קאס וואס עס עטלם בױ הונדערט פּינֶה אונ
דרייסיג אײלדן, אױ ג'ינױען פון קעש בױ צו דיא
וואנט, אונ דער אַרמט וואו דיא זײלען זענען
ג'ישטאנען אַרבעט אױ אלאנגע קרעט צווייא אונ
דרייסיג אײלדן די ליינג אײן עק אױ ג'ינױען אױף
די ענדֶה דער אַרבער עק אױ ג'ינױען אַנגעלעגט
אױף דעם מונכט אונ דורה דיא קרעט אױ מען
זױף זענענדיגען אױף דעם מונכט: ב שש לַשְׁכּוֹת
חױ בַּעֲדָה זַעֲקֵם שְׂמוּבִין אױ ג'ינױען אױן דיא ענדֶה
שש בַּצָּפוֹן וְשֵׁשׁ בָּרוֹם דרייא אױף צפון זײט, אונ
דרייא אױן דרום זײט שְׂבָעִים לַשְׁכַּת הַחֵלֶל לַשְׁכַּת הַדָּרוֹם
לַשְׁכַּת הַפּוֹרְחִים דיא דרייא שְׂמוּבִין וואס אױן צפון
זײט, אױנע האמט ג'ינױסיסן לַשְׁכַּת הַחֵלֶל, אונ
אױנע האמט ג'ינױסיסן לַשְׁכַּת הַפּוֹרְחִה, אונ אױנע

פרק ה א כל העוהר קוקה איין פאך וישמנים ושבע דיא
באנצע עוהר איז ניווען לאנגה הונדערט
זיבען אונד אכציג איילין אל רובע פאך וישמנים ושבע
אונד קהיים איז נוא ניווען הונדערט פירן אונד
דרייסיג איילין פון הסדרת למסד פאך וישמנים ושבע פון
סוקה צו קערב איז ניווען הונדערט זיבען אונד
אכציג איילין פנים דריסת רגלי ישראל יא אפס די עוהרה
וואי דיא וישראלים זענען נישטאמען איז ניווען
עשר איילין פנים דריסת חכמים אחת עשרה אפס דריסת
עוהרה וואו די פנים זענען נישטאמען איז ניווען
עשר איילין סמוכה לשמים וישם דער סוקה איז גרי
נוען צווייג אונד דרייסיג איילין ביז האלם ולסוכת
עשרים וישם אפס פון סוקה ביז צום אולם איז
ניווען צווייג אונד צוואנציג איילין חתול פאך אפס
דער היכל איז ניווען הונדערט איילין וחת עשרה
אפס לאחור בית המזבח אונד פון אינסער דעם פפורת
ראם איז די גערב פון די קערב וואנא ביז צו די
וואנט פון די עוהרה איז ניווען עשר איילין ב פ
חצוין לרום פאך וישמנים וחס פון צפון ביז לרום איז
ניווען הונדערט פירן אונד דרייסיג איילין חתול
וחסוה שמים וישם דער קבש מיט דעם סוקה
זענען ניווען צווייג אונד זעכציג איילין פון הסוכת
לסוכת שמונה אסות פון סוקה ביז צו די רינגען איז

עברי טייטש
ס'ד פארטריבען זינדיג זיך אין אונזע גע-
שאקלט יונגערן וואו אטזישערק נעמט אראפ
געשאקלט פון די בוימער:

פירוש
החלקי אזוי וויא דער שאפען זיינא זיך אנוועק פון
 די ווען, טייל די ווען פערקייבט איהם, אזוי פון
 איה אנוועק געמאנען טייל קיינע שונאים האבן

מכשפות (ב) ונקראת על שמו, כך מלאכי. ורמב"ם כתב שהיה חומר בקור כדי לראות משם האיד ה"י כהן עובד העבודה ונהרג שם: ועל גנה היה בית המבילה לב"ג ביה"ב. חמש עטילות שטובל לב"ג ביה"כ כשהוא משנה מנגדי וזה לבגדי לבן וזה לבגדי לבן וזה לבגדי לבן על גג בית הפרוה לפי הרמב"ם מקודשת בקדושת העזרה (ג) ועטילות הבגלות מחמת יוה"כ בעיני במקום קדוש כדלתיב ורחץ את בגדיו במים במקום קדוש מן מטבילה ראשונה שלמנה שם כבדל יוה"כ ואף שאר כל ימות השנה אין אדם טהור נכנס לעזרה עד שיעטול הלכך עטילה ראשונה הייתה כחול ע"ג שער המים הוא השער השלישי כדלדורס ומעין של מים היה משוך שם באמה הבאה מעין עיטס שם היה טובל עטילה הראשונה: מסבבה. בנין אכנים מעלות מנגלות ומבוכות לעלות לגג בית הפרוה דרך המסבבה: ד לשבת הגולה. ע"ה בור שזרע שם עליו גולה: אבא שאול אומר. ואם לאכת העץ היה העלה לשבת כ"ג והוא לשבת פרהדריין דתן בריש יומא שבעת ימים קודם יוה"כ מקרישין לב"ג מביחן ללשבת פרהדריין (ד): וגנ שלשהן שוה. קירוי אחד לשלשתן:

קמשיב. ופסוקים: (ב) וכלי פסע שיקיימו בקדוש בנין פמטס ע"ה כשוף כ"ה וסכ"ה ככח פסוקים ע"ה פסוקים פסריס שבה דומיא דהכריתוס פנקלו פ"ה מעשיס וזכר לזכר וזה פסריס שדומה כולו פסריס אבל בית עטילה שטל גבס פרוה מנשס כולו ופסולו פרוה לנשס בית עטילה כחול שכלו פ"ה שער המים: (ג) ונמנו יומא הכן וקבדס פסס פשטמ ודלי דרסא פנצס פסס פנצס ולוח נכחין פס"ה וזה שטל לומר פססס כדיו כחול אלס פססס מקודשס. פתיס"ה: [ד] מדיחין כ"ה. ויש למסוב ד לשבת הגולה: [ה] העץ. לשבת [ו] הגולה. לשבת הגזית. לשבת העץ אראב"י שבחתי מה הייתה משמשת. אבא שאול אומר לשבת כ"ג היתה (פ"ה) היא (היתה) אחורי שתיחין, וגנ שלשהן שוה. לשבת הגולה שם היה בור (פ"ה הגולה) קבוע, והגלגל נהון עליו, ומשם [ז] מספקים מים לכל העזרה.

שם היו נותנין מלח לקרבן. לשבת הפרוה שם היו מולחין עורות קדשים, ועל גנה היה בית המבילה לב"ג ביה"כ. לשבת המדיחים ששם היו [ד] מדיחין קרבי הקדשים, ומשם מסבבה עולה לגג בית הפרוה: ד שבררוס (ג"ה שבצפון) לשבת [ה] העץ. לשבת [ו] הגולה. לשבת הגזית. לשבת העץ אראב"י שבחתי מה הייתה משמשת. אבא שאול אומר לשבת כ"ג היתה (פ"ה) היא (היתה) אחורי שתיחין, וגנ שלשהן שוה. לשבת הגולה שם היה בור (פ"ה הגולה) קבוע, והגלגל נהון עליו, ומשם [ז] מספקים מים לכל העזרה.

טבור נכנס לעזרה עד שיעטול הלכך עטילה ראשונה הייתה כחול ע"ג שער המים הוא השער השלישי כדלדורס ומעין של מים היה משוך שם באמה הבאה מעין עיטס שם היה טובל עטילה הראשונה: מסבבה. בנין אכנים מעלות מנגלות ומבוכות לעלות לגג בית הפרוה דרך המסבבה: ד לשבת הגולה. ע"ה בור שזרע שם עליו גולה: אבא שאול אומר. ואם לאכת העץ היה העלה לשבת כ"ג והוא לשבת פרהדריין דתן בריש יומא שבעת ימים קודם יוה"כ מקרישין לב"ג מביחן ללשבת פרהדריין (ד): וגנ שלשהן שוה. קירוי אחד לשלשתן:

האם גיהייסין לשבת המדיחים לשבת הגולה פאר נואם האם די שמוב גיהייסין לשבת המלח שם היי נותנין מלח לקרבן דארמ פלענט מען האלפען ואלץ צו די קרבנות לשבת הפרוה די אנערערע שמוב האם גיהייסין פרוה, נוייל אפכשף נואם האם גיהייסין פרוה האם גיהאמם די שמוב, דריבער האם מען גירבען ריא שמוב אויף ניין נאמען שם היי מלחין ערוה קרשים דארמ האם מען גינאלפען די פעל פון ריא קרבנות וזל גנה היה בית המבילה לב"ג ביה"ב המדיחים אויף דעם דאך פון די לשבת איז גינען גינאמקא אפמקוה פאר דעם בלן גורל, שער נאל ויה דארמ מוכל ריא אום יום כפור לשבת המדיחים פאר נואם האם גיהייסין ריא דריקע שמוב לשבת המדיחים ששם היי מדיחין קרבי הקדשים ווייל דארמ פלענט מען אפ נואשין ריא קישקעס פון מטאות און אשמות והשם מסבבה עולה לגג בית הפרוה פון דער לשבת המדיחים איז גינאנען קרעפ ביו אויף דעם דאך פון בית הפרוה: ד שבררוס לשבת העץ לשבת הגולה לשבת הגזית די דרייא שמובין נואם אין דרום ייט, איינע האם גיהייסין לשבת העץ, איינע האם גיהייסין לשבת הגולה, איינע האם

האם גיהייסין לשבת המדיחים לשבת הגולה פאר נואם האם די שמוב גיהייסין לשבת המלח שם היי נותנין מלח לקרבן דארמ פלענט מען האלפען ואלץ צו די קרבנות לשבת הפרוה די אנערערע שמוב האם גיהייסין פרוה, נוייל אפכשף נואם האם גיהייסין פרוה האם גיהאמם די שמוב, דריבער האם מען גירבען ריא שמוב אויף ניין נאמען שם היי מלחין ערוה קרשים דארמ האם מען גינאלפען די פעל פון ריא קרבנות וזל גנה היה בית המבילה לב"ג ביה"ב המדיחים אויף דעם דאך פון די לשבת איז גינען גינאמקא אפמקוה פאר דעם בלן גורל, שער נאל ויה דארמ מוכל ריא אום יום כפור לשבת המדיחים פאר נואם האם גיהייסין ריא דריקע שמוב לשבת המדיחים ששם היי מדיחין קרבי הקדשים ווייל דארמ פלענט מען אפ נואשין ריא קישקעס פון מטאות און אשמות והשם מסבבה עולה לגג בית הפרוה פון דער לשבת המדיחים איז גינאנען קרעפ ביו אויף דעם דאך פון בית הפרוה: ד שבררוס לשבת העץ לשבת הגולה לשבת הגזית די דרייא שמובין נואם אין דרום ייט, איינע האם גיהייסין לשבת העץ, איינע האם גיהייסין לשבת הגולה, איינע האם

זכבנם למקדש - פירוש ועד
עבודה אכל כניסם
כלם עבודה לא פסיד וס"פ
כח"כ:
מוזהרין עליו כל שהוא ומוזהרין עליו מנתו רבי מוזהרים עליו ככל
יהודה אומר יין אין לי אלא יין שאר משכרין שהוא. ומנתו אכל חמו
מניין ת"ל ושכר אם כן מה ת"ל יין על יין במיתה
ועל שאר משכרין באזהרה ר"א אומר יין ושכר אל
תשת אל תשתהו כדרך שכרות האם הפסיק בו או נתן לתוכו מים כל
שהוא פטור במאי פליגי ת"ק סבר גמרינן שכר שכר מניור ורבי יהודה
לא יליף שכר שכר מניור ור"א סבר מאי שכר מידי דהוא משכר כמאן אולא הא דתניא אכל דכילה
קעילות ושתה דכש או חלב ובכנס ומקדש לוקה כמאן כרבי יהודה אר"י בר אחותאי

לוג ואזויא אקאסו נויין וואס ער איז שוין אלט
פערציג טעג קען קען שפוד ווערן, פערענט די
גמרא אם בן אויב אזוי אז קען איז אנדערש גיט
סייב סיידן קען טרינקט שער, אלטן נויין וואס
איז שוין אלט פערציג טעג פה תלמוד לומר בן צוא
וואס שטייט אין פסוק דער ווארט בן, נויין, עס
דארף דאך נאר שטיין, שער אל תשת אלטן נויין
ואלקסטו גיט טרינקען, ענפערט די גמרא לומר דל
שתינו מוזהרין עליה כל שהוא ומוזהרין עליו מנתו די פהנים
ווען ווייז האבן געדארפט אביין גיין אין בית
המקדש האבן אביסעל נויין אונ פון דא וויין
וואס איז אין געלעסער פאר פערציג טעג, אויף
גיט געמאכט טרינקען, פון דעםסעלענען אז ווייז
האבן געטרינקען אונ וועגן אריין גענאנגען אין
בית המקדש קומט ווייז קיין מיתה, אבער אז
אפנה האט געטרינקען ארביציה נאפערטיל לוג
נויין וואס דער נויין איז שוין געלעסער פון פערציג
טעג אונ איז אריין גענאנגען אין מקדש קומט
איהם מיתה רבי יהודה אומר בן צוא פה תלמוד לומר
יהודה ואנט ווען אין די תורה וואלט געשטאנען
נויין ואל אפנה גיט טרינקען ווען ער דארף אריין
גיין אין מקדש, וואלט איך וויסען אז נאר נויין
טאר ער גיט טרינקען שער קשטין כגון פון וואנען
וואלטין מיר וויסען אז אנדערע משקה וואס
מאכט שפוד טאר ער אויך גיט טרינקען תלמוד
לומר לשכר שטייט אין פסוק שער, דער פנה טאר
גיט טרינקען נויין אונ טאר פאר גיט טרינקען אנדערע
משקה וואס מאכט שפוד אם בן פה תלמוד לומר בן
פערענט די גמרא אויב דער פנה טאר גיט טרינקען
אלע משקה וואס מאכט שפוד צו וואס שטייט
דער ווארט בן, נויין, ואל נאר שטיין שער ואל
דער פנה גיט טרינקען, וועלן מיר וויסען אלע
משקה וואס מאכט שפוד טאר גיט דער פנה
טרינקען, וועלן מיר דאך שוין וויסען אז נויין
טאר ער אויך גיט טרינקען ווארום נויין מאכט
דאך אויך שפוד, ענפערט די גמרא על בניה במיתה
ועל שאר פשעון באזהרה אז דער פנה טרינקט נויין
אונ גיט אריין אין מקדש קומט איהם מיתה, אבער
אבער אז ער טרינקט אנדערע משקה וואס מאכט
שפוד טאר ער גיט אריין גיין אין מקדש, אונ אויב

אמר רב סלכס כ"כ" ו"ס
 וס"ב חמ"ד כ"ב (בכוכב)
 (דף י) חלל חמ"ד ס"ב יוס.
 וי"ל דסמך מדכונן כלל פון
 ספוסים י"ן דוקא:
 את

הלכה כר"א וקרי רב עליה דר"א מובינא דחכימי
 רב אחא דהוצל הוה נדרה עלה דביתהו אתא
 לקמיה דרב אשי א"ל זיל האדינא ותא למחר דרב
 לא שוקי אקורא עליה מיומא שבא לחבריה משום
 שברות א"ל ויהאמר רב הלכה כר"א ומה הוא דקא
 קשיא הא בדכיעות הא ביותר מבדי רביעיות. ת"ר להבדיל בין הקודש ובין
 החול אלו דמין וערכין חרמין והקדשות. בין השמא ובין הפהור אלו
 ממאות ושהרות. ולהורות זו והראה.

סס מקום : נדרה עלה
 דבית הוה. שלל ליהנות
 סימנה: אתא לקמיה דרב
 אשי. לאחר אכילה ושקיה:
 לא אוקים אמורא עליה.
 למידע כסירקא: מיומא
 שבא לחבריה. ממחר
 טעמה טעמה יום טוב שאלל
 וטעמה נהג למחר משום סכר:

ביותר. מרביעית ח"ע ג' דמי ניה מיל משכר ואלא יותר מרביעית שחלי: דמין וחרמין ערכין והקדשות.
 שחמורין בשמיית יין לשום חותם לנעלי' לפדות דלמלא לא שיימו לה שסיר: הוראה. של חסור והיהר שתיית יין
 קרקנות ונדרר איין אנדרר עבודה גיקאהון ליקח
 שיקאנט קען איהם סלקות קפא וויא נוער איז דאס
 נילערניק גינארין דרי יודיה אזוי וויא רבי יהודה
 וואס ער זאגט שער מיינט קען אלץ וואס מאכט
 שפור אפר רב יודיה דר אחתאי הלכה דריי אלער רב
 יהודה בר אבהו האט גינאנט דער דין איז וויא
 רבי אלער נמר רב גליה אלער שרייבא דחייס רב
 האט גינאנט אויף רבי אלער גר איז דער דעקטער
 פון דיא חקמים רב אחא דהוצל הוה נדרה עלה דביתהו
 רב אחא פון הוצל האט גיטאן אנדר ער זאל גיט
 הנאה האבין פון זיין טייב אחא לקמיה דרב אשי רב
 אחא איז דעקטען פאר רב אשי פרעגין אויף זיין
 גדר אפר ליה האט רב אשי גינאנט צורב אחא זיל
 האדינא ותא לחר רבי איצט אהיים סארגין נעקטו
 צו מיר קענט נוייל איצט איז ביי מיר נאה דעם
 עסין בין איך אפסיל שפור פון דעם ניים וואס
 איך האב געטרוקען אונא אשפור קאר גיט פסקנן
 ארין אזוי וויא אפבן וואס האט געטרוקען נויין
 קאר גיט אריין גיין אין סקדש דב לא טקי אפדיא
 גליה מיום פאך לתבית משום שריח ווארום רב פלענט
 גיט שפעלין דעם אמריא געבין ויה צו זאגין
 אדרשה פון נאה דעם עסין דעם ערשטין סארג יום
 טוב ביו צום אנדערין קאנ יום טוב אין דער קריה
 פאר דעם עסין. נוייל נאה דעם עסין איז קען
 אפסיל שפור אפר ליה האט רב אחא גינאנט צו
 רב אשי והאמר רב הלכה דריי אלער רב האט דאך
 גינאנט דער דין וויא רבי אלער אויב קען
 האט אריין גענאסין אפסיל וואסער אין נויין קענ
 דער פלן נאה דעם וויין פרינקען אריין גיין אין
 סקדש אונא אמרה הוצאה קענ פסקנן ארין נאה
 אזוי אנויין פרינקען נוארום דער פלן מים דעם
 סדה הוצאה האבין פיידע איין דין ווי עס שטייט
 אין די סדרה קמיני קפסיל י' ופר הא דקא דמי ביה
 פא אונ דוא האסט דאך אויך אריין גינאסין
 אפסיל וואסער אין נויין אפר ליה האט רב אשי
 גינאנט צורב אחא קא לא קשיא הא דביעית הא גימיר
 דריי דביעית דאס איז גיין קלמא אויב קען פרינקען
 נויין נאר ארביעית אפערקטיל לוג אונ קען האט
 אין דעם נויין אריין גינאסין אפסיל וואסער. דער

את כל החקים אלו מדרשות. אשר דבר ה' זו הלכה. ביד משה זה גמרא. יכול אף המשתנה תלמוד לומר ולהורות:

אסורין כה: מדרשות. שדרשין בספר' אסור לשחוק יין שיש כהן הוראס: הלכה. למשה מסתי: ת"ל ולהורות. לאסוקי משנה שאין מורין הלכה מתוך משנה הילוות מותר לשחוק יין לשנות משנה:

דאם ביינען קען ריא דינים וואס שטייען אין ריא נקרא, דאס פאר קען נים פסקען נען קען האם געטרונקען נויין ויול אף השנה איה וואלט ביינען לערנען אפיק משניות פאר קען אויה נים נען קען האם געטרונקען נויין פלמיר לומר ולהורות שטייט אין פסוק פסקען ארין פאר קען נים נען קען האם געטרונקען נויין. אפער פון משניות פאר קען נים פסקען ארין דרייער קען קען לערנען משניות אפילו קען האם געטרונקען נויין:

נעם ער האבין אפעות ופחות ו הוראס אונ נען דער מורה הוראס האם געטרונקען נויין זאל ער נים פסקען אפיק פון קשר אונ קרפה אונ נים פון אסור אונ מותר את כל חקים אלו פדרשות אונ נען קען האם געטרונקען נויין פאר קען נים נאנין אדרשה אשר דבר ה' ו הלכה אלץ וואס האם געטרונקען קען דינים וואס הקב"ה האם גימאנס צו משה אויה קעם בארנן כיני וואס גענען נים געשריבען גימאריין איה הוראס ביד משה וי נמא וואס הקב"ה האם גינעפין דורה משה

וזה אמור דף צט ע"ב ת"ת לאנליות יוד הא וא הא

סדרא תליתאה קל נטיק וסליק ונקע כל אינן רקיעין ורמחי מחערין ומטי ההוא קל לרישיה דיעקב ויעקב אהער וחמי לאברהם מתחנן בניסא אחרא כדין אחרין חרוייהו כיה ביחוק דא מהאי סטרא ודא מהאי סטרא ולא יכלין תוקפוי לנפקא לבר. והני תלחא פדרין כליו סדרא חד. סדרא אחרא קל נטיק וסליק ונטיל לאברהם מאתריה ונגיד ליה לתחא לתר דתוקפיהון דיעקב שריין וקיימן ליה לאברהם בגוייהו. סדרא חיינא נטיק קל תבירא לא תקופא כקדמאה. לא דחליש ההוא קל דתקע אלל דההוא קל לאו איהו לגבי יתכן כקדמיתא דתמן תוקפא תקיפא שריא אלל לגבי אינן כי דינא לתחא דליונן רשוין יחיר וכליו מתחא לאברהם לגבייהו ואחכפין קמיה. אדכי סדרא תליתאה קל נטיק וסליק ואחכער כרישיה דיעקב ונגיד ליה לתחא דההוא אחר דליונן גבוראן שריין וקלאס לקבלייהו אברהם מהאי סטרא ויעקב מהאי סטרא ולינן. סדרא אחרא דעניא לטקא לון לאתרייהו ולישכא (ס"א ולישכא) כינייהו לתחא כמלקמין. בני דהאי בעא לישראל ליה באתריה ולא יסוק בתוקפוי לבר כדין דינן כליו אחכפין ורמחין אחריו. על דא בעי לכוונא לכא ורעותא כהני קלי ולמהדר כחיוכתא קמי מאריהון. כדין כד ישראל מתקני ומסדרי קלין ברעותא דלכא דקא יאות בשופרא דא אהדר ההוא שופר עלאה. וכד אהדר מעשרא ליה ליעקב ואחכקין כלל. וכורסייא אחרא רמין וכוין. ידיו אשתכח ככלא וקב"ה מרחש על עלמא. זכאה חולקוון דישראל דידעין לגדל ולמשכא למאריהון מדינא לרמחי ולתקנא כליו עלמין על ידיהו. ת"ת לקביל דא תלחא ספרין פתיחין כינא דא וכמה דרמחין מלענין ודינן קשין אחכפין ועללין דלכותיהו קי כוא לתחא כגוונא דלעילא דינן קשין אחכפין ואחכער ומעלמא ומחא אינן אליו אינן רשעים מתיים לאינן דינן דלאתפין דלאתפין ורמחין כהני מלכ מעלמא ועל דא ככתבים ונחמתיים וכו'. אחר ר' אבא ודאי דא הוא כריד דמלא כרידסתמא דשלינא ורומחא כהני מלכ:

יוסף דחק

מס-

הלכה בפסוק

הר"ם הלכות ברכות פרק ו.

(א) כל האוכל פת שמברכין עליו חטויא צריך נטיח תחלה וסוף, ואף ע"פ שהוא פת חולין, ואף ע"פ שאין ידיו מלוכלכות ואינו יודע להן שוטא לא יאכל

(א) כל האוכל פת שמברכין עליו חטויא צריך נטיח ואעלעק ברויט וואס קען בארף זאגען ריא ברכה המוציא צריך נטיח בים תחלה וסוף בארף קען וואשען ריא הענט איינער קען עקס אונ גאך דעם ערין בארף קען אויה וואשען ריא הענט ואף על פ' שישא פת ויטין אפילו דאס איז פראקטע ברויט נים הייליגע ונויא פאר צייטען ברויט פון הרקוהא בארף קען אויה וואשען ריא הענט ואף על פ' שאין ידיו מלוכלכות אפילו ניינע הענט וענין נים קעשמוכס ונאט יידי להן שוטא אונ ער נויים נים פון וואס ויינע הענט זאלען ויין פמא, פון העקסווענין לא יאכל ער שישא שמי יידי זאל ער נים עסין ביו ער נעם וואשען ביידע הענט

משערי תשובה לר' יונה דף כט ע"ג.
הבא בטכס ודברי פרסס למעט סוכ מכפלין לסטיכ סוכס אליו לא לגול משכיו דכ סוסו כלו ולא למעט פכל ימן עינו כסוס ספידס לכל ליי סכיו ילודס אום לקמס אליו שנקר מלי יא שנס כקריי ו אסר ימן תבא בנקר ודבר מרפה למעט סוכ מכפלין לתעביה הפוכה אפי אויב איינער זעהם אז צו זיין חקר בארף קושען אסובה מאקט ער סיס שוויינדעל אונ סיס פאלשע בייר ריא סובה זאל נים קושען צוא זיין חקר ריא סובה זאל נאר צו אים קושען לא לגול סחביו דבר שריא שלו ולא לתקטו ער ביינעם נים אונקען צו געקען פון זיין חקר אואה וואס איז זיין סכסר ער וויל נים גלגלן פון אים אגל ימי עני בשוקא תמתידי לבוא ליי תביו ער האט נאר געקען ריא אויב ויינע אויף דאס נעקט וואס בארף קושען צוא זיין חקר וצדה איהו לקמחא אפי נשקר מלי אונ ער דאקערט אויף דאס וואה ער זאל ריא נעקען צו זיך סיס פאלשע בייר או

לחבירו מתח וטיקר טונסו על הסקר אכן יגדל שונם השקר כלשך יסבב ויחמו ספסד ויחמו אף על פי שחין טיקר הטונס על הספסד כי לא הספיד מעט דבר שונם בו כענין שחצו ז"ל כל המעלה בדבריו כללו טובה עבירה גלויה כחצו אולי ימושגי מלי וסחיתו בענינו כהעצת ונאמר על עבודה כובדים בכל המשע חסדושים . ויחמו ז"ל כללו טובה ע"ה הכילו הדמיון על הקסו אחר כי ה' נסחר בשקר ונפסד כחול :

ישבע בשקרי לא יאשר יתו לחביו פסח אדר ער שווערמס מיט ויינע פאלשקייט צוא ויין סקר אז ער וועט איהם געוויס געבין אסתנה ועיקר ענינו על השקר דער עיקר וועט ער גישטראפט ווערין אויף דעם פאלשקייט און יגדל עיניו השקר באשר סבב מטע הפסד לזולתו דאס געקעט שטראף וואס קומט אויף פאלשקייט איז אויב דורך דעם פאלשקייט פורחט ער איינעם אשארין אף על פי שאו עיקר הענין על הפסד אפילו דער עיקר שטראף איז גיט אויף דעם שארין וואס ער האט געמאכט צוא ניין סקר כי לא הפסיד מטע דבר שונם בו ווארום ער האט איהם גיט שארין געמאכט אואך ווס ער האט דאס שוין וזכה גיווען . ער האט נאר גיט גיכאיון ער זאל דאס זאך וזכה ויין . פון דעססווענין ווערט ער גישטראפט אויף דא פאלשקייט וואס ער האט גיטאון גענו שאסח וברויס לברכה וויא דאס דאס האבען גיטאונג אין דאס נקרא כל הפסד דבריו כחול עיניו עבודה דער מענטש וואס פארטאחשט ויינע רייר ורדיניו ער דארף נאגין איה בין גענאנגען אויף דעם ארמ נאנט ער ער איז גיווען אויף איין אנדער נאנט אפילו ער מוחט גרינעם קיין שלעכטס מיט דעם ליגען פון דעססווענין איז דער שטראף פון דא עבירה אזוי גרויס גרייך וויא ער וואלט געדינט עבודה דא שטאר ווארום עס שטייט אין פסוק יעקב האט גיטאנט צוא ויין מוסער אזוי ימושגי אבי

ער שוטל שתי ידיו . וכן כל דבר שמיבולו במשקין צריך נטילת ידים תחלה ; (ב) כל הנוטל ידיו בין לאכול בין לק"ש בין לתפלה בכרך תחלה אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת ידים . שוה מצות חכמים שנצטוונו מן התורה לשמוע מן , שנאמר על פי התורה אשר יורוך , ובים אחרונים אין מברקין עליהן שאינם אלא ספני הסכנה . ולפיכך חייב אדם להזהר בהן ביותר :

ובן כל דבר שמיבולו במשקין צריך נטילת ידים תחלה און אזויא איז דער דין ביא אקע עסינוואנג וואס ווערין געמונגט אין אמשקה דארף קען וואשין דא הענט פאר דעם עסין , דריינו ער וויל איינמאנען פוסער קוקען אין באווע אדער אין מיי אדער אין אנדערע משקה מוז ער וואשען דא הענט פאר דעם עסין ; (ג) כל הנוטל ידיו בין לאכול בין לקריאת שפע בין לתפלה דער מענטש וואס וואשט דא הענט צום עסין אדער ער וואשט דא הענט דא הענט צום באווען סבב תחלה זאל ער נאגין דא ברכה אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת ידים שוה מצות חכמים די חכמים גיטאנען שטאנען פון תפלה לשמוע מן און מיר גענין גיטאנען געווארין אין דא תורה מיר נאלען גערין פון נייא וואס וויא . וועלן אונז נאנען שטאר וויא עס שטייט אין פסוק על פי התורה אשר יורוך דא נאלקט מאהן וויא דא תורה וואס ווי וועלן דא לערנען ופס אחרונים אין סבבין עלינו און ווען קען וואשט מיט אחרונים נאך דעם עסין נאנט קען גיט אברכה שאיט אלא ספני הסכנה ווייל מיט אחרונים וואשט קען נאר ווענין אספנה יליקדע תיב אדם להזהר בהן ביותר דריקער בארף יעקער מענטש ויין שטארק געהיט צוא וואשען מיט אחרונים :

מאקער וועט מיין פאקער קיך געמאפין און ער וועט וויסען אז איך בין געקב דרייט גענין געמאפע וועל איה ניין ביא איהם אזוי וויא אסתעפע , וואס איז דער טייטש סתעפע , ווי איינער וואס דינט עבודה דא ווייל איה האב איהם גענארט ונאמר על עבודה דא חבל תהם מעשה פשתנים ווארום ביי עבודה דא נאנט דער פסוק וויא גענין גאר גיט וויא גענין גענין גענין וויא פאר בלאנדען מענטשין נאצי וברויס לברכה דא חכמים האבען גיטאנט דער מענטש וואס נאנט ליגען כאילו עיניו עבודה דא איז גרייך וויא ער וואלט געדינט עבודה דא חכמים האבען געבריינגט דעם פארנליינגט צו איין אנדער ענין אזוי וויא דער וואס דינט עבודה דא ווייל דאס גיטאנען ווערין דורך אפאלשע זאך און וויל געהאלטען ווערין פון אומגליק דורך אפאלשע זאך , דער וואס נאנט ליגען וויל איה גיטאנען ווערין דורך אפאלשע זאך :

ליל ו תורה כי פסוקי שמות נדר מלוו ב"ז ד' ה' ח' ו תעשה ממנו צירוף והיה בנזיקת ששי : אונקלום

חמישי שלישי כשהן מחוברין : ונתן יתנה ארלה י ו יתן יי אלקה ית כל

פירוש לתורת אלהים

ליקוטים על התורה

(א) ונתן ח' אלקה אה כל האלה וכו' אויב דריקער הערין (ב) ונתן יי אלקה און דריין נאנט וועט געבין ית כל די שטיקע פון הקב"ה וואס ער האט דא גיטאנען

דני אלהך למסור
פקודותי וקצוותי
דכתיבין בספר אוריתא
הדין ארי תתוב
לחלוא דני אלהך בכל
לך ובכל נפשך: יי ארי
תפקדתא הדא די אנא
מפקד לך יומא דין לא
מפרשא היא מנה ולא
ת"א לא נפלאם סיל מפד . סקידס
ספר מן סקידס מ"ר פ"ס:

אֲדַהֶיךָ לְשֹׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקָּתָיו
הַכְתִּיבָהּ בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה כִּי
תָשׁוּב אֶל־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־
לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ: ׀ שְׁשִׁי אֲרִי
הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה
הַיּוֹם לֹא־נִפְלְאתָ הוּא מִמֶּךָ וְלֹא־

בעל המורים

כי תשוב כל ס' אלס' . וסמך לים (י) כי סמלו סוס . לעוד סקולס סיל ססוסכ כננד כל סמלוס כלן :

רש"י

שפתי חכמים

ז"ל וס' כס' וס'ל פ"ס"י כספוס וספתי ססיל ל' ספסס
יין לא נפלאם סיל סמך וגי' וסל פ"י ססול ל' ססוסכ כו'
ככר סין כסל"ס סיל"ס וס' ספסס כספוס ל' וסל פ"ס"י
ל' ססלס וס"סכס כו' פ"ס :

עור בעניני תשובה

(י) כי סמלוס סוסלס וגי' . סיל סלוס ססוסכ סוכר כספוסס סקודסס : לא נפלאת חיא מכך . ר"ל סלין ססוסכ
פירוש לתורה אלהים

לשומר צוה היקען ניינע מצות הבחבה וסאס איז
געשיריען אין דער ספר תורה כי תשוב אז די
נעסס ויזער גערין צו דיין גאס בכל לךך סיס

משלי חכמים

חיא) כי סמלון הוואת אשר אנכי מצוה חילס וגו' . משה רבינו
האם גיואנס צו די יודין כי מצות וסאס איך געבס
דיך היינס די וסלסס וייא סארן נענען וייא גיס וואנער באר
סון ריך וייא נענען גיס צו סארן וואנער , אונ וייא נענען
גיס ווייס סון דיר , דער סדרש נאנס משה רבינו האנס גיואנס
צו די יודין נעסס געליבס ביי חקב"ה בעסער וויא
די סלאכס , צו די סלאכס האנס חקב"ה גיס געבין די תורה
אונ צו איך האנס חקב"ה געבין די תורה , דארף מיר וויסען
ווי אזוי האנס די תורה געקענס געבין נערין צו סלאכס ,
וויא משה רבינו אליין האנס גיואנס צו די סלאכס , איז כען
ביי איך וסא אדער ריע , אדער גנכה גלה , אונ ואך אונלעג
מצות וסא גיזערין גאר צוא סענשען גיס צוא סלאכס ,
גאר דער גען איז למשל אסתר , איז געבסען אין אשסאס
סיס מיל סחורה , איז געקסען צו איהם אקערסער אונ האנס
דורך גיזערין אלע סחורות אונ האנס גיואנס צום סחר , דיא
צוואנציג ססיק סחורה לייא געבס אונעס איך אנויס , דאס וועל
איך גיס סקיין איך דארף וייא גיס , גאר דיא איך גענען גאנצע
סחורה וועל איך סקיין , דערנוייל איז געקסען נאך אקערסער
אונ האנס גיואנס צום סחר איך וועל סקיין די גאנצע סחורה ,
אונ אשסאס מיר געוויס וועס דער סחר פארקויפן די סחורה
צו דעם אקערין קרעסער , דערנוייל איז געקסען אשסעלער
אונ גיואנס צום סחר די געקסס דאך גיס ביי די קער
סער סוףס וועל די געקסס דאך גאר וועקסלען וסלסס וויסען
דער אקערסער קרעסער לייא אקער ווי וועקסל ווי נאך ויזער
אונ דעם אקערין קרעסערס וועקסלען נענען גיס ויזער ,
וואס וועקסס האבין אז ער וועיס ביי דיר צו נעקען די גאנצע

סחורה אז ער וועס דיר פאר די גאנצע סחורה גיס בצאחלין ,
איז דאך בעסער די וסלסס פארקויפן דעם ערשטין קרעסער
אזוי ער געקסס גיס די גאנצע סחורה , אדער די סחורה וואס
ער געקסס וועס ער ריך געוויס בעצאחלין . דאס איז גיזערין ביי
די סלאכס וייא האבין סאקי גיס געקענס געקען דיא גאנצע
סחורה וייא האבין געמוסס מיל מצות לאוין בייא תחדש ברך
ווא , אדער די מצות וואס וייא האבין גיוואלס געקען וואלסין
ווי געוויס סקניס געווען , אדער די מצות וואס די יודין ווילען
געקען אסתר וייא ווילען געקען אלע מצות עס איז אדער גיס
ויזער אז וייא וועלן דיא מצות סקניס וויין , וויא די סלאכס
האבין גיזערס מן חקב"ה ער נאנס צו משה ער וואל אונקען
דעם סאס חקב"ה , צום סאס חקב"ה קענען די סלאכס גיס גיין
איז דאך משה גרעסער מן וייא וועס דאך משה איך געוויס
סקניס וויין דיא מצות מן חקב"ה , אונ ער וויל געקען אלע
מצות געוויס דאך ערן איהם געבין דיא מצות , דאס האנס
איזס מצות גיואנס צו די יודין די תורה האנס מן חקב"ה איך
גיס געוואלס געבין סאסער וועס איהר ויא גיס סקניס וויין ,
גאר ביי איזס ביי איך גיזערין מילס איך קאב איך דיא תורה
סקניס גיזערין וועגין מיר איז וויא דיא תורה , בייא איך איך
גיזערין , אדער גיואנס צו די יודין גיס סאסערין אונ דיא יודין
וועלן בלייבין אליין מילס די תורה מווס איר ווען צו סקניס
וויין די גאנצע תורה ויא וואל בלייבין ביי איך , אונ די תורה
איז וועס שערען מן סקניס וויין אונ גיס ווייס מן איך ויא צווא
סקניס וויין , אונ אז איהר וועס די תורה סקניס וויין וועס וואס
די לייבשאסס מן חקב"ה צו איך סער ווי דיא סלאכס :

רַחֲמָהּ הָיָה : י' לֹא בִשְׁמַיִם הָיָה
 לֵאמֹר מִי יַעֲקֹב־לָנוּ הַשְּׁמַיִמָּה
 וַיִּקְרָחָה לָנוּ וַיִּשְׁמַעֲנוּ אֹתָהּ וַנַּעֲשֶׂנָּה :
 י' וְלֹא־מַעֲבָר לַיִם הָיָה לֵאמֹר מִי
 יַעֲבַר־לָנוּ אֶרֶץ־עֶבֶר הַיָּם וַיִּקְרָחָה
 לָנוּ וַיִּשְׁמַעֲנוּ אֹתָהּ וַנַּעֲשֶׂנָּה : י' כִּי־
 קָרֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מֵאֵד בְּפִיךָ
 וּבִדְבָרְךָ לַעֲשֹׂתוֹ : ס שְׂבִיעִי וּמִסְמִיר רְבִיעִי
 בַּשָּׁהן מַחֲבֹרִין מו רָאָה נִתְּתִי קִפְנִיךָ הַיּוֹם
 אֶת־הַחַיִּים וְאֶת־הַמָּוֶד וְאֶת־הַמּוֹת

רחיקא היא : י' לא
 בשמיא היא למימר
 מן יסק לנא לשמיא
 ויסקה לנא וישמענא
 יתה ונעבדינה : י' ולא
 מעברא לימא היא
 למימר מן יעבר לנא
 לעברא דימא ויסקה
 לנא וישמענא יתה
 ונעבדינה : י' ארי קריב
 דותך פתקא לחרא
 ב פ ו ס ד ו ב ל ק ד
 למעבדיה : מו חזי די
 יהבית קדמך יומא דין
 את חזי נית מבתא נית

ת"א לא בשמים . מירובין נס כ"ט
 נס : כי רוב . מירובין נד : סח
 סחיים . מקדס שמר ו משכ קס :

בעל המורים

כפיך כי מים סס נלמאסס . וכלכך אנרל דמשפח סכרס :
 (פו) סס סחיים וסס ססס . נביע' נלמאס . לי משנו מולאס
 סיים

שפתי חבמים
 ד קל"ס כרי רישל דקלס וסיסל דקלס סחרי ססדרי שפחלס
 כסיס לא בשמים סיל לסמר מי יעלס לנו משמש שלס קריובס
 סיל ויכול לשלח שלח סחריס "כ משמש שחילס כ"כ קריובס
 עד שלס דמך לשלח שלח סחריס וסח"כ כסיס כי קריוב
 סליך סדריס גוי' דמשמש דלס נלכך לשלח כלל . ל"ס לא בשמים
 סיל שלס סיסס בשמים מי סססכ לשלח סחריס וסס כקסס
 נלמאס נע"כ ססס כנלמך סיסס סליך לשלח סחריס וסס כן
 ס"ס סס דכסיס כי קריוב סליך דכסיס ויקסס לנו דמשמש
 סס ודלי לא סכילס סלס ס"ס סס נלמל סוס ס"ס מולס
 סס ס"ס ססס נלמלס לא ימלל . סלס : אר"ל וסל וסל
 סססס . ופ"י ס"ס סססס ככסס ובעל סס וס"כ סססס ססססס
 דכסס וסלסלס סס סחיים וסל סססס סס סססס וסל סססס
 סליס סססס סססס סססס סססס סססס סססס סססס סססס

עוד בעניני השוובה
 מוסרשט ומוכדלס סס סססס עד שלס ויכול להניס סליס
 בכחירס : ולס רחוקה היא . כ"ל סנ"כ סין וסך לנור סחריס
 סלסן מרחקס לסלס סס סססכסיס ססס ססס סססס סססס סס
 כשמיס סיל גוי' וסנכר סססס וסל סססס סיל ססס (יג) וסל
 כדורי . וכלכך . כסססס . לסססס . כסססס ססססס וסססס
 וסל ססססס ססססס ססססס כסססס כי ססס ס' סססססס סססססס
 ססס סססססס לנכתי ידס מנכס נדס :

פירוש תורת אליהם
 לאמר צוא זאנען נוער נועם פון אונקערש נוענין
 איבער פאנען אויף יענער נייטס ב' נקחט לט אונ
 נועם זיא נעמען צוא אונז אונ נועם זיא לאנען
 העקען אונז אונ מיר נועקען זיא פאן : (יד) פי
 קרוב אלף הדבר מאד ריא זאך איז צוא ריר וייער
 נאהקס . רש"י שרייבט ריא תורה איז צוא ריר
 גיעקען גענוארען בפתח אונ בעל פה בפה אין
 ביין מול אונ אין ביין הארץ צוא פאדן דאס :
 (סו) ריא נתיי זעה איף האב גיעקען פאר ריר
 היינט את החיים ואת המויד דאס לעבין פאר דאס

(יב) מי יעלס לנו שפחלס . כ"ט מילס . וס"ס יססס . נוסכ
 שחירס וסל ססס ססס ססס סססס סססס . וכן ססססס
 לפי וססס סססס ססססס על סססס : (יד) כפיך וכלכך לסססס .
 רש"י

פלאים ותרד כחמנויות מכוסה הכושה בעמון : (יב) לא
 בשמים היא . (עירובין נה) שאלו היתה בשמים היית לרין
 לעלות ד אחריה ללמדה : (יד) כי קרוב אליך . התורה
 נתנה לכם . זה ככתב ובעל פה : (סו) את החיים ואת
 המויד . זה תלוי בזה אם תעשה טוב הרי לך חיים ו ואם
 תעשה רע הרי לך המות . והכתוב מפרש והולך הילך
 להפילס לנו כרסוס ססס סססס סססס סססס סססס סססס
 מוכר כדי לספילס ללמלס לא ימלל . סלס : אר"ל וסל וסל
 סססס . ופ"י ס"ס סססס ככסס ובעל סס וס"כ סססס ססססס
 דכסס וסלסלס סס סחיים וסל סססס סס סססס וסל סססס
 סליס סססס סססס סססס סססס סססס סססס סססס סססס

דעת זקנים מבדילי התוספות
 (יב) "מי יעלס לנו שפחלס . כ"ט מילס ככ"ס . כסו
 סכססס מילס סלס ססס סססס סססס סססס סססס :

משפטים , וכננד סססס סיל ססס נועם אויף גיין
 מעכס לים סיל גוי' . (יד) כי קריוב סליך סססס סססס
 סססס ססס סן מקרי ססססס סלס כסיסס נכין סליסס . כל
 ססס סססססס לנכתי ידס מנכס נדס :

פירוש תורת אליהם
 פון ריר ולא רחיקה היא אונ זיא איז גיט נייטס :
 (יב) לא בשמים היא ריא תורה איז גיט אין היקמל
 לאמר מי יעלה צוא זאנען נוער נועם אויף גיין
 פון אונקערש נוענין אין היקמל נקחט לט אונ
 נועם זיא צוא אונז נעמען וישמענו אותה אונ
 נועם זיא לאנען הערין אונז ונעשנה אונ מיר
 נועלין זיא פאדן אפילו זיא זאל ויין אויף דעם
 היקמל וואלט איר גענארקט אהין ארויף גיין
 אונ פון דארפוען זיא געמען : (יג) ולא משכר לים היא
 אונ ריא תורה איז גיט אויף יענער נייטס ים

וְאֶת־הָרֶעַ: 10 אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצִּוְנָה הַיּוֹם
לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְדַבֵּת
בְּדַרְכָּיו וּלְשֹׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו
וּמִשְׁפָּטָיו וְחַיִּית וְרַבִּית וּבִרְכָּה יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בָּא־
שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: 11 וְאִם־יִפְגַּה לְבַבְךָ
וְלֹא תִשְׁמָע וְנִדְחָת וְהִשְׁתַּחֲוִית
לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים וְעַבַּדְתָּם: 12 הִנֵּנִי
לָכֶם הַיּוֹם כִּי אָבֹד תֵּאבְדוּן לֹא־
תֵּאָרִיבֵן יָמִים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר
אַתָּה עֹבֵר אֶת־הַיַּרְדֵּן לָבֹא שָׁמָּה
לְרִשְׁתָּהּ: 13 הִנֵּנִי בָכֶם הַיּוֹם

בעל המורים

חיים: (טז) ונצבך. ד' נצבך. דין. וליך גבי פניך וכו'. לא יקום בפניך וגו'. ונצבך ס' אלסך. וכו'. שאלו"ל שאלו

(טז) אשר אנכי מצוך היום לאהבה. הרי הטוב וכו' לבבך. הרי רע: (יז) כי אבוד תאבדון. הרי המות: תלוי. וחייית ורבות. הרי החיים: (יח) ואם יפגה

לבאר באיזה חיים יבחר האדם

(יט) סעדיט בכס סיוס וגו' למען תחיס חסם וכו'. פ"ד ככל מלאכס יקום כמו נוקב מעגליות וכדומה ככה יסתכל ויחיס ויחיד לנצבך גס חס בני מלאכס חסם למען יוכל גס כוח להסתפרם בנקיות, ואותו חסם אשר מלאכסו מלאכס פה חס, כשער יכסל חס בני הולך וכל חס בני מלאכסו מעין מלאכסו יקום ויזקס כללס, ויפער לו פסח להסתכל

פירוש לתורת אלהים

נוקם ואת חסות אונ קעם מוים אונ דאס גיין
פארמיר אייגס נועקס זיך אין קעם אנקערין אז
דוא וועקסט קאהן נוקס וועקסט לעבין אונ אז
דוא וועקסט קאהן שלעקעך וועקסט שטארקען:
(סז) אשר אנכי מצוך חיים ונאם איך גיבאם דיר היינט
לאהבה דוא נאלקסט ליב האקען דיין נאם ללכת
בדרך צוא גיין אין וייגע וועגין ולשומר אונ צוא
הישען וייגע מכות אונ וייגע חקים אונ משפטים
דאס איז דאס נוקס ונאם איך קאב פאר דיר
גיגעקען אונ אז דוא וועקסט גיין קאהן וחיית
הדיך וועקסט לעבין אונ דוא וועקסט דיר מערין
יבבך אונ דיין נאם וועם דיה בעקששין אין
קעם לאגד ונאם דוא קוקסט דאקטען צוא
ירשען זיא: (יח) ואם יפגה לבבך אונ אז דיין הארץ

מוקא וית בישתא:
10 די אנה מפקד לך
יומא דין למרחם ית יי
אלהך למהך באורחן
דמקנן קדמותי ולמסור
פקודותי וק: מוהי
ודינותי ותימי ותסגי
ויברכינך יי אלהך
בארעא די את עליל
תמן למירתה: יי ואם
יתפני לך ולא תקביל
ותמען ותסגוד למענות
עמ מ: א ותפלחינון:
יי חניתי לבון יומא דין
ארי מיבד תיבדון לא
תורכון יומין על ארעא
די את עבר ית ירנא
למיצל לחסן למירתה:
יט אסחידית בבון יומא
ר"א וסס יפנס. סוכס מו:

רִין ית שְׁמֵיָא יִת אֶרְעָא
חַי וּמוֹתָא יִבְרִית קִדְקִדָּה
בְּרִין וְלִשְׁוִין וְתַחְרֵי
בְּחַי בְּדִי דְחַי אֵת
תִּלָּא סְחִים וּסְחִים וּבְחַרָה כְּחִים
עֲקִירִים מִלָּא פִּי ע

אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ הַחַיִּים
וְהַמּוֹת וְהַחַיִּים וְהַמּוֹת
וְהַחַיִּים וְהַמּוֹת וְהַחַיִּים
וְהַמּוֹת וְהַחַיִּים וְהַמּוֹת

בער המורים

פסד טערי נוסב כח' כמו סכא דחביב וברך בשרן וגו' סהם
נמי דוקא בשרן: (יט) ויבחרנו בחיים. בחיים עולה ט'.

שפתי חכמים

רשיי

אח החיים ואח חכמה אח הכע אמן לך אח סמות כי בידך
לכבוד מהטוב ומסרע ואיום סחרכא סחרכא: ז' כלנו בזה וסר
עדיין לא עשו כלום ואמאי יטורדו. ל"ט וכאשר חקקם בו'
כלומר עדי חכמהם הם: ח' דלסעס דלשון קסא סל"ט סטורדי
בכס כפטי סמנים וסלרין מפטי ססס יסיו סדי סחרכא. לכן
אמר ד"ר ב' וסר' של ד"ר קסא נמא אחר לי סטורדי
ססס לי עדות או סחרכא. ל"ט גס סטעס סחרכאן:

קיימי' לעולם וכאשר חקרה אחכס הרעה זיהיו עדים שאני
התחיתי בכס בכל ואלך ד"ר העדותי בכס היום את השמים
וגו' ח"ל הקב"ה לישראל הסתכלו חן בשמים שברחמי לשמש
אחכס שמה שנו את מדתס שמה לא עלה לגלגל חמה מן
המורה והאיר לכל העולם כענין שנאמר (קהלת ח) וזרח
השמש ובה השמש הסתכלו בשרן שברחמי לשמש אחכס
שמה שמה מדתס שמה ורעתס אותה ולא נשמה או שמה
ורעתס חטיס והעלתס שמורים ומה אלו שנעשו לא לשכר ולא
מקבלין פורענות לא שנו את מדתס אחס שחס ויכסיס חקבלו שער
ובוחרת ברוחם. אל מורה לכס שחכסם כחכס החיים כחכס האדם
על חלק היספא וואמר לו את זה ברור לך וע' נחמ' (תהלים טו) ה' מתת חלקי וכוסי אחס חומיך גורלי ננחת ידי על
גורל הטוב לומר את זה קח לך: חסלת פרשת נצבים

לכאר באיזה חיים יבחר האדם

סכרס פרנססו, וחמדד מיניו יסא לסמיס מלין יכא פסרו.
ויכסא בכס ה' כי יומינן לו פרנססו, ויכסע אס סולא פחוסרי
יח סמדרס סמנדד סינס מעיניו וימינס אח מוחו ויס וילנס
וחי בלחס לר וימיס כנשגריס כנשגריס חסנא, לויס לנסק בוס
כי אשמיס בללו לא יאריכו ימיס, וסנחמו כווסב ספך
זס, כי כסס עשיריסי כנ"ל חוסיס וזכריסי לנכוס מעיני
ס'סוסס ככל קין וקין, וסעניסי בללו כנ"ל סמס כריסיסי
וסלמיס ויכסיסי כריסיס ובעריסי, וס"ס סחסיס וסמוס נחסי
לפני, חייס מדומיסי וסור מדומיסי, מיי סעשיריסי חמדד
לך סכס חייס וסמדוק וסור טעשיוס, וסוי חומבי יח
סמדדס סעניסי חמדד לך סכס מוס, ס"כ חסובי טעשיוס
יח סכרס וסעניסי יח סקלס, וסני [וסכ] חומבי לך
ועכרס כחסיס לנעס חסיס אס וסנן, וסעניסי חיי סכס
עס כניו לכסד, סכס דור סולך ודור כס, וסוי חיי סעניסי
סכס כחסיס סלמיס, כחסיס כוס חמדד סחוכל לעסוד סח ס'
לסכסס אס ס' סלסיך כי סול חייך וסולך וינך וגו':

(פסלי ס) ויכסא כנחריך בללו בשרן וסלך וסוי יסירי אס
כניו סלל לכו בדרך סלך סול כי ח' כוח וסס וסוסס וקלור,
וחסו ססוסרי סכסוב ויכסר כחסיס לנעס חסיס אס וסנן,
כ"ל סלס נל לנחור כוסו כחסיס אסר חלכס וסר חססון
סמיו גס כניך כחסיס כלסס. ערד כוכל לומר כסי' ספסוק
סחסיס וסמוס נחסי לנעין וגו', וקסס מיי גכר ימיס וסל
יכס וסל, וסלך אסר ויכסר כחסיס לנעס חסיס וגו'.
והנחרי יס כעניני סחסיס יוכל כיוס וסלסס עסוסס, כי משיכ
סלסס לנחרי כלכס יסיס עשיר ייסיס כססעס וסלסס וסל
יכסך לרסו על פרנססו וסל לססעסל כס, ויכסל ויכסר
כססו וסנני וינן עססס או חסע עסוי כילס וסעס או כי
סיעס כדוריסי וסלסס כסל חלורי כסעס כסס
וק' וסל, כודלי ימיס כל ימי סולס, וסלסס סעני אסר ידלס
על פרנססו וסנינו מדויס על פרנססו כס מדי וסס כיומי וס
על לסס לר וימיס לנח, וסר כדוריסי כיומיס וסננד סינס מעיני
ליסן ד' או ס' עסוב כילסס, וסנני כילססו אסיס קביעיס נסחמס

פירוש לתורת אלהים

כיט דער ערד ווארום זייא האקען אייביג אקיים
דיום באשטעל איך זייא פאר עדות אז איהר
נעם וינדיקען אונ עס נעם איך שיעקט אים
גין אזוי וויא פרייער איז געשטאנען נאלען
זי ניין עדות אז איך האב איך דאס אלץ
מקרה גינען. רשיי שרייבט מעידיג בנס חייס אס
הקמים וי' נאם האם גינאנס צוא דיא ישראל
קוקט איך דיא נאקען וואם אין היקעל פרוקר
איך דער וינן אונ איך דער לגנה וואם איך
האב באשאפען זייא נאלען איך בעדיקען זייא
נאלען צוא איך לייקעסן האקען זייא דען
משנה גינען וינער נאך וואם זייא נענען פון
נעניען דעם באשאפען גינאנערן האם זיך ווען
געמאקען דיא דאן פון דער וינן נאל גיט
איך גיין אין מנה אונ נאל גיט לייקעסן און

דער גאנצער וועלט אונ קוקט וינדר איך די
ערד האם זיא דען קשנה גינען איר נאך וואם
זיא איז פון נעניען דעם באשאפען גענאנערן
האם זיך ווען געמאקען איר נאלקא איך איהר
זייען אונ עס נאל פון איר גיט ארויס שפראכן
הבואה אנדער האם זיך דען געמאקען איהר
נאלקא אויך איהר זייען ווייז אונ עס נאל
נאקעסן געלשמינ גיהערט איהר אללין פאר
שמיין מה דאך דער היקעל אונ דיא ערד אז
זייא שונא גוקס זענען זייא דער פאר גיט קוקל
שכר אונ אז זייא וינדיקען זענען זייא גיט
קוקל עניש האקען זייא פארט גיט קשנה גינען
זייער נאך וואם זייא נענין פון נעניען דעם
בשאפען גענאנערן איר ישראל אז איהר
גוקס זייא איר דאך קוקל שכר אונ אז איר

ובנה: כ למרחם ית
אלהך לקבלא למימריה
ולאחזקבא לדחלפיה
ארי הוא חיה ואורכות
יוסף לכתב על ארעא
די קנים יי לאכהתק
לאברהם ללצחק
וליעקב למפן לחיו:
פ פ פ

ח"א לטכט 68 ס' לטסין . נדכוס
ס: כי סוף מיד . נדכוס
ס: שכת ינ פסמים מס קידושין פ:

מ' פסוקים . נכ"ו סימן: ופסוקים שיש נשים כשמים סימן סל:
תחזור ותקרא מתחלת פרשת נצבים שנים עשר פסוקים וגם התרגום, ואם הם מחזירים תקרא שנים
עשרה פסוקים כפרשת וילך .

בשבעה וח' נשלמו הסדרה והתרגום עד נמלא ,

פירוש לתורת אלהים

נעקען קעם נאשען חלק לשון פון וועגן תהיה די
און דיינע קינדער ואלען לעבין: (כ) לאהבה צו
ליב האפען ביין נאט לשמע בקולו צוא פאר
נעקען ויין קול ילדקח בו און צו בקעקסין ויד
אין אים כי הוא חיה ונארום דאס איז ביין לעבין
ואידך יסד און דאס דער לענגערין פון דיינע
טעג לשבת צוא ויצען אויף דער ערר אשר נשבע
נואם נאט האט געשווארין צו דיינע עלטערן
צוא אברהם און צוא יצחק און צוא יעקב לית
קס צוא נעבין ויין דאס לאנד און דאס איז
דער נאשער חלק:

זינדנעט וינט איר דער פאר מקבל איין עוגש
גיהעקט איהר בנורא האלטען נאכס באפעל
נשים האט לעבען מיט דעם שוים האב איה
גינעקען פאר דיר דיא ברכה מיט דער קללה
יכתוב און איה ויין דיר דאס ואלקס אים דער
נוילען אין דעם לעבין . רש"י שרייבט אזוי ווי
איינער נאנט צוא ויין וזה קלויב דיר אים דעם
קעקסין חלק אין מיין נחלה און לשעל איהם
איינער נעבין דעם קעקסין חלק און נאנט
אין דאס חלק נעם דיר אזוי האט נאט איה
נואנט איה גיב פאר דיר אונטערן חלק און
אשעקען נאר איה ויין דיר אז דאס ואלקס

שמחת ישראל

הפמרת נצבים בישיעה ס' סא

שוש אשיש ביה' תגל נפשי באלחי פי
וגו' כי בנתנו ונתנו פאר וגו' .
דער ענין איז עס איז דא איהר דער
וועלט שמחת גרויסע און קליינע ,
אויב עס שרעקט ביי אונזערע שווי
שמחת מיט איין טאהל אנדערס
און אקליינע שרעקט דא גרויסע
שמחת דיא קליינע שמחה . למשל

שוש אשיש ביה' תגל נפשי באלחי פי
הלבישני בגדי ישיע מעיר צדקה יעמני כחהן
יכתו פאר וכפיה תערה כליה: י כי בארץ תוציא
צמחה וגנה ורועיה תצמית פן . ארני יהיה
יצמית צדקה ותהלה נגד כלה' הוים: י למען ציון
לא אחשה ולמען ירושלם לא אשקוט עד יצא

פירוש ע"ס

אויס איהר שפראצונג און אזוי וויא אנארשען
מאכט שפראצען די נאמען אזוי וועט נאט מאכין
שפראצען גינעקעקייט און לויב צו די ישראל
אנאקענין אלע פעלקער: (ג) לשון ציון פון
וועגן דיא שטאט ציון וועל איה דאס טאהן איה
וועל גיט שווייגען אויף דעם וואס ווי האקט
זיא חרוב געמאכט און פון וועגען דער שטאט
ירושלים וועל איה דאס טאהן איה נאט וועל

(א) שוש אשיש ביי יודין נאנט מיין שמחה איז
מיט דיא גרויסקייט פון הקב"ה דיא פרייד פון
מיין לעבין איז מיט מיין נאט . נארום ער האט מיה
אן אנאקליידט מיט קליידער פון הילף און מיט
אמאנטייל פון צדקה האט מיה נאט ארום גהילט
פחה אזוי וויא אהתן נואם ער צירט זיך מיט
שווייט אזוי וויא אפלה נואם ויא צירט זיך
מיט אידע צירונג: (ב) כי בארץ אזוי ווי די ערר ציהט

כַּנְהַל צִדְקָה וַיִּשְׁוּעַתָּה כַּלְפִּיד יַבְעָר : י וְרָאוּ גוֹיִם
צִדְקָךְ וְכָל־מַלְכִים כְּבוֹדְךָ וּמָרָא לֶךְ שֵׁם חֲדָשׁ
אֲשֶׁר פִּי יְהוָה יִקְבְּנוּ : ה וְהָיִית עֲמֶרְת תַּפְאֶרֶת
בְּיַד־יְהוָה וַצִּנּוֹף מְלוֹכָה בִּכְתָב־אֱלֹהֶיךָ : י לֹא־
יֹאמֶר לֶךְ עוֹד עֲזוּבָה וְלֹאֲרָצֶךְ לֹא־יֹאמֶר
עוֹד שְׂמָמָה כִּי לֶךְ יִמָּרָא חֲפְצִי־בָהּ וְלֹאֲרָצֶךְ
בַּעֲוֹלָה כִּי־חֲפֶץ יְהוָה בָּךְ וְאֲרָצֶךְ תַּבְעֵל :
י כִּי־יִבְעֵל בַּחֲדָר בְּתוֹלָה יִבְעֵלֹךְ בִּנְיָהּ וּמִשְׁוֹשׁ
חֲתָן עַל־כִּלְה יִשְׁיֵשׁ עֲרִיךְ אֲרֵהֶיךָ : ה עַל־חֲמוּמֵיךָ
יִרְוֹשְׁלִם תִּפְקְדֵנִי שְׂמִירִים קָל־הַיּוֹם וְכָל־חֲלִילָה
תִּמְדִּיר לֹא יִחְשׂוּ הַמִּזְבִּירִים אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵימִי
לָכֶם : * וְאֶל־תִּתְּנֵנִי דָמִי לֹא עַד־יִכּוֹנֵן וְעַד־יִשְׁלִים
אֶת־יִרְוֹשְׁלִם תְּהַלֵּךְ בָּאָרֶץ : י גִּשְׁבַּע יְהוָה בְּיָמִינוּ
וּבִזְרוֹעַ עֲזוֹ אִם־אֵתָּן אֶת־דִּגְלֶךְ עוֹד מֵאֲכָל לֹא־יִכָּד
וְאִם־יִשְׁתָּנוּ בְּנֵי־נֹכַר תִּירְוֹשֶׁף אֲשֶׁר יִגְעַת בּוֹ :
י כִּי מֵאֲסָפּוּ יִאֲכָלְהוּ וְהִלְלוּ אֶת־יְהוָה וּמִקְבָּצָיו
יִשְׁתַּהוּ בַּחֲצֹרֹת קִדְשִׁי : י עֲבְרוּ עֲבְרוּ בְּשַׁעֲרִים

פירוש ע"ט
סוצניף קרי

אז גם שרעם ב"י ארעם פון ער
ואל נ"ך פאקין אנשעם קלבוש איז
ראם ב"י איהם אשקחה, און אויב
ער האט אפארהאן אנגעקאפן אלע
גלבושים זינגע נייע, איז דאסאלס
ערוים ב"י איהם אנרויפן שפחה,
דער אהרן האט געשיקט נ"ן בלח
קטנות, ווען די בלח ציטס נ"ך אן
מיט די קטנות איז ב"י איר אשקחה
וויא איז אבער ב"י אהרן אונז אפלה
אין דעם קאט פון זייער תהינה
אפילו דער אהרן האט דעם קאט
אנגעקלייבט אלע קליידע נייע
ציטע און דיא בלח האט דאסאלס
געקאפן איהרע אלע צירונג פון
דעסוועגן האט גיט דעם קאט
דער אהרן שווינגע קלייד
און די בלח האט גיט דיא שפחה
פון איהר צירונג ווייל זיט האבן
דעם קאט אנדערשע שפחה, דער
קאט איז זייער חזונה, שפערט רי
גרויסע שפחה דיקלענערע שפחה,
דאס זאגט דער נביא ווען מ'שית
נועם קיטען וועלן דאסאלס ירין
האבן געוויי שפחות, איין שפחה
נועם ווען זייער אייגענע חלק וואס
ניי וועלן געהאלפן ווערן פון גלות

ג'ט שטיל זיין ב"י עס וועט שיינען ווי די ווען
דאס גירעקטקייט וואס איך וועל קאפן צוא
דיא ישראל און איהר הילף וואס איך וועל
ברענגען אויף איהר וועט זעהן ווערן צוא
איסקלען כלפידי אזוי וויא אפבאנד פייגער וואס
עס מוהט ברענגן : (ה) וואס טיט און ריא פעלקער
וועלן זעהן ב"י גירעקטקייט און אלע מלכים
וועלן זעהן ב"י קבור און קען וועט רופען צו
דיר אנשיעם נאמען וואס נאמעס מויל וועט אים
בשיידן אזוי וויא ווייפער וועט שטיין : (ח) הייט
און דא וועטס זיין אקרון פון שוההיים אין
נאמעס הענר און אקנינדלכער צעפסקער וועטס
זיין אין נאמעס הענר : (י) לא יאסר לך עס וועט
אויף דיר שוין מער גיט גיזאגט ווערן די ביקס
אפאר לאזיגע שטאט און צוא ב"י לאנד וועט
שוין קער גיט גיזאגט ווערען וויקט לאנד גאר
קען וועט רופען צוא דיר דיא שטאט וואס
מיין בערע איז אין איהר און צוא ב"י לאנד
וועט קען רופען באמאנט פליסר אפגעקען
לאנד ווארום גאט האט אין דיר באגערט און
ב"י לאנד וועט כוועקען ווערען : (י) ב"י גאל אזוי
וויא עס ווערט געזעט אפחור מיט אפחולה
צואזאקע געזעט תהנה און זיט שיינען זיך
גיט אפ אייגער פון דעם אנדערען אזוי וועלן

ביינע קינדער אין דיר זיך געזען און זיט
וועלען זיך גיט אפ שיינען פון דיר און אזוי ווי
דער חסן פריים זיך מיט דער בלח אזוי וועט
זיך פרייען אויף איהר ב"י גיט : (ח) על חומותיך
אויף ביינע מויערען ירושלים האב איך געזעט
שוים אונאנצען קאט און אנאנצען נאכט לא
יחש וויא זאלען גיט שטיינען זיין זאלען שפעדיג
גירעקען פאר גאט דעם חורבן ירושלים : (ט) איר
זאלט גיט שטיינען פון צוא קעטין ב"י הקב"ה
און איהר זאלט זעהן עס זאל גיט זיין אשווינג
צו גאט ב"י, ער וועט מאהן ירושלים צו אלובונג
אויף דער וועלט : (י) גשגג גאט האט גישווארן
מיט זיין ברעקעס האנד און מיט זיין שטארקן
אקעס אויב איך וועל דאך קער געבין ב"י
קאקען צוא עסין צוא דירע פייקט און אויב
פערקער וועלען פרינגען ב"י וויין וואס דא
האטס געארפייט ב"י אים : (יא) ב"י גאר מאספוי זינגע
איין ואסלער פון דעם קאקען דאס זענען דיא
ישראל וועלען דאס עסין און זיט וועלען גאט
לויבען און זינגע איין ואסלער פון דעם וויין
וועלען זיט איהם פרינגען אין מיין הייליגען
הויף דאס מיינט קען אין ירושלים : (יט) זעהן זאגט
(יב) גביר עביר פאטס היין און דער אין די מויערען

די אנדערע שטחע וועט זיין וואס
דער גאנצער פון הקב"ה וועט נאכט
ווערן אויף דער וועלט, זאגן דיא
יידן וועל איז דא וועל מיר
קלייבן מיט די גרויסקייט פון הקב"ה
קלגל נאכט באהליט מיר וועל נאכט
וועל פרייטן מיט מיין גאט, כי
הקב"ה בנדי יושע אפילו הקב"ה
האט מיר געקליידט מיט קליידער
פון הייל, אפילו מיר זענען אויך
געקליידט געווארן פון געשטענען
וועט גיט זיין ביא אויך דער עיקר
שטחע אויפדער הייל נאר דער עיקר
שטחע וועט זיין ביא אויך דיא
גרויסקייט פון הקב"ה, געטן זעהן
פאר מיר וועלן זיין וויא אמת
אין דעם סאט פון זיין חתונה וואס
זייער קליידער געדינען נאר צווא
זיין שטחע אבער גיט דיא קליידער
זענען ביי אים דער עיקר שטחע,
נכפלה שטחע בליה, וויא אמת
צייט וועל זיין מיט איהר צווינגט און
דעם סאט פון איהר חתונה, גיט
די צווינגט זענען באמאלט ביי איר
דער עיקר שטחע, איר עיקר שטחע
אין די חתונה, אזוי וועט ביי דיא
יידן גיט זיין דער עיקר שטחע
זייער הייל דער עיקר שטחע וועט
זיין וואס דער גאנצער פון הקב"ה
וועט נאכט ווערן אויף דער וועלט :

פנו דרך העם סליו סליו המסלה סקלו מאבן תרימו
גם על העמים : יי הנה יהוה השמיע אר-קצה
הארץ אמרו לבת-ציון הנה ישעה בא הנה שכלו
אתו ופעלתו לפניו : וקראו להם עס-הקדש גאולי
יהוה וקרא ורושה עיר לא-נעובה : יי מ-זה
בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה זה הדור בלבוש
צעה ברב פחו אני מדבר בצדקה רב להושיע :
יי מדוע אדם ללבושך ובגדיך בדרך בגת :
יי פורה ורכתי לבדי ומעמים אין-איש אתי
ואדרכם באפי וארמסם בחמתי וזו נצחם על-
בגדי וכל-מלבושי אנאלתי : יי כי יום נקם
בלבי ושנת גאולי באה : יי ואפיט ואין עור
ואשתומם ואין סומך ותושע לי ורעי וחמתי היא
סמכתי : יי ואבום עמים באפי ואשפרם בחמתי
ואוריד לארץ נצחם : יי חסדי יהוה ו אפיר תהלות
יהוה בעל כל אשר-גמלנו יהוה ורב-שוב לבית
ישראל אשר-גמלם ברחמי וברב חסדי :
יי ויאמר אד-עמי המה בגים לא ישקרו ויהי להם
למושיע : יי בכל-צרתם לא צר ומלאך פניו
הושיעם באהבתו ובחמלתו הוא גאלם ויגמלם וינשאם ברימי עולם :

פירוש ע"ט
מבטח געווען צווא טאהן דאס גירעכטקייט מיט

די ישראל אונ אויך בין דער וועט וועט זיין
פיל העלפען : (כא) זאגט זענען הנביא חסדי
אויך וועל דער קאנען דיא ישראל דיא חסדים
פון גאט תהלת יי אונ זאגטן גאט פאר אלע
טובות וואס ער האט געמאכט צו דיא וועל
מיט זייער פיל רחמנות : (כב) נאכט אונ גאט זאגט
אד זייערסט זיין זענען דאך מיין פאלק אונ זיין
זענען פאר מיר אזוי וויא קינדער זיין וועלן
שוין מער גיט פאלש זיין צווא מיר דרייער
וועל אויך זיין צו זיין צווא אהילף : (כג) נאכט
אין אלע צרות וואס ער האט אויף זיי גיבראכט
לא צר האט ער זיין גיט אזוי פיל גישטראפט
וויא פיל זיין איז געקומען פאר זייערע שטעכטע
מעשים נאר הקב"ה האט געשטענדיג געשטקט פון
וועל אמת אונ ער האט זיין געהלפען זענען
זיין ליבשאפט ונחמלו אונ מיט זיין דר בארקהייט
האט ער זיין אויס גילויט ונשם ונשאם אונ ער
טראגט זיין אונ לייד דיא מושא פון זייער
בדערפעניש כל ימי עולם אלע טעג פון דער וועלט

ראקט אויס די וועגן פאר דעם פאלק וואס אויס
דיא שטיינער פון דיא וועט די פאר טרייענע
וועלן פון דעם גלות אלען קענען ווירער קערן
אין ארץ ישראל הייבט אויף אפאן צווא דיא
פעלקער : (ט) הנה יי השמיע גאט געמאכט
הערין זיין הייל ביי עק וועלט דרום אפיר זאגט
צו דיא שטאט ציון דיין הייל איז געקומען הנה
שכרי דיין שבר איז און גיברייט ביי אים ביי גאט
והפלתו אונ דער שבר פון וועלע מעשים טובים
לפניו איז פאר איהם און גיברייט ער ואל זיין
געבין : (יד) וקרא להם אונ איר וואס דיא ישראל
הייל פאלק דער זייוטי פון גאט וועל אונ דרך
ורושלים וועט מען וואסן איין גיפארשטע פון
גאט מירן פאר לאונע שטאט פון גאט, דער נביא
האט גיבראות גיפארשטע שיער אונ גלייך ווי
מען פרעגט : (טו) מי ווער איז דער וואס איז
געקומען פון שיער מיט גיפארשטע קליידער
אין בלוט פון דער שטאט בצרה ער איז גישיינט
אונ געצירט מיט זייער קליידער ער איז גינארט
מיט זיין גרויס קראפט : זאגט גאט ביה אני אויך
בין דאס מירי בצרה אויך האב גירעט אונ האב

ליום השבת וה' מלך יל"ח דברו משיה והלכה
מסדר טהרות שהוא נגד היסוד גמינת היום :

אלו בהרות שהורות שריו בו קודם לכותן תורה . מי שהיתה בו נרעת קודם מ"ל לא היה עמא מחמת אהין
נגע לאחר מ"ח דכתיב אדם כי יהיה בעור בשרו פרט לזה שכבר היה וכל היי מי חסידי מהתם נפקי דבעינו
שי'ד הנגע משנה שארץ ליטמא בו ולא קודם כמו גר עד שלא נחגייר וקטן עד שלא נולד וכן כולם : בקבוצ ונבלה.
שהיה מתלהל הנגע מוסתר בתוך הקמט והיה עבור מפני שהיא בבית הסתרים ואח"כ נתגלה : בפורדון , כלומר

אלו בהרות טהורות שהיו בו קודם למתן תורה.
 בלעבו"ם ונתנייר בקטן ונולד בקמח ונגלה
 בראש ובזמן בשחין ובמכוה ובקרח במורין
 (נ"א המורין). חור הראש והזקן ונקרתו השחין
 והמכוה והקרח ונעשו צרבת מהורים. הראש
 והזקן עד שלא העלו שער העלו שער ונקרתו
 השחין והמכוה והקרח עד שלא נעשו צרבת
 נעשו צרבת וחיו ר"א בן יעקב טמא שנתחלת
 נפשם מטהרין: ב נשתנו מראהו בין להקל בין להחמיר.
 כיצד להקל היתה כשלא נעשית בסדר ההיכל בצמר לבן ובקרח ביצה

השטין והמכוער והקדח היינו טערה דבעינן שיקדים השטין והמכוער לשלח דכתיב והיה במקום השטין שלח שיקדים השטין ולא שיקדימם השלח כהנין ובכחורו ועשו כרצת היט עומאה (א) וחיו. שבתפלו יוספ: ר"א בן יעקב מומבא. לכן דתחלה בה כנגד בעיר הכזר אחר סוף לדקדמוהו לא חיישינן להפסק שנתיים: שנתיים משהרין. הויל והפסקה טערה בנתיים. והלכה כהנמים: בן נשתת מראדון. אהרנות עטורות קאי כגון דהוות מלש עד שלא נתגבר ומשהתגבר נעשה כסדר ההיכל: בצמר לבן ובקרנן ביצה. לומר חלה היחה כחמר לבן ועכשו

פרק י א' אלו ביהרות סחירות די גנזעים וענען סחור
שחיי בו קודם לשמן תורה או איינער
האם גיהאם אנגע איידער ריא תורה איז גינעבין
גינארין, און ער האט נאך ריא ועלביגע גנע
נאכדעם ווי ריא תורה איז שוין גינעבען גינארין
אוי גנע איז נאך גיט געהייסן גינארין, איז ער
סחור געבוי גלילס אוי אעבד פוקבים האט אנגע
געפירט אונז ער האט זיך קניר גינען אונז ער האט
נאך די גנע, איז ער סחור גנפס אויב אקירב האט
אנגע איידער ער איז גיבארין גינארין וויל אונז
ער איז גיבארין גינארין אונז ער האט נאך ריא
גנע, איז ער סחור גנפס אויב איינער האט אנגע
אין אקנייש פון זיין לויב, איז ער סחור, ווייל
האט איז אפגעהאלטענער ארם איז ריא גנע גיט
גינעבין גינארין וויל ער נאך איז די גנע גינעבין
גינארין, איז ער סחור ראש גנפס ארע איינער
האט אנגע אויפן קאפ ארע איז בארד שחין
אידער ער האט אנגע אויף דעם ארם וואס איז
אידער גינען שחין גנפס ארע אויף דעם ארם
זיין גינען אפגעהאט אונז איינער איז גינארין אנגע
גנפס ארע ארע פריער איז אויף דעם ארם גינען
גנפס ארע פון הייסע אש סחורין וואס ער
ארם איז גיט גנפס אויס גינעבין גינארין, איז די
גנע סחור גינען זיין פרק י' משנה ה' תור הראש וחקון
נקרתי ער נאך איז ריא קאפ אונז ריא בארד גאל
אונז ער האט נאך די גנע שחין וחקון
גנפס ארע ארע ער נאך איז ער שחין ארע
אונז סחור ארע ער גנפס ארע פאר היילט גינארין
אונז הייפן גינארין ארע הויט, אונז ער
האט נאך ריא גנע סחורין וענען ריא גנזעים סחור

אם נולדו סימני טומאה יחלים: עורדו מחליטו. שהיה (כא) להחליט ולא הספיק עד שהלכו סימני טומאה: בתחלה כשהובא אל הכהן או בסוף שבע ראשון יסביר אבל אם משהחליטו הלכו להם כגון שהחליטו בשער לכן והלך לו שער לכן. ובהרת קיימת אין מסגירו עליה חלל פוטרו וטעמו: ד' התולש סימני טומאה. כגון שער לכן בשער בשער ושער נהוב בנתקים: והבזה את המצחית. דמשנכית אינה סימן טומאה: עובר בלא תעשה. להשמר כנגד

הזרעת וכל מקום שנאמר השמר פה ואל אינו חלל לא תעשה: ולטהרה. כלומר ולטעין טהרה. דינו: עד שלא בא אצל הכהן. אם תלש טהור ואל תלש לאחר חלוטו עמא: הולבין לגרודו רבי יהושע הולבין בתוך הסגירו מה הוא אמרו לי לא שמענו אבל שמענו עד שלא בא אצל הכהן טהור לאחר החליטו טמא. התחלתי מביא להם ראיות. א' עומד בפני הכהן [ד] ואחר בתוך הסגירו טהור עד שיטמאנו הכהן. מאימתי

של הסגר שני מהו: התחלתי מביא להם ראיות. בתוספתא מיתי דכך היתה ראייתו מפני מה עד שלא בא חלל כהן טהור לא מפני שלא ראה הכהן סימני הטומאה שבו התולש סימני טומאה מזה הסגר נמי דין הוא שיהא טהור שלא ראה הכהן סימני טומאה שבו. לכן אחר עומד בפני כהן. כלומר אחר אותו העומד בפני הכהן ומיחר לתולש סימני טומאה קודם שיאמר (ג) לו הכהן טמא אחת ואחר אותו שתלש תוך ימי הסגר כפי זה וכן טהורין, וכן הלכה: מאימתי היא מדרתו. לא אותו שתלש סימני טומאה לאחר חלוטו:

האם רבי עקיבא גניאנא שפלייט את דבן גבליאל ואת רבי יהושע הולבין לגרודו איה האב גיפרענט צו דבן גבליאל און רבי יהושע ווען זיין געזען גניאנאנען צו דעם האב וואס הייסט גרודו בתוך הסגירו פה ואל אויב ער האט אפ געריסען די נויסע האר אָדער די ווילד פלייש אין די קעגן ווען ער די ווייסע פאר שלאסין. דעם געשקען מאהל אָדער דעם אנדערען מאהל וויא איז דער דין אפוי לי האבין זיין צו מיר גניאנא לא שפטיט מיר האבין גיט גי' הערש דעם דין אפלי שפטיט אָדער דאס האבין מיר גי' הערש עד שלא בא אצל הכהן טהור אז ער האט אפ געריסען דיא נויסע האר אָדער דיא ווילד פלייש איידער ער איז גיקוקען צום כהן איז ער טהור לאחר החליטו און אז ער האט אפ געריסען די נויסע האר אָדער די ווילד פלייש דער נאך וויא ער איז שוין טמא גינארין פמא גלייבט ער טמא התחליט מביא להם ראיות האב איה אנגיהווען גריינגען צו זיין גענוייוונגען וויא דער דין דאך ויין אַדער ערשט בפני הכהן סימא ער האט אויס געריסען די נויסע האר אָדער דיא ווילד פלייש ווען ער איז גישטאנען פאר דעם כהן וְאָדֶר בתוך הסגירו און סי' ער האט אויס געריסען די נויסע האר אָדער די ווילד פלייש אין די קעגן ווען ער איז גיעזען פאר שלאסין, און דר כהן האט נאך גיט גיעזען ביא איהם דיא נויסע האר אָדער די ווילד פלייש שוין טהור דאך ויין טהור עד שפטיט הכהן שידין דער כהן האט גיעזען ביא איהם די נויסע האר אָדער די ווילד פלייש און ער האט איהם טמא גינען, דער נאך האט ער אויס געריסען די נויסע האר אָדער ער האט אפ גי' הערש די ווילד פלייש

אָדער נויסע האר יחלים נאך קען איהם טמא זיין שיהו מחליטו ווען קען האט איהם גינארט טמא זיין, נאך איידער קען האט גניאנא דעם ווארט טמא וְהָלֵכְי לְהוֹי סימני טומאה געזען די צייכונג פון טומאה אנוועק גניאנאנען בתחלה ביי דאס איז גינען אין אָנהייב ווען די געזע איז גיעזען גינארין דאס געשקען מאהל צום כהן. אָדער דאס איז גינען בסוף שבע ראשון אין סוף דיא געשקען וי' קען טאג יקדי נאל קען איהם פאר שליטין אויף וי' קען מען בסוף שבע שני אָדער אז אין סוף די אנדערע וי' קען טאג איז גינארין סימני טומאה, און קען האט איהם גינארט טמא זיין, נאך איידער קען האט גניאנאנען דעם ווארט טמא געזען די סימנים אנוועק גניאנאנען, איז ער טהור. אָדער לאחר הפסיד דער נאך ווי ער איז גינארין טהור איז גינארין סימני טומאה, און קען האט איהם גינארט טמא זיין נאך איידער קען האט גניאנא דעם ווארט טמא געזען די סימנים אנוועק גניאנאנען: פסוד נאל קען איהם טהור מאכען: ד' החליט סימני טומאה אז ער האט אויס געריסען דיא סימנים פון טומאה, עס איז גיעזען נויסע האר אין אנגע האט ער זיין אויס געריסען וְהָלֵכְי אֶת תַּפְחֵי אָדֶר ער האט אפ גי' הערש דיא ווילד פלייש ער בלא תעשה איז ער עובר אויף אלא וְהָלֵכְי וויא איז דער דין צו איז ער טהור עד שלא בא אצל הכהן אוב ער האט אנגעריסען די נויסע האר אָדער אפ גי' הערש די ווילד פלייש איידער ער איז גיקוקען צום כהן טהור איז ער טהור לאחר החליטו אָדער אז ער האט אפ געריסען די סימנים פון טומאה דער נאך וויא ער איז שוין טמא גינארין פמא גלייבט ער טמא אפ רבי עקיבא

לכשיוולד לו נגע אחר ויטהר ממנו. וכיון דנחרא מן השני אנלא מלתא דחם רחמנא עליה וא"ל הוה קיימא קמייתא הוה מיתאי מיה מיה כמו מו: עד שתפרח בכלו. נגע האחרון דליכא למוחס למידי דהא אי הוה ביה נמי קמא השתא מיהא הוי טהור: או עד שתתמעט בהרתו מכנגדים. אפי' לא נחלש השער ולא נכוות הממיה הוה נטהר מכיון דנתמעטת הכהרת מכנגדים ומיה עד שתפרח בכלו לא קאי אלא אחולש סימני טומאה אבל כוזה את הממיה אינו נטהר כפריחה שאלו היתה הממיה קיימת לא היה טהור כפריחה והלכה כחכמי: דה ונקצצה מהורה. דכתיב כל ימי אשר הנגע בו יטמא ולא ימים שהיה בו כהרת

הוא מטהרו. רבי אליעזר אומר לכשיוולד לו נגע אחר ויטהר ממנו. וחכ"א עד שתפרח בכלו או עד שתתמעט בהרתו מכנגדים: דה מי שהיתה בו כהרת ונקצצה מהורה. קצצה מחכיון. ר"א אומר [ה] לכשיוולד לו נגע אחר ויטהר ממנו. וחכ"א עד שתפרח בכלו. היתה בראש הערלה ימול:

ונקצצה: קצצה מהחיון. בתוספתא מוכח דהיכא דקצץ כל הכהרת וקצץ מן הכשר אשר סיבותיה עמה כ"ע לא מליני לאו לז' טהרה עולמית דנקטוהו רבנן מאחר שנתכיון לשרש אחריו והיכא דקצצה ושייר ממנה כל שהוא כ"ע לא מליני דיש לה טהרה כפריחה כיון דשייר ממנה לא נקטוהו כולי האי כי פליגי בשקלא מומומנות הכהרת כמות שהיא לא פחות ולא יותר: רבי אליעזר אומר לכשיוולד לו נגע אחר ויטהר ממנו, וחכ"א עד שתפרח בכלו. והלכה כחכמים. הכא ל"ג נמלתייהו דחכמים או עד שתתמעט הכהרת מכנגדים דלוקא גבי חולש סימני טומאה דהיכא ובשאר הכהרת תחם שרץ למיתני עד שתתמעט מכנגדים אבל הכא הרי נקצצה כל הכהרת: ואם היתה בראש הערלה ימול. לאו במילה בזמנה איירי דהא מלתא דפשיטא היא השתא שבת דלימסור מקילה דחייב לזרע דלימסור לאו גירודא לא כ"ש אלא אפי' מילה שלא בזמנה שמינה דומה את השבת דומה את הלרעת דלתי עשה דמילה דמיה לא תעשה לזרעת דהכי ק"ל בכל התורה כולה כ"מ שחתה מולא עשה ולא תעשה את אחיה יכול לקיים את שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה את לא תעשה:

איינער האט גיהאט אבהרת ונקצצה און ריא בהרת איז אפ גיהאקט גיווארין שיהיה איז מען קדור קצצה מחכיון או עד האט מיט זיין אייגענעם נויטען אליין אפ גיהאקט דעם בהרת, ווען ווערשט עד קדור, רבי אליעזר זאגט גלייכער לא נגע אחר ויטהר ממנו אז בייא איהם וועט ווערין נאך אנגע און נא וועט גיהיילט ווערין, ווערשט עד קדור פון די ערשטע נגע אויף ואזוי וויא אין משנה ד"ז וחקמים אומרים און ריא חכמים זאגין עד ווערשט אנדערש גוט קדור עד שתפרח בגילו סידען ריא אנדערש נגע האט זיך פאר שפרייט איבער זיין באקנין לייב היתא בראש הערלה אויב אויף די ערלה איז גיווען אנגע מול זאל מען מל זיין און אפ שניידען די הויט מיט די נגע:

קלייבט עד קטמא וועיין בהרע"ב ות"ס] מאימתי היא פתחיה דער וואס האט אויס גערישען ריא סימנים פון טומאקען דער נאך וויא דער פתח האט איהם קשטא ווען, ווען ווערשט עד קדור, רבי אליעזר זאגט גלייכער לא נגע אחר ויטהר ממנו אז בייא איהם איז גיווארין נאך אנגע און נא איז גיהיילט גיר ווארין, זאגין מיר אזוי וויא זאגט האט אויף איהם דחכמות גיהאט און האט איהם גיהיילט די נגע, אזוי אז די ערשטע נגע וואלט גיווען וואלט איהם נאט ריא נגע אויף גיהיילט וחקמים אומרים און ריא חכמים זאגין עד ווערשט אנדערש גוט קדור עד שתפרח בגילו סידען די אנדערש נגע האט זיך פאר שפרייט איבער זיין באקנין לייב אי שפרייט בהרתו מכנגדים אנדער דער ערשטער בהרת איז גיווארין קלענער וויא אגרים: דה מי שהיתה בו בהרת ווען

גמרא נדה דף לח ע"א

רש"י

ה"ר שלשה חדשים הראשונים ולד דר במדור התחתון. אמצעיים ולד דר במדור האמצעי. אחרונים ולד דר במדור העליון. וכיון שהגיע זמנו לצאת מתהפך ויוצא, והוא חבלי אשה. והיינו דתנן חבלי של נקבה מרובין משל זכר.

תנו רבנן שלשה חדשים הראשונים ריא רבנן האקען גילערוינט ריא ערשטע דברי חדשים וויא זאשה ווערשט מעוברת ולד דר במדור תחתון וואהנט דאם קינד ביי ריא מוסער אין בויה אין דעם אונטערשטן וואהנונג אפגעזיט ריא מוסערשטע דברי חדשים ולד דר במדור האמצעי וואהנט דאם קינד ביי ריא מוסער אין בויה אין דעם מיטלען סטין וואהנונג אהויגט ריא לעצטע דברי חדשים ולד דר במדור העליון וואהנט דאם קינד בייא ריא מוסער אין בויה אין דעם אויבערשטן וואהנונג

ווען קער וויא שטערקצין וואס זי האט